

**T.C
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**İŞLEVİNİ YİTİRMİŞ KERVANSARAYLARIN, GÜNÜMÜZ
OTEL YAPILARINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİNDEKİ
MEKANSAL SORUNLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Murat GERÇEK**

**Tez Danışmanı
Yrd.Doç.Dr.Nihal Uluengin**

İstanbul-2010

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İç Mimarlık Anabilim Dalı İç Mimarlık Programı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi **Murat GERÇEK** tarafından hazırlanan “İşlevini Yitirmiş Kervansarayların, Günümüz Otel Yapılarına Dönüştürülmesindeki Mekansal Sorunlar” adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi : 18.06.2010

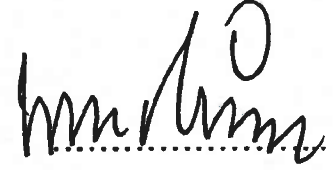
(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi: Yrd.Doç.Dr.Nihal ULUENGİN
Danışman-Serbest Öğr.Üyesi

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Vefa ÇETİN
HAL.Üniv. Mimarlık ABD Öğr.Üyesi

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr.Cem DOĞAN
MSGSÜ Öğr.Üyesi

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr.Fusun SEÇER
HAL.Üniv. İç Mimarlık Öğr.Üyesi (Yedek)

Jüri Üyesi: Yrd.Doç.Dr.İpek FİTÖZ
Danışman-MSGSÜ Öğr.Üyesi (Yedek)

.....

İÇİNDEKİLER

	Sayfa no
TEŞEKKÜR	V
ŞEKİLLER LİSTESİ	VI
RESİM LİSTESİ	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	X
HARİTALARIN LİSTESİ.....	X
ÖZET	XI
SUMMARY	XIII
1.GİRİŞ	1
2.KERVASARAYIN TANIMI	3
2.1 Kervansarayların Yapılma Amaçları	3
2.2. Kervansarayların Kökeni ve Gelişimi.....	5
2.2.1 Anadolu Selçuklu Dönem Kervansarayları , İktisadi ve Ticari Hayat	6
2.2.2 Anadolu Selçukluları Döneminde Anadolu'daki Ticari Yollarınve Kervansarayların Güzergâhları	9
2.2.3 Anadolu Selçuklulardaki İpek Yolları İçin Kervansarayların Önemi.....	11
2.2.4 Anadolu'da İpek Yolu Osmanlı Dönemindeki Kervansaray Mimarisinin Özellikleri	12
2.2.5 Kervansarayların Arasındaki Mesafeler	16
2.3 Kervansarayların Yapısal Özellikleri.....	16
2.3.1 Kervansaray Mimari Planları.....	16
2.3.1.1 Açık Avlu İle Kapalı Bölümden Oluşan Kervansaraylar	17
Örnek : Ağzıkara Han	
2.3.1.2 Yalnız Avludan Oluşan Kervansaraylar	21
Örnek : Evdir Han Kervansarayı	
2.3.1.3 Yalnız Kapalı Bölümden Oluşan Kervansaraylar	26
Örnek : Ejder Kervansarayı	
2.3.2 Kervansaraylarda kullanılan malzemeler	29
2.3.3 Kervansarayın İçindeki Bölümler	30
3.YENİDEN DÜZENLENECEK YAPIDA YENİ KURULAN FONKSİYON ŞEMASINA GÖRE İÇ MEKAN DÜZENİ OLUŞTURMA.....	31
3.1 Bölünerek Mekan Oluşturma.....	31
3.2 Birleşerek Mekan Oluşturma	31
3.3 Sirkülasyon	32
3.4 Tesisat Dönüştürme.....	34
3.5 İç Ve Dış Mekan Duvarlarına Müdahale (Onarım)	34
3.6 Kervansaraylar Otel Yapılarında Yeni İşlev Kazanmış Bölümler ve Aynı Kalan Bölümler	36

4.KERVANSARAYLARIN TURİZM AMAÇLI KULLANIMI.....	37
4.1 İpek Yolu Projesi Kapsamında Kervansarayların Turistik Tesislere Dönüştürülme Projesi	38
4.1.1 Sultan Hanı (Aksaray)	39
4.1.1.1 Hanın Tarihçesi	39
4.1.1.2 Mimari Özellikleri.....	40
4.1.2 Sarı Han (Nevşehir).....	43
4.1.2.1 Hanın Tarihçesi	43
4.1.2.2 Mimari Özellikleri	44
4.1.3 Şarapsa Han (Antalya).....	46
4.1.3.1 Hanın Tarihçesi	47
4.1.3.2 Mimari Özellikleri.....	47
4.1.4 Ak Han (Denizli)	50
4.1.4.1 Hanın Tarihçesi	51
4.1.4.2 Mimari Özellikleri.....	52
4.1.5 Ağzıkara Han (Aksaray).....	54
4.1.5.1 Hanın Tarihçesi	55
4.1.5.2 Mimari Özellikleri.....	55
4.1.6 Alara Han (Antalya)	57
4.1.6.1 Hanın Tarihçesi	58
4.1.6.2 Mimari Özellikleri.....	59
4.1.7 Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı (Malatya)	63
4.1.7.1 Hanın Tarihçesi	63
4.1.7.2 Mimari Özellikleri.....	64
4.1.8 Çardak Han (Denizli)	66
4.1.8.1 Hanın Tarihçesi	66
4.1.8.2 Mimari Özellikleri.....	67
4.1.9 Susuz Han (Burdur).....	68
4.1.9.1 Hanın Tarihçesi	69
4.1.9.2 Mimari Özellikleri.....	70
4.1.10 İncir Han (Burdur).....	72
4.1.10.1 Hanın Tarihçesi	72
4.1.10.2 Mimari Özellikleri.....	73
4.1.11 Alay Han (Aksaray).....	75
4.1.11.1 Hanın Tarihçesi	75
4.1.11.2 Mimari Özellikleri.....	76
5.KERVANSARAYLARIN KONA KLAMA AMAÇLI KULLANIMINDA UYGULANMIŞ ÖRNEKLER	82
5.1 Rüstempaşa Kervansarayı (Edirne).....	82
5.1.1 Hanın Tarihçesi	82
5.1.2 Mimari Özellikleri.....	83
5.1.3 Rüstem Paşa Kervansarayının Kervansaray Otel'e Dönüştürülmesi	84
5.1.4 Tesisat İç Mekan Çözümü	92
5.1.4.1 Aydınlatma Projesi	93
5.2 Hüsrev Paşa Deliller Hanı (Diyarbakır)	95
5.2.1 Hanın Tarihçesi	95
5.2.2 Mimari Özellikleri.....	95
5.2.3 Deliller Hanı Kervansaray Otel'e Dönüştürülmesi	97

5.2.4 Deliller Hanı Restorasyon Sorunları ve İç Mekan Çözümleri	101
5.2.4.1 Deliller Hanı Otel Odasına Banyo Eklenmesi Projesi	102
5.2.4.2 Deliller Hanı Su Deposu Projesi	105
5.2.4.3 Deliller Hanı Kapı, Pencere, Merdiven Detayları	106
5.3 Kurşunlu Han (Kastamonu).....	109
5.3.1 Hanın Tarihçesi	109
5.3.2 Kurşunlu Han Kervansaray Otel'e Dönüştürülmesi	110
5.3.3 Mimari Özellikleri.....	111
5.4 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı (Kuşadası).....	115
5.4.1 Hanın Tarihçesi	115
5.4.2 Mimari Özellikleri.....	115
5.4.3 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayının Kervansaray Otel'e Dönüştürülmesi.....	121
5.4.4 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayının Restorasyon Sonrası	
İç Mekan Çözümleri	124
5.4.4.1 Odalar Getirilen Çözümler.....	124
5.4.4.2 Öküz Mehmetpaşa Şadırvan Projesi	128
5.5 Cinci Han (Safranbolu)	131
5.5.1 Hanın Tarihçesi	131
5.5.2 Mimari Özellikleri	133
5.5.3 Cinci Han Kervansarayının Otel'e Dönüştürülmesi.....	136
5.5.4 Cinci Han Restorasyon Sorunları İç Mekan Çözümleri	142
5.5.4.1 Cinci Han Otel Odası Projesi	142
5.5.4.2 Aydınlatma Projesi	143
5.6 Artuklu Kervansarayı (Mardin)	144
5.6.1 Hanın Tarihçesi	144
5.6.2 Mimari Özellikleri.....	144
5.7 Çeşme Kervansarayı (İzmir)	152
5.7.1 Hanın Tarihçesi	152
5.7.2 Mimari Özellikleri.....	154
5.7.3 Çeşme Kervansarayı Otel'e Dönüştürülmesi.....	155
6.SONUÇ	156
7.KAYNAKLAR.....	159
8.ÖZGEÇMİŞ.....	164

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren danışman hocam Yrd.Doç.Dr Nihal ULUENGİN'e, yine kıymetli tecrübelerinden faydalandığım Mimar Güray GÜRSOY'a, arşiv olanaklarından yararlanmamı sağlayan İstanbul Teknik Üniversitesine, ayrıca proje ve kaynaklarda veri sağlayan Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğüne teşekkür ediyorum.

Lisans dönemimden beri her zaman yanımda olan ve tez süresi boyunca manevi yardımlarını benden esirgemeyen sevgili dostum Elif KATİP'e teşekkür ederim.

Gösterdikleri anlayış ve kolaylıklardan dolayı Rüstempaşa kervansarayı sakinlerine, Artuklu kervansaray oteli çalışanlarına teşekkür ederim.

Hayatımın her döneminde olduğu gibi tez çalışmam süresince de sevgisini ve hoş görüşünü esirgemeyen ve bana destek olan aileme çok teşekkür ederim.

İstanbul-2010

Murat GERÇEK

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil	Sayfa no
Şekil 2.1. Ağzıkara Han Restitüsyon Çizimi	17
Şekil 2.2 Ağzıkara Han Kuzey Cephesi	18
Şekil 2.3 Ağzıkara Han Güney Cephesi	19
Şekil 2.4 Ağzıkara Han Planı	19
Şekil 2.5 Ağzıkara Han Köşk Mescid.Cephe Görünüşü-Kesiti ve Planı.....	20
Şekil 2.6 Evdir Han Hanı Planı	22
Şekil 2.7 Evdir han kesiti A-A	22
Şekil 2.8 Evdir han kesiti B-B.....	22
Şekil 2.9 Evdir han kesiti C-C.....	23
Şekil 2.10 Evdir Han Doğu Cephesi Çizimi	23
Şekil 2.11 Evdir Han Kuzey Cephesi Çizimi.....	24
Şekil 2.12 Evdir Han Batı Cephesi Çizimi	25
Şekil 2.13 Ejder Kervansarayı Planı.....	28
Şekil 3.1 Rüstempaşa Kervansaray Oteli Alt kat Planı	32
Şekil 3.2 Rüstempaşa Kervansaray Oteli Alt kat Planı	33
Şekil 4.1 Sultan Han Planı	41
Şekil 4.2 Sultan Han Kesit	42
Şekil 4.3 Sarı Han Planı	45
Şekil 4.4 Sarı han kesiti	45
Şekil 4.5 Sarı han kesiti	46
Şekil 4.6 Şarapsa Han Planı	48
Şekil 4.7 Şarapsa Han Doğu Cephesi Kesiti	49
Şekil 4.8 Şarapsa Han Batı Cephesi Kesiti	49
Şekil 4.9 Ak Han Planı.....	53
Şekil 4.10 Ağzıkara Han Planı	56
Şekil 4.11 Alara Han Plan.....	59
Şekil 4.12 Alara Han Mescide Çıkışı	60
Şekil 4.13 Alara Han Eyvanların Görünüşü.....	61
Şekil 4.14 Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı Plan.....	64
Şekil 4.15 Çardak Han Plan	67
Şekil 4.16 Çardak Han kesitleri.....	68
Şekil 4.17 Susuz Han Doğu Cephesi Görünüş	71
Şekil 4.18 Susuz Han Güney Cephesi Görünüş	71
Şekil 4.19 Susuz Han Planı	71
Şekil 4.20 İncir Hanı Planı	73
Şekil 4.21 İncir Hanı kesiti	75
Şekil 4.22 Alay Han Planı.....	76
Şekil 4.23 Alay Han Vaziyet Planı Röleve Çizim.....	78
Şekil 4.24 Alay Han, Kadastro Durumu ve Koruma Alanı	78
Şekil 4.25 Alay Han, Kapalı Kısım, Taç Kapı ve Tonozun Kesiti.....	79
Şekil 5.1 Rüstempaşa Kervansaray Oteli Kesit I.....	83
Şekil 5.2 Rüstempaşa Kervansaray Oteli Kesit II	83
Şekil 5.3 Rüstempaşa Kervansaray Oteli Yeni Alt Kat Planı	86
Şekil 5.4 Rüstempaşa Kervansaray Oteli Eski Kat Planı.....	87
Şekil 5.5 Rüstempaşa Kervansaray Oteli Yeni Üst Kat Planı	87
Şekil 5.6 Rüstempaşa Kervansaray Oteli Eski Üst Kat Planı	88

Şekil 5.7 Rüstempaşa kervansaray oteli kesit	89
Şekil 5.8 Rüstempaşa Kervansarayı Otel Odası Plan	90
Şekil 5.9 Rüstempaşa Kervansarayın Otel Odası Kesit	90
Şekil 5.10 Rüstempaşa Kervansarayı Otel İç Mekan Bar	91
Şekil 5.11 Rüstempaşa Kervansaray Otel Aydınlatma Projesi	93
Şekil 5.12 Rüstempaşa kervansaray otel odası elektrik tesisatı projesi	93
Şekil 5.13 Deliller Han Oteli Zemin Kat Planı	98
Şekil 5.14 Deliller Han Oteli Üst Kat Planı	99
Şekil 5.15 Deliller Hanı Otel Kesiti A-A	99
Şekil 5.16 Deliller Hanı Otel Kesiti B-B	100
Şekil 5.17 Deliller Hanı Otel Odası Banyo Planı	102
Şekil 5.18 Deliller Hanı Otel Odası Banyo A-A Kesiti	102
Şekil 5.19 Deliller Hanı Otel Odası Banyo B-B Kesiti	103
Şekil 5.20 Deliller Hanı Otel Odası Banyo C-C Kesiti	103
Şekil 5.21 Deliller Hanı Otel Odası Banyo Kapısı Görünüş,Plan, Kesit	104
Şekil 5.22 Deliller Hanı Otel Odası Banyo detay A	104
Şekil 5.23 Deliller Hanı Otel Odası Banyo detay B	104
Şekil 5.24 Deliller Hanı Su Deposu Projesi	105
Şekil 5.25 Deliller Hanı Otel Tip Pencere Görünüş ,Plan ,Kesit	106
Şekil 5.26 Deliller Hanı Otel Tip Pencere Detayı	106
Şekil 5.27 Deliller hanı otel merdiven	107
Şekil 5.28 Deliller hanı otel merdiven detayı	107
Şekil 5.29 Deliller hanı otel oda kapısı	108
Şekil 5.30 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Zemin Kat Planı	116
Şekil 5.31 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Birinci Kat Planı	117
Şekil 5.32 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Doğu Cephesi	119
Şekil 5.33 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Batı Cephesi	119
Şekil 5.34 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Kesiti	120
Şekil 5.35 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Odası Perspektif	124
Şekil 5.36 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Oda Planı	125
Şekil 5.37 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Oda Kesiti B-B	125
Şekil 5.38 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Banyo Planı	126
Şekil 5.39 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Banyo Kapısı Detayı	126
Şekil 5.40 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Oda Kesiti A-A	127
Şekil 5.41 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Oda Kapısı Detayı	127
Şekil 5.42 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Şadırvan Planı	128
Şekil 5.43 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Şadırvan Görünüşü	128
Şekil 5.44 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Şadırvan Kesiti A-A	129
Şekil 5.45 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Şadırvan Detayı	130
Şekil 5.46 Cinci Han Krokisi	132
Şekil 5.47 Cinci Han Zemin Kat Planı	133
Şekil 5.48 Cinci Han Birinci Kat Planı	134
Şekil 5.49 Cinci han Otel Rölevesi A-A Kesiti	134
Şekil 5.50 Cinci han Otel Rölevesi B-B Kesiti	135
Şekil 5.51 Cinci han Otel Rölevesi C-C Kesiti	135
Şekil 5.52 Cinci Han Otel Odası Plan	142
Şekil 5.53 Cinci Han Otel Odası Penceresi	142
Şekil 5.54 Cinci Han Otel Aydınlatma Şeması Plan	143
Şekil 5.55 Cinci Han Aydınlatma Otel Odası	143

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa No
Resim 2.1 Selçuklu kervansarayı	3
Resim 2.2 Selçuklu kervansarayı	4
Resim 2.3 Ağzıkara Han Doğu Cephesi İçten Görünüş	18
Resim 2.4 Evdir Han Giriş Kapısı	21
Resim 2.5 Evdir Han Batı Cephesi Görünüş.....	25
Resim 2.6 Ejder Han Kervansarayın Güney Görünüşü	26
Resim 2.7 1913 Yılında Çekilmiş Ejder Kervansarayı Görünüşler	26
Resim 2.8 Ejder Han İç Görünüş.....	27
Resim 2.9 Ejder Han Dış Görünüş	28
Resim 4.1 Sultan Han Dış Görünüş	39
Resim 4.2 Sultan Han Dış Kapısı	40
Resim 4.3 Sultan Han Avlu Kısmı	41
Resim 4.4 Sultan Han Giriş Kısmı	42
Resim 4.5 Sarı Han Görünüşü	43
Resim 4.6 Sarı Han Avlu Kısmı	44
Resim 4.7 Sarı Han Üst Kısmı	44
Resim 4.8 Şarapsa Han Dış Görünüş.....	47
Resim 4.9 Şarapsa Hanı İç Mekan.....	48
Resim 4.10 Şarapsa Mescit	49
Resim 4.11 Ak Han İç Duvarları	51
Resim 4.12 Ak Han Dış Duvarları.....	52
Resim 4.13 Ak Han İç Görünüş I	53
Resim 4.14 Ak Han İç Görünüş II.....	54
Resim 4.15 Ağzıkara Han Ön Cephe.....	55
Resim 4.16 Ağzıkara Han Giriş Kapısı	57
Resim 4.17 Alara Han Kervansarayı Dış Görünüş.....	58
Resim 4.18 Alara Han Kervansarayı yeni hali	62
Resim 4.19 Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı Dış Görünüş	63
Resim 4.20 Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı Doğu Görünüş.....	63
Resim 4.21 Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı Batı Cephesi Dış.....	64
Resim 4.22 Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı İç Görünüş	65
Resim 4.23 Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı.....	66
Resim 4.24 Çardak Han Giriş Kapısı	66
Resim 4.25 Susuz Han Dış Görünüş.....	69
Resim 4.26 Susuz Han Giriş Kapısı	70
Resim 4.27 Susuz Han İç Görünüş.....	70
Resim 4.28 İncir han giriş kapısı.....	74
Resim 4.29 Alay Han, Taç kapı Tek Başlı İki Gövdeli Aslan Figürü	77
Resim 4.30 Alay Han, Taç kapı Tek Başlı İki Gövdeli Aslan Figürü	77
Resim 4.31 Alay Han, Güneydoğu Cephesi.....	79
Resim 4.32 Alay Han, Güneydoğu Cephesi Giriş Kapısı.....	80
Resim 4.33 Alay Han, Taç Kapısı Süslemeleri	81
Resim 5.1 Tarihi Rüstempaşa Kervansarayı Avlu	82
Resim 5.2 Rüstempaşa Kervansarayı Otelı.....	84

Resim 5.3 Rüstempaşa Kervansarayı Otel Avlu	85
Resim 5.4 Rüstempaşa Kervansarayı Otel Yatak Odası	89
Resim 5.5 Rüstempaşa Kervansarayı Otel Koridor.....	91
Resim 5.6 Rüstempaşa Kervansarayı Otel Avlu Restoran.....	92
Resim 5.7 Rüstempaşa Kervansarayı Otel Bahçe	94
Resim 5.8 Rüstempaşa Kervansarayı Otel İç Mekan	94
Resim 5.9 Deliller Hanı (1909)	95
Resim 5.10 Deliller Hanı Avlu Görünüşü.....	95
Resim 5.11 Deliller Hanı Restoran Görünüşü.....	96
Resim 5.12 Deliller Hanı Genel Görünüşü	97
Resim 5.13 Deliller Hanı Restorasyon Çalışması	100
Resim 5.14 Deliller Han Avlu Kısmı	101
Resim 5.15 Kurşunlu Han Avlu Kısmı	109
Resim 5.16 Kurşunlu Han Görünüş	110
Resim 5.17 Kurşunlu Han Genel.....	110
Resim 5.18 Kurşunlu Oda İç Görünüş I	111
Resim 5.19 Kurşunlu Oda İç Görünüş II	111
Resim 5.20 Kurşunlu Oda İç Görünüş III.....	112
Resim 5.21 Kurşunlu Han Otel Banyo	112
Resim 5.22 Kurşunlu Restoran.....	113
Resim 5.23 Kurşunlu Bekleme Salonu	113
Resim 5.24 Kurşunlu İç Mekan Giriş	113
Resim 5.25 Kurşunlu Han Avlu Kısmı	114
Resim 5.26 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Dış Görünüş I.....	115
Resim 5.27 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Dış Görünüş II.....	121
Resim 5.28 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Oda İç	121
Resim 5.29 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı İç Görünüş I	122
Resim 5.30 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Dış Görünüş	122
Resim 5.31 Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Otel Avlu	123
Resim 5.32 Tarihi Cinci Han Restorasyon Öncesi	131
Resim 5.33 Tarihi Cinci Han Otel Restorasyon Öncesi	132
Resim 5.34 Cinci Han Otel Avlu Kısmı	136
Resim 5.35 Cinci Han Otel Oda İç I.....	137
Resim 5.36 Cinci Han Otel Oda İç II	138
Resim 5.37 Cinci Han Otel Restoran Bölümü	139
Resim 5.38 Cinci Han Otel Süit Odası.....	139
Resim 5.39 Cinci Han Otel Avlu Bölümü	140
Resim 5.40 Cinci Han Otel Dış Görünüş.....	141
Resim 5.41 Cinci Han Otel İç Mekan Giriş Ve Avlu Bölümü	141
Resim 5.42 Artuklu Kervansaray Dış Görünüş	144
Resim 5.43 Artuklu Kervansaray İç Mekan Resepsiyon.....	145
Resim 5.44 Artuklu Kervansaray İç Mekan	145
Resim 5.45 Artuklu Kervansaray Oda İç Eklenen Banyo	146
Resim 5.46 Artuklu Kervansaray Kral Oda.....	146
Resim 5.47 Artuklu Kervansaray Kayıp Oda	147
Resim 5.48 Artuklu Kervansaray Standart Oda	148
Resim 5.49 Artuklu Kervansaray Suit Oda.....	148
Resim 5.50 Artuklu Kervansaray Harzem Şah Restoran.....	149
Resim 5.51 Artuklu Kervansaray Teras Restoran	149
Resim 5.52 Artuklu Kervansaray Nazlı Han Kafeterya	150

Resim 5.53 Artuklu kervansarayı Ayvan.....	151
Resim 5.54 Çeşme Kanuni kervansarayı dış görünüş	152
Resim 5.55 Çeşme Kanuni kervansarayı doğu cephesi	153
Resim 5.56 Çeşme Kanuni kervansarayı avlu.....	154

TABLolar LİSTESİ

Tablo	Sayfa no
Tablo 2.1 Kervansarayların Mimari Tipleri.....	17
Tablo 3.1 Malzemelerin Harç Karışım Tablosu	34
Tablo 3.2 Kervansaraylar Otel Yapılarında Yeni İşlev Kazanmış Bölümler ve Aynı Kalan Bölümler Tablosu	36

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita

Harita 2.1 Anadolu'da ki Kervansaray Haritası	9
Harita 2.2 Selçuklu Döneminde Kervan Yolları Ve Selçuklu Kervansarayları.....	10

T.C
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**İŞLEVİNİ YİTİRMİŞ KERVANSARAYLARIN,
GÜNÜMÜZ OTEL YAPILARINA
DÖNÜŞTÜRÜLMESİNDEKİ MEKANSAL SORUNLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Murat GERÇEK**

**Tez Danışmanı
Yrd.Doç.Dr.Nihal Uluengin**

ÖZET

Dönemin otelleri olan kervansarayların yenileme işlemlerinin yapılmasıyla günümüz otel şartları sağlanıp eski fonksiyonu olan konaklama tesisi olarak kullanılması ele alınmış ve mekansal organizasyonları incelenmiştir. Bu alandaki yaklaşım örneklerle açıklanmış, yapıların son halleri değerlendirilmiş ve yapının iç mekandaki sorunları ve çözümleri irdelenmiştir. Bu amaçla hazırlanan tez, içerikleri aşağıda özetlenen beş bölümden oluşmaktadır.

2. Bölümde; kervansaray yapılarının yapılma amacı incelenmiş, kervansarayların yapıldığı dönemler ve bu dönemlerde ki önemine değinilmiş, yapısal özellikleri ve mimari planları incelenmiştir.

3. Bölümde; günümüzde kullanılmak üzere yeniden düzenlenen kervansaray yapılarının iç mekan organizasyonunun, günümüz konfor ve koşullarına adaptasyonunda uygun hale

getirilmesi için mekan içinde bölünmeleri, birleşerek mekan oluşturulması, iç mekan da sirkülasyon sağlanması, tesisat ve onarım işlemlerinden bahsedilmiştir.

4. Bölümde; İpek yolu üzerinde olan kervansarayların vakıflar genel müdürlüğü tarafından yürütülen ve birçok kervansarayın restore edilerek tekrar turizm tesisi olarak kazandırılma çalışmaları incelenmiştir

5. Bölümde; kervansarayların tarihi dokusu bozulmadan yenileme işlemleri yapıp günümüz otel şartlarına uygun hale getirilmesi irdelenmiştir. Bu yaklaşım örneklerle incelenerek iç mekanda karşılaşılan problemler; eklenmiş bölümler, tesisat sorunları, yenilenen bölümler ve bu sorunlara getirilen çözümler anlatılmıştır.

Sonuç; Yapılan çalışma sonunda işlevini yitirmiş kervansarayların yeniden eski fonksiyonu olan otel yapılarına dönüştürülmesi, günümüz konfor ve koşullarına adaptasyonunda karşılaşılan sorunların çözülmesi yöntemleri üzerinde durularak konunun incelenmesi yapılmıştır .

Anahtar Kelimeler : Kervansaray, İpek Yolu Projesi, yenileme, Otel , İç Mekan

T.C
UNIVERSITY GOLDEN HORN
SCIENCE INSTITUTE
INTERIOR ARCHITECTURE DEPARTMENT
GRADUATE PROGRAM

HOTELS IN HISTORY TODAY HAVE ACQUIRED STRUCTURES
KERVANSARAY Be

GRADUATE THESIS

Author
Murat Gerçek

Supervisor
Yrd.Doç.Dr.Nihal Uluengin

ABSTRACT

Caravanserais era hotels, although at various times different functions downloads has become the main function of the accommodation center functionality without losing today renewed the hotel to continue to function in addressing the issue to capture .

This field approach to sampling explained and the structure of the final version has been evaluated, problems and solutions, today used for the purpose of preparing this thesis outlined below consists of five sections.

2. Chapter; caravanserai was built verilmiştir.kervansarayların information about the structure and emphasis in this period that was studied and structural features and architectural plans.

3. Chapter; today to use the revised caravanserai structures inside the organization, today's comfort and the conditions of adaptation suitable for making the space in the division, combines the space forming the interior or circulation provision, installation and maintenance procedures are discussed.

4. Chapter, the foundations of a caravanserai on the Silk Road, carried out by the general directorate of a caravanserai and a lot of accommodation facilities could be restored as a winner again examined at the laboratory

5. Chapter; historical caravanserai today's historical fabric intact today's requirements in accordance with the restorations made of samples analyzed and problems encountered, attached departments, installation problems, revised sections have been examined.

Result; Kervansaray people's needs, the development of technology of the time requirements and environmental factors, according to the renewal process and whether, the problems be resolved, and today the former function as accommodation centers for use as interpreted.

Key Words: Caravanserai, Silk Road Project, to win re-Functions, Hotels, Interior

1. GİRİŞ

Kervansaraylar dönemin otelleridir. Selçuklu döneminde ticaret yolu olan ipek yolu üzerinde kervanların geçtiği güzergâhlara kale gibi sağlam, korunaklı, güvenli çoğunlukla sultan, vezir veya büyük devlet adamları tarafından konaklama ihtiyaçlarını karşılayacak yapılar inşa edilmiştir.

Dönemin süsleme özellikleri ile bezeli, ticaret, sosyal yardım ve kültür müessesleri olan bu yapılar, yolcuların olduğu kadar kervan taşıyan hayvanların da her türlü ihtiyacını karşılayacak, onlara rahat ve güvenli bir gece geçirecek her türlü donanıma sahip, icabında sultanların dahi konaklamalarına imkan sağlayabilen zamanın beş yıldızlı otelleriydi.

Yiyecek, içecek, bol su, erzak depoları, mescit, hamam, kütüphane, baytar, doktor, terzi, nalbant, berber her çeşit tamir ustası ve rehber gibi donanıma sahipti.

İpek yolunun yüzyıllar boyu kullanılmasında ticaret yolları üzerindeki bu mükemmel sistemin ve kervansarayların rolü büyüktür. Selçuklu ve ardından Osmanlı devlet yapısının gücünde buna olanak sağlamıştır.

Menzile göre yerleştirilmiş yapılar kervan yolculuğunun sürekliliğini sağlamaktaydı. Osmanlı döneminde şehir içlerine yapılan kervansaraylar ve hanlarda, güvenlik nedeni ile kervan yolu üzerindeki o şehirde oturan ticaret erbabının dahi mallarını ve paralarını burada saklamalarına neden olmuştur. Kervansaraylar savaş zamanlarında askeri amaçla da kullanılmış askerlerin konaklaması ve sivil halkın sığınmasına da olanak sağlamıştır.

Teknolojinin gelişmesi buharlı gemilerin yapılması ve ticaretin deniz yollarına kayması yeni deniz yollarının bulunarak mesafelerin daha kısılması yüzyıllar boyu meşakkatli ancak son derece düzenli süren bu sistemin yavaş yavaş terk edilmesi, bu görkemli yapıların ıssız ve harap olmalarına neden olmuştur.

Günümüzde şehir merkezlerine yakın veya içinde olan hanlar ve kervansaraylar bu süreçte ticaret, depo, gibi asıl olan amaçları dışında kullanılmıştır. Köyler yakın olanlar ise büyük ve küçük baş hayvanlara barınak olmuştur.

Sahip olduğumuz bu muhteşem yapı stokunun, bazıları turizm bakanlığının ipek yolu projesi kapsamında restore edilerek turizm amaçlı kullanıma açılmıştır.

Ülkemizde önemli bir değere sahip tarihi kervansaraylar bu proje ile turizme katkıda bulunmanın yanı sıra , kültür mirasımızın korunmasına da olanak vermiştir.

Tezde ; Konunun kapsamı içinde otel olarak restore edilmiş olan kervansaraylarda iç mekan problemleri ve seçilen örnekler üzerinde iç mekan organizasyonunun, günümüz konfor ve koşullarına adaptasyonunda karşılaşılan sorunların çözülmesi ve yöntemleri üzerinde durularak konunun incelenmesine çalışılacaktır.

2.KERVASARAYIN TANIMI

Kervansaraylar kervanların ticâret yolları üzerindeki konak yerleridir. Devlet veya hayırsever kişiler tarafından kurulan bu muhkem binâlarda kervan ihtiyaçları ücretsiz karşılanırdı ve bunlar, bir şehir içinde olurlarsa, “han” adını alırdı.

İslâmiyetin yayılış dönemlerinde askerî maksatla ve sınır emniyetini korumak için kurulan yapılara ribat adı verilmişti, sonraki devirlerde ticârî maksatla kullanıldı ve bu binâlara, kervansaray adı verildi.

Resim 2.1 Selçuklu Kervansarayı

“Kervansaraylar, Selçuklu sivil mimarlığının en önemli eserlerindedir. Bu büyük yapıların işlevi, ticaret malı taşıyan kervanların, kentler arası yolculuk yapan insanların konaklamaları, her türlü ihtiyaçlarını gidermeleri ve gecelerini güvenli bir şekilde geçirmelerini sağlamaktır. Döneminin otelleridir” (Aslanapa, O, ve Diez, E 1984 93).

2.1.Kervansarayların yapılma amaçları

Kervansaraylar zengin ticari malları taşıyan kervanlar için hudut civarında düşman çapulcularından, içeride göçebe ve eşkıya baskınlarından koruyacak emniyetli konak yerleri sağlamak ve yolcuların kondukları ve geceledikleri yerlerde her türlü ihtiyaçlarını temin etmek maksadıyla kurulmuşlardır.

Seyahat ve ticareti güven altına alan, sosyal dayanışmayı sağlayan, gelenlerin mallarını pazarladıkları durak yerleri olarak görülen kervansaraylar aynı zamanda ordunun sefer zamanında ikmalini kolaylaştıran üs'lerdi.

Sulh zamanında ticari maksatlar için kullanılan kervansaraylar, harb zamanında o belde ahalsinin düşman hücumundan korunmak için sığındığı veya sefer esnasında ordunun konakladığı müstahkem yer olarak da kullanılırdı. Bilhassa hudut boylarına yakın kervansaraylar, hudut kalesi vazifesini görürdü.”

(Turan, O 2002)

Resim 2.2 Selçuklu Kervansarayı

Kervansarayların tarihi önemini anlayabilmemiz için bu yapıların tarihsel gelişimlerini bilmek önemlidir. Zira bu tarihi yapılar, Türk İslam kültür ve medeniyetinin temel yapı taşlarıdır.

“Kervansaray, kelime olarak Farsça (kârban-kervan) kârban saray'dan türetilmiştir. Şehirlerarasında inşa edilen kervanların ve seyahat eden yolcuların konaklamaları için büyük ve ana yollar üzerinde inşa edilen hayır amaçlı yapılardır” (Aslanapa, O, 1992,).

Selçuklu kaynaklarında ve kitabelerinde kervansaraylara “han” ve “ribat” da denilmektedir. Anadolu'da kervansaray, han ve ribat kelimeleri çoğu zaman aynı anlamda kullanılmıştır. Bunun sebebi ise han, ribat ve kervansaray müesseselerinin “konaklamayla” ilgili müesseseler olmasıdır. Örneğin, Konya-Beyşehir yolundaki Kuruçeşme Han, Malatya-Sivas yolundaki Hekim Han, Antalya-Burdur yolundaki Kırkgöz Han ve Afşin yakınındaki Eshab-ı Kehf Hanı, kitabelerinde “ribat” olarak geçmektedir. “Ribat, ilk İslam devletlerinde, hudutlarda askeri amaçlı yapılmış güvenli ve müstahkem yapılardır. İslam dünyasının her tarafından gönüllü insanlar cihad yapmak, muharebelere katılmak için hudutlara gelip bu müstahkem yapılarda barınırlardı” (Türk Ansiklopedisi).

Sınırlarda savaş açısından önemli olan yerlerde kurulan bu yapıların içlerinde yatacak ve yiyecek yerler, silah depoları, ambarlar, mescid, hamamlar ve ahırlar

bulunurdu. Böylece düşmana karşı savaşmak için gelen askerlerin her türlü ihtiyacı karşılanırdı.

“Han, yerleşme merkezlerinde veya kervan yolları üzerinde yolcu, tüccar ve misafirlerin konaklamaları için inşa edilen yapılardır. Yukarıda da bahsetmiş olduğumuz gibi kervansaray-ribat ilişkisinde olduğu gibi, kervansaray-han kelimeleri de bazen aynı anlamda kullanılmaktadır ”(**Türk Ansiklopedisi**).

2.2. Kervansarayların Kökeni ve Gelişimi

Kervansaraylar, en basit anlamda kervanlara hizmet eden bir yol üstü kuruluşudur. Kışla, misafirhane, hapisane, sığınak, üzerinde bulunduğu yol önemini kaybettiğinde zaviye veya başka dini amaçlarla kullanılmışlardır. Kervansarayların kökeni hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Müler, kervansaraylarının ve Roma kastrumlarının iç avlu ve köşe kuleleri gibi unsurların benzeşmelerine dayanarak Roma kastrumlarını kervansarayların orijini kabul etmekte, kastorumun ihtiyaçlara uydurularak değiştiğini söylemektedir .

Erdmann, kervansarayları Kasr-el-Hair-el-Garb’da bulunan M. S. 8. yy.dan bir kervansarayı örnek göstererek Sasani kökenine bağlamıştır .

Texier, Bizans ‘kseneidon’larını kervansaray ve şehir içi hanlarının orijini olarak göstermiştir . Ancak bu yapıların ayakta kalan bir örneği yoktur. 10. yy.da Maveraünnehir’de çok sayıda bulunan ribatlar, sınır boylarında ve stratejik yerlerde ordu birlikleri ile binek hayvanlarının konakladığı, ileri hareketler için karakol niteliğinde olan yapılardır. Önceleri din mücahitlerinin, sonra da ordunun savaşlarda korunma yerleri olarak kullanılan bu yapılar, sınırlar genişleyince tekke – zaviye olmuş, yolcuların barınmasında kullanılmıştır. Savunma duvarı ile çevrili ve içeriye tek kapıdan girişin sağlandığı ribatlarda ahırlar, mutfak, hamam, mescit gibi binaların yanı sıra askerlerin konakladığı bölümler ve gözetleme kulesi bulunmaktadır .

İbni Bibi’nin Anadolu kervansarayları ile ilgili verdiği bilgilerin askeri seferlerle ilgili olması, Anadolu kervansaraylarının da ribatlar gibi askeri işlevlerinin bulunduğunu akla getirmektedir. 10 ve 11. yy.larda yapılan ilk konaklama yapılarının içinde buldukları ortam ve işlevleri nedeniyle ribatlara benzemeleri ve bazı hanların kitabelerinde ‘ribat’ adının geçmesi bu anlayışın Anadolu’da kısmen devam ettiğini göstermektedir .

Yavuz, Anadolu’daki örnekleri içinde bu kadar çok çeşitlilik gösteren kervansarayların birden fazla orijini olduğunu; han, zaviye, hankah, imaret, ribat,

kervansaray gibi kelimelerin eş anlamda kullanılmasının; hem bu yapıların zaman içinde geçirdikleri işlev değişikliklerini hem de Anadolu'da oluşan kervansaray mimarisinin kökeninin çeşitliliğini gösterdiğini belirtmiştir.

Berkol, kervansarayların ribat mimarisine olan benzerliği nedeniyle bu yapıların orijinini 8. yy.dan daha öncelere, Çin'e kadar götürmektedir .

Kervansarayların ilk örnekleri Orta Asya'da Karahanlı, Gazneli, Büyük Selçuklular zamanında görülmektedir. 10-13. yy.larda yapılan bu kervansaraylarda avlu tasarımının temel ögesi olup her şey avlu etrafında şekillenmektedir. Şeması dört eyvanlı olup iki yönde de simetriktir. Plan şemaları ve diğer mimari özelliklerine bakıldığında, bütüncül bir tasarım anlayışı ile büyük ihtimalle tek seferde yapılmışlardır . Ancak doğu kervansarayları ile Anadolu kervansarayları arasında işlevsel devamlılığın dışında ortak noktalar azdır. Fonksiyon olarak Doğuya bağlanan Anadolu kervansaraylarının plan şemaları ve inşaat teknikleri farklıdır.

Kervanların öncelikli ihtiyaçları barınma ve emniyettir. İşlevsel yapılar olan kervansarayların kapalı kısımları da bu temel ihtiyaca cevap vermekte ve yeterli olmaktadır. Dolayısıyla Anadolu kervansaraylarında önce kapalı bölüm yapılmış, kapalı bölüm bitirdikten sonra avlu tamamlanmıştır .

Kervansarayların birkaç istisna dışında hemen hepsi avlu ile tamamlanmak üzere başlanmış ancak ekonomik olanaksızlık ya da özel koşullar nedeniyle tamamlanamamışlardır. Anadolu Selçuklu kervansarayları içinde tasarımının temel ögesi avlu olan tek yapı Evdir Han'dır. Dolayısıyla Evdir Han, bir avlu etrafında sıralanmış dört eyvanlı şemasıyla Orta Asya'ya bağlanabilecek tek yapıdır. (Korkmaz, A, 2005)

2.2.1. Anadolu Selçuklu dönem kervansarayları , iktisadi ve ticari hayat

Selçuklular, Anadolu'da fethettikleri her şehirde imar faaliyetlerine girişmiş ve hanlar inşa etmişlerdir. Özellikle önemli ticaret yolları üzerinde yer alan şehirlerde han sayısı fazla idi; örneğin Sivas, Kayseri, Konya v.b. Bu hanlar tüccarların cinsine ve ihtisasına göre ayrılmıştır: Örneğin Pamuk Hanı, Bezzazlar Hanı, Şekerciler Hanı, Saraçlar hanı gibi türlü ticaret yapan ve tüccarları barındıran hanlardır. Şehirdeki hanlar, yollardaki kervansaraylara benzer bir teşkilata sahiptir. Örneğin hanlar da bir mescidin bulunduğu ve bu mescitte maaşlı bir imamın görev yaptığını öğreniyoruz. Bazılarında ise medrese ve kütüphane bulunmaktaydı.

Türklerden kalan ilk kervansaraylar Gazneliler ve Karahanlılar dönemine aittir. Ribat adı verilen bu kervansaraylar harap bir haldedir. Bunların mimarisi ve planları, daha sonra Büyük Selçuklular döneminde yapılan kervansaraylara örnek olmuştur.

“ Kervansarayların en eski örneği 1019-1020 yıllarında, Gaznelilerin ünlü hükümdarı Sultan Mahmut tarafından Tus-Serahs yolu üzerinde yaptırılmış olan Ribat-ı Mahi'dir. Eser, yaklaşık. 70.68 x 71.92 metrelik bir ebattadır. Yine Gazneli Sultan Mahmut, 1028 yılında Tus-Herat yolları kavşağında Sengbest Ribat'ı yaptırmıştır

Türk Tarihi'nde birçok ilklere imza atan Karahanlılar Devleti, kervansarayların inşası noktasında da önemli çalışmalar yapmışlardır. Karahanlı Hükümdarı Nasr bin İbrahim (1068-1080) zamanında iki önemli kervansaray inşa edilmiştir. Bu kervansaraylarda kerpiç ve tuğla kullanılmıştır. Karahanlılar'dan kalan diğer kervansaraylar, bunların çok zengin ve çok çeşitli tiplerinin etkilerini, daha sonra yapılan kervansaraylarda açıkça görmek mümkündür.

Büyük Selçuklular, Karahanlılar ve Gaznelilerin geliştirdiği kervansaray mimarisini, daha da ileri götürerek âbidevî eserler meydana getirdiler. Büyük Selçuklular döneminde, ilk kervansaray (Anuşirvan Kervansarayı) Tuğrul Bey zamanında taş ve tuğladan inşa edilmiştir.

”Diğer bir Selçuklu kervansarayı Ribat Zafrani, Nişabur-Sebzevar yolunda Melikşah tarafından inşa edilmiş olup, yapı malzemesi olarak kerpiç kullanıldığı için çok harap durumdadır” (**Aslanapa, O, 1993**).

Çoğu günümüzde harabe halinde olan bu kervansaraylar, barış zamanında kervanların konaklaması, savaş zamanında da askerî üs olarak kullanılırdı. Yine bu kervansaraylarda yabancı hükümdarların ağırlandığı, bu yapıların gerektiğinde hapisane ve sığınak olarak da kullanıldığı kaynaklardan anlaşılmaktadır.

Selçuklu kervansarayları kesme taş kaplı ve destek kuleleriyle güçlendirilmiş yüksek duvarlarıyla bir kaleyi andırmaktadır. Bu kervansarayların diğer bir adı da “darüz-ziyafe” dir. Çünkü bu kervansaraylar yolcuların, tüccarların her türlü ihtiyacını karşılayacak şekilde düzenlenmiştir. Buralarda zengin fakir, hür köle, Müslim gayrimüslim farkı gözetilmeden herkese eşit olarak hizmet verilmekteydi. Burada yolculara ücretsiz barınma, yemek yemek için aşevi, mescid, nalbant, ticari eşyalar için depolar, araba tamirhânesi, hastahane, kütüphane, hamam, ayakkabı tamircisi, eczane, hayvanlar için ücretsiz yem ve veteriner, fakir yolculara

ücretsiz ayakkabı, hasta yolcular için ücretsiz tedavi ve ilaç, eşyası kaybolan yolcunun kaybolan eşyasının bedelinin ödenmesi, ölen fakir yolcunun defin masraflarının karşılanması gibi hizmetler verilirdi. Bu hizmetler vakıflar tarafından karşılanıyordu. Kervansaraylar müstahkem bir kale fonksiyonunu da icra ediyordu. Bir Moğol komutanının Aksaray yakınında bulunan Sultan Hanı'na sığınmış Türk Beyini, 20 bin askeriyle kuşatıp, 2 ay geçmesine rağmen Türk Beyini esir alamaması buna iyi bir örnektir.

Büyük Selçuklularda iktisadi ve ticari hayat “kervansaray”lar sayesinde çok canlı olmuştur. Kervansarayların bu önemini bilen Büyük Selçuklu sultanları da kervansaray yapımına büyük önem vermişlerdir. Nitekim bu konuda Nizamülmülk, kervansaray inşa edilmesini; kanal açmak, köprü kurmak, köyleri imar etmek, şehir ve kaleler inşa etmek, medrese yapmak gibi işlerle birlikte Selçuklu Sultanlarının vazifeleri arasında sayar.

Büyük Selçukluların; Türkistan, Harezm, İran, Azerbaycan, Horasan, Maverünnehir, Irak, Bağdat, Suriye ve Anadolu’da yaptırdığı kervansaraylar neticesinde, birçok ülke ile ticari ve iktisadi ilişkileri artmıştır.

Büyük Selçuklular ticari kervansaraylara askeri muhafızlar koyarak kervanların güvenliğini sağlardı. Hatta zarara uğrayan bir kervancının zararı, devlet hazinesinden mevcut hukuka göre ödenirdi. Bu bir sigorta sistemi idi. Aynı durum yabancı tüccarlar için de geçerliydi. Büyük Selçuklular, yabancı devletlerle imzalanan önemli ticari anlaşmalar sonucunda “devlet sigortası” denen sistemi geliştirmişlerdi. Ticari ve iktisadi faaliyetlerin kesintisiz devam edebilmesi için, kervansarayların güvenliği hususu büyük önem taşıyordu. Herhangi bir kervan, saldırıya uğrarsa veya soyulursa sultan, zararı öderdi, kervanı soyanlar şiddetle cezalandırılırdı. Hatta kervanı soyanlar üzerine askeri seferler düzenlenirdi (Aslanapa,O,1993).

Osmanlılar da İstanbul’dan Bağdat’a, Mekke’den Tunus’a, Bursa’dan Budin’e kadar inşa ettiği kervansaraylarla iktisadi ve ticari hayatın canlanmasını sağlamışlardır. Osmanlılar da, genellikle yerleşim merkezlerinin ticaretle ilgili bölümlerinde ya da külliyelerin içinde kervansaraylara rastlanmaktadır. Osmanlı devlet politikası, menzilleri iskân etmek ve ıssız bölgeleri yerleşime açıp geliştirmek için menzil külliyelerin yapımına büyük bir önem vermiştir. Bu sebeple Osmanlılarda menzil külliyeler içinde “menzil kervansarayları”nın büyük bir önemi vardır. Bu kervansaraylarda yolcular için gerekli olan her şey mevcut idi.

Kervansaraylar tarihi süreç içerisinde birtakım değişme ve gelişmelere uğramışlardır. Bu değişme ve gelişmeyi yukarıda Karahanlılar, Gazneliler, Büyük Selçuklular ve Osmanlılar zamanında inşa edilen kervansaraylar hakkında verdiğimiz bilgiler, bunu çok net olarak ortaya koymaktadır. Kervansaray müessesesi, bu değişme ve gelişmeyi Anadolu Selçukluları zamanında ve Anadolu coğrafyasında tamamlamıştır. Anadolu Selçukluları döneminde de kervansaraylar, hem mimari açıdan hem de üstlendikleri görevler açısından en parlak dönemini yaşamıştır. Özellikle XIII. yüzyılda Anadolu Selçuklu Sultanları tarafından Anadolu’da, ticari yollar üzerinde, yaklaşık 30-40 km.lik aralıklarla, çok sayıda kervansaraylar yaptırılarak iktisadi ve ticari hayat en parlak ve en canlı dönemini yaşamıştır.

2.2.2. Anadolu Selçukluları Döneminde Anadolu’daki Ticari Yolların ve Kervansarayların Güzergâhları

Harita 2.1 Anadolu’daki Kervansaray Haritası

Anadolu coğrafyasında çok sayıda “kervansaray” inşa edilmesi, Anadolu Selçuklu Sultanlarının takip etmiş oldukları ticari ve iktisadi politikalarının ve Anadolu coğrafyasının sahip olduğu jeopolitik konumun tabîi bir sonucudur. Ve bunun neticesinde Anadolu, yüzyıllardır kıtalararası transit ticaret merkezi olmuştur.

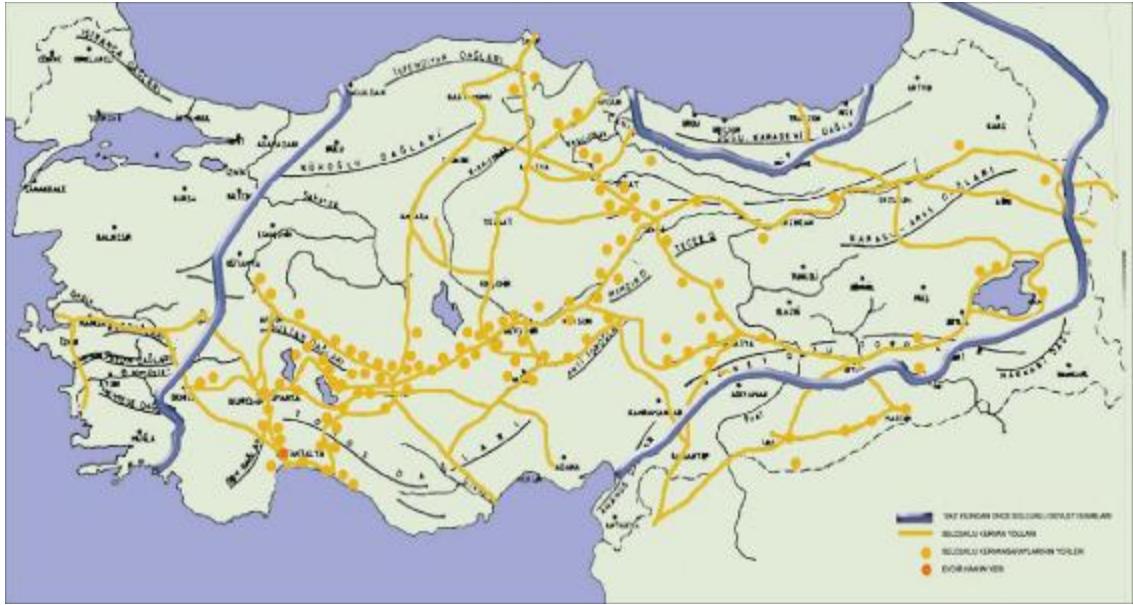
“Anadolu Selçukluları Döneminde kervansaraylar, hem iktisadi ve ticari açıdan hem de mimari açıdan en canlı ve en parlak dönemini yaşamışlardır. Gerçekten de Anadolu Selçukluları Döneminde, Anadolu’da ticari ve iktisadi hayatın en önemli unsuru “kervansaraylar” idi. Zira Anadolu Selçuklu Sultanları, Anadolu’da iktisadi ve ticari hayatta canlılığın sağlanmasında kervansarayların rolünü çok iyi kavramışlardı.

Anadolu'da ilk kervansaray, Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıçaslan (1155-1192)42 tarafından yaptırılmıştır. XIII. yüzyıl, Anadolu'da kervansarayların en fazla inşa edildiği, dolayısıyla ticari ve iktisadi hayatın en canlı olduğu yüzyıldır.

Özellikle I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1192-1196), I. İzzeddin Keykavus (1211-1220), I. Alaaddin Keykubad (1220-1237)46 dönemleri, kervansaray yapımının en fazla olduğu dönemlerdir (Tuncer, C, 2006).

Şimdide konumuzun temel noktasını oluşturan ticari yolların ve kervansarayların güzergâhı hakkında bilgi verelim:

Harita 2.2 Selçuklu döneminde kervan yolları ve Selçuklu kervansarayları

Anadolu Selçukluları zamanında, Anadolu'daki transit ticaret yollarının en önemlisi kuzey güney istikametinde olanıydı. XII. yüzyıldan itibaren büyük bir canlılık gösteren bu güzergâh Bağdat ve Halep'ten başlıyor, Malatya-Sivas-Trabzon'u takip ederek Karadeniz'e çıkıyordu. Sinop ve Alanya'nın fethiyle açılan yeni güzergâh, Alanya-Antalya-Konya-Aksaray-Kayseri-Sivas-Erzincan-Erzurum üzerinden İran'a ve Gürcistan'a ulaşıyordu. Bu yolun Sivas'tan güneydoğuya ayrılan bir kolu Sivas-Malatya-Diyarbakır-Mardin-Musul-Bağdat ve Basra güzergâhını izliyordu. İstanbul'dan başlayan başka bir güzergâh İstanbul-İzmit-İznik-Eskişehir-Akşehir-Konya-Ulukışla-Adana-Halep-Şam-Mısır istikametindeydi.

Anadolu Selçuklular döneminde, Anadolu'da bugünkü harabelerine göre, ana güzergâhlardan olan Alanya-Antalya-Konya-Aksaray-Kayseri-Sivas-Erzincan-Erzurum merkezlerini takip eden doğu-batı yolu üzerinde inşa edilen önemli

kervansaraylar şunlardır: Alanya civarında Şerefzah Hanından (II. Keyhüsrev) kuzeye doğru menzil sıra ile Evdir Han (I. İzzeddin Keykavus), Kırkgöz Hanı (II. Keyhüsrev), Susuz Han ve İncir Hanı (Burdur ve Isparta civarında, II. Keyhüsrev), Uluborlu'ya bağlı Dadil Köyünde Er-tokuş (I. Keyhüsrev-I. Keykubat zamanı), Akşehir'in batısında İshaklı Hanı (Sahip Fahreddin Ali), Akşehir ile Ilgın arasında Altun-aba (Argıt Han) gibi kervansaraylar vardır. Konya, Aksaray ve Kayseri arasında Zencirli, Obruk, Kaymaz, Zazadin (Sadeddin Köpek), Aksaray ile Ürgüp arasında Hoca Mesud, Alai (Nevşehir yolunda), Pervane, Latif Kervansarayları bulunmaktadır.

Kuzey güney yolu üzerinde, Kayseri'nin 40 km. doğusunda Karatay Hanı, Kayseri ile Sivas arasında, Kayseri'den 40 km. ileride Sultan Hanı (I. Alaeddin Keykubad), Lala Han; Sivas ile Tokat arasında sıra ile Yeni Han (İlhanlılar zamanı), Çiftlik Hanı, Tokat ile Zile arasında Hatun Hanı(Pazar Hanı, II. Gıyaseddin Keyhüsrev), daha ileride Azine Pazar Hanı gibi meşhur kervansaraylar mevcuttur. Bu büyük kervansarayların hemen hepsi XIII. yüzyıla aittir. Kısa sürede bu kadar çok kervansaray inşa edilmiş olması, o dönemde iktisadi ve ticari hayatın ne kadar canlı olduğunu göstermektedir (Aslanapa,O,1992).

2.2.3. Anadolu Selçuklular'daki ipek yolları için kervansarayların önemi

Coğrafi konumu nedeniyle Anadolu, eski çağlardan beri doğu ile batı arasında bir köprü işlevi görmüştür. Anadolu'da Hitit Dönemine kadar dayanan, doğal geçitlerin kullanıldığı bir yol şebekesinin var olduğu bilinmektedir. Bu yollar, daha sonraki dönemlerde de kullanılmıştır. Herodot Tarihi'nde, Sart'tan geçen Susa-Efes kervan yolu üzerinde 30-40 km aralıklarla yer alan ve posta teşkilatı kuryelerinin konaklama yerleri olan Flaktra'lardan söz edilmektedir. Roma ve Bizans dönemlerinde, yaklaşık 75 km.lik menzillerde konaklama ve askeri amaçlı yapıların varlığı, Anadolu'da ister ticari ister dini veya askeri olsun, bir yol şebekesinin bulunduğunu göstermektedir(Özergin,K,M,1959,sf:141).

Selçuklular zamanında devlet, kervan kabileleri başına 'kervansaraylar' adıyla bir idareci,'Rahdar' veya 'Tutgavul' kumandasında bir muhafız kıtası tayin etmek suretiyle kervanların emniyet altında idare ediyor, karalarda eşkiyanın ve komşu hükümetlerin, denizler dekorsalların tecavüzlerine uğrayan tüccarın zararlarını hazineden tazmin ederek âdeta ticari alanda bir devlet sigortası uygulamasına gidiyordu (Turan, O 1965, s.262-263).

Anadolu, İpek Yolunun da en önemli kavşak noktalarından biri olmuştur. Orta Çağ'da, İpek Yolları Çin'den başlayıp Orta Asya'da birden fazla güzergahı izleyerek ve Anadolu'yu geçerek Trakya üzerinden Avrupa'ya uzanmıştır. Ayrıca, Ege kıyılarında Efes ve Milet, Karadeniz'de Trabzon ve Sinop, Akdeniz'de Alanya ve Antalya gibi önemli limanları kullanarak deniz yolu ile de Avrupa'ya ulaşmıştır.

2.2.4. Anadolu'da İpek Yolu Osmanlı Dönemindeki Kervansaray

Mimarisinin Özellikleri

Anadolu'daki Türk kültürü 15. yy. kadar birçok yönü ile Anadolu toplumunun yapısına, Anadolu'nun yerli geleneklerinin etkisine ve ülkenin jeopolitik özelliklerine bağlı olarak değişiklik göstermekle birlikte kökleri ile doğunun Türk İslam kültürünün bir devamıdır. Daha sonraki yıllarda İstanbul'un alınması ile etkileşimler artmış ve Osmanlı Devleti doğunun bir devamı olmayıp, asıl kaynağını yeni başkentten ve saray çevresinin eğilimlerinden almıştır.

Anadolu'da Osmanlı imparatorluğu kurulduktan sonra kervansaray yapımı daha sistemli, programlı bir şekilde devam etmiştir. Kervansaray ve hanlar Anadolu Selçukluları döneminde yapılanlara bazı yönlerden benzer olmalarına rağmen, dönemin koşullarından etkilenmiş ve farklılaşmıştır. Selçuklular zamanında şehirlerde, Hint ve Çin ticaret yollarını Selçuklu şehirlerine bağlayan yollar üzerinde birçok han ve kervansaray inşa edilmiştir. Bunun ardından Osmanlı Türkleri de aynı tesisatı mükemmelleştirerek yeni fetih ettikleri yerlerde bu tür yapılar inşa etmişlerdir. Böylece belirli devirlerde, şehirler ve yollar üzerinde Osmanlı imparatorluğu içerisinde birçok hanlar yapılmıştır. Bu binaların bazıları kırma tastan fakat büyük bir kısmı düzgün kesme tas ve tuğladan inşa edilmiş kale kadar kuvvetli muazzam ve ihtişamlı yapılardır (Kuban, D, 1965).

Anadolu'da 13. yy. dan başlayan han ve kervansaraylar buldukları bölgelere mimari açıdan değer katacak özelliklere sahiptir. Korunarak ya da harap halde günümüze ulaşmış olanlar dahi bugün kentlerimize anlam kazandırmaktadır. Öyle ki sonradan oluşmuş kent ve kasabaların bazıları barındırdıkları kervansaray ve handan isimlerini almışlardır.

Osmanlı döneminde kentler süratle büyümüş, önceki yüzyıllardaki kentlerde olduğunun tersine surların dışına taşmıştır. Yeni mahallerle kurulmuş, zanaat ve ticaret ilerlemiş, cami, medrese, türbe, çarşı, kervansaray yapımı hız kazanmıştır. Bu yapıların işlenmesi için vakıf sisteminin kurulması, Osmanlı döneminde yapılmış olan önemli yeniliklerdendir.

Tarihin her devresinde orduların bir yerden bir yere sevki, kervanların ticari eşya taşınması, haberleşmede haberin çabuk ulaştırılması için kara yolları tercih edilmiş ve geliştirilmiştir. Osmanlılarda, ondan önceki devirlerde ve onun çağdaşı olan Türk ve İslam devletlerinde bu amaç için memleketin dört bir yanına ulaşan yol şebekesi oluşturulmuştur.

Osmanlılarda bu teşkilat menzil olarak adlandırılmıştır. Osmanlı imparatorluğunda bütün iktisadi faaliyet, yolların geçtiği yerler ile bu yolların varlığı liman ve şehirlerde toplanmıştır. Her devirde bu yolların güvenliği ve işlemesi ve emniyetin sağlanması için bu yollar üzerinde kervanları, yolcuları ve tüccarları barındıran hanlar yapılmıştır.

Menziller üzerindeki Osmanlı yolları İstanbul merkez olmak üzere Anadolu ve Rumeli’de sağ, sol ve orta kol şeklinde üç ana kol halinde uzanmıştır. Bunlar ise, birbirlerine tali yollarla bağlanmıştır.

Anadolu’da Sağ Kol: Üsküdar-Gebze-Eskişehir-Akşehir-Konya-Adana-Antakya yolu ile Halep ve Şam güzergâhını takip eden hac yol OrtaKol:Üsküdar-Gebze-İznik-Bolu-Tosya-Merzifon-Tokat-Sivas-Hasan Çelebi- Malatya-Harpüt-Diyarbakır-Nusaybin-Musul-Kerkük güzergâhını takip eden Bağdat, Basra yolu.

Sol Kol: Orta kolla Merzifon’a kadar aynı güzergahı takip edip buradan Ladik- Niksar-Karahisar-ı Şarki-Kelkit-Askale-Erzurum yoluyla Hasankale’den bir kol Kars, diğer bir kol ile de Tebriz’e ulaşırdı.

Rumeli kısmında ise, Sağ Kol: İstanbul’dan Vize-Kırklareli-Prevadi-Karasu-Babadağ-İshakçı- Akkirman yolu ile Ozi ve Kırım’a.

Orta Kol: İstanbul-Silivri-Edirne-Filibe-Sofya-Nis-Yagodina üzerinden Belgrad’a.

Sol Kol: İstanbul-Tekirdağ-Malkara-Firecik-Dimetoka-Gümülcine-Praviste Lankaza- Yenişehir(Larissa)-İzdin yolu ile İstepe (Tebai)’ye ulaşmaktaydı. Osmanlı döneminde bu yollar üzerinde haberleşme, konaklama ve ticaret amacı ile 3 saatten 18 saat mesafeye uzaklıkta menzil haneler, buralarda da kervansaraylar inşa edilmiştir.

Osmanlı imparatorluğu 15-17 yy. arasında en parlak devrini yaşamıştır. Sosyal, politik, ekonomik alanların yanı sıra sanat ve mimarlık alanında da en üst seviyeye ulaşmıştır. Mimar Sinan’ın da bu dönemde yaşaması ve eserlerini oluşturması döneme ayrı bir kimlik kazandırmıştır ve mimarlık evrensel düzeye erişmiştir. Genellikle cami mimarisinde üstün başarı kazanmış olan Mimar Sinan,

diğer yapı türlerinde olduğu gibi han ve kervansaray mimarisinde de başarısını devam ettirmiştir. Kent içerisinde ve menzillerde çeşitli hanlar, kervansaraylar ve içlerinde kervansarayları barındıran külliyeler gerçekleştirmiştir (Halacoglu, L, 1991 sf 127).

Osmanlı döneminde yapılmış olan kervansarayları birçok araştırmacı, konum ve işlevlerine göre iki guruba ayırmaktadırlar.

1.Menzil Hanları: Osmanlı imparatorluğunu kat eden kentler arasında ve hac yolları üzerinde, bu yollara da seyahat eden tüccar ve gezginlerin güvenliğinin sağlanması ve dinlenmelerini sağlamak için yapılmış yapılardır. Bu tip hanların bazılarında kapalı kısmın önünde avlu vardır. Kapalı kısımlarda döşeme yer yer yolcuların yatmaları için sekizler şeklinde yükseltilmiştir. Avlulu olan tiplerde ise, avlu çevresinde ahırlar, depolar ve arabaların konulacağı revaklar vardır. Tarihi bilinen en eski Osmanlı menzil hanı, Bursa-Manyas yolu üzerindeki Issız Han'dır. Menzil hanlarının inşası, Sinan döneminde artmış ve Gebze Çoban Mustafa Paşa, Payas Sokullu Külliyesi, Ilgın Lala Pasa Külliyesi, Lüleburgaz Sokullu Külliyesi gibi menzil hanları sayılabilir.

2.Kent Hanları: Osmanlı döneminde kentlerde, ticaret merkezlerinde yapılmış hanlardır. Kentte ticaret yapılması ve tüccarların konaklaması amacıyla yapılmışlardır.

Osmanlı döneminde en fazla uygulanmış olan han tipidir. Bunun nedeni de bu dönemde ticaret faaliyetinin gelişmesi ve gezginlerin, dervişlerin seyahatlerinde önceki dönemlerdeki kadar problem olmamasıdır. Genelde kentlerde ticaret merkezlerinde inşa edilen bu tür hanların plan seması, etrafı revaklarla çevrili düzgün geometrik formda bir avlu ve revakların gerisinde odalardan oluşmaktadır

Genellikle iki katlı olan hanlarda zemin katlar, servis ve depo alanlarına üst katlar ise konaklama için ayrılmıştır. Orta avlulu plan semasına sahip hanların en erken örneği Orhan Gazi zamanında yapılan Bursa'da ki Emir Hanı'dır. Büyük kareye yakın formda avlunun etrafında iki katta revak sırası ve arkalarında odalar sıralanmaktadır

Tüm Osmanlı mimarisinde olduğu gibi han yapılarında da fonksiyonel amaç, mekân organizasyonunu belirleyen en önemli olgudur. Anadolu öncesi Türklerde ve Anadolu Selçuklularından hanların revaklı avlulu etrafında biçimlenmesi gelişerek devam etmiş, fakat yalınlık ve fonksiyonel mekan anlayışı ön plana geçmiştir.

Osmanlıların ilk devirlerinde başlayan bu mimari olgunluk 19.yy. kadar devam etmiştir. Mekan organizasyonunda fonksiyonel amacın bir yansıması olan avlu esastır. Genellikle tek giriş holünden girilen avlunun ortasında bazı hanlarda şadırvan ve mescitlerin olduğu görülmektedir. Mescitler, Anadolu Selçuklu kervansaraylarının bir devamı niteliğinde altında havuz yada şadırvan ile yükseltilmiş olarak biçimlendirilmiştir. Bursa, Fidan Hanı, Koza Hanı, Diyarbakır Deliler Hanı avlu ortasında mescitleri olan hanlardır.

Osmanlı kent hanları, dışa kapalılık ilkesi ve savunma amacı ile tamamen dışa kapalı olarak biçimlenen Anadolu Selçuklu hanlarından farklı olarak gelişmiştir. Osmanlı döneminde hanlarda, zemin katlarda dışa açık dükkânlar, üst katlarda ise dışa açık pencereci odalar yer almaktadır (Kuban, D, 1981 s. 128).

Yapı malzemesi olarak taş ve tuğla kullanılmıştır. Taşıyıcı ayak yada payelerde taş, kemer, tonoz, kubbe gibi elemanlarda tuğla, duvarlarda ise taş ile tuğlanın birlikte kullanıldığı almaşık tarz tercih edilmiştir. Osmanlı'nın ilk yıllarında tek avlulu, basit plan semasına göre geliştirilen hanlar 17-18. yy.larda çok avlulu ve karmaşık plan semasına sahip olarak yapılmıştır. Osmanlı dönemi han mimarisinde bir başka gelişme de kat sayısındaki artıştır. Az sayıda da olsa yapılan menzil hanları iki katlı, 18.yy.dan sonra da üç katlı olarak yapılmışlardır (Halacoglu ,L, 1991, S. 127).

Osmanlı dönemi külliyesi ve kervansarayları kentlerde ve kentler arası yollarda toplumsal yaşantının gelişmesi için yapılmış yapı topluluklarıdır. Diğer yapı türleri gibi plan ve mekan anlayışlarıyla günümüz mimarisine ve yeni yapı kompleksleri tasarımına veri oluşturabilecek niteliktedir. XVII. yy. sonu ve XIX. yy. başında Osmanlı imparatorluğu gerileme devrini yaşamıştır. Devletin iktisadi ve politik alanda gerilemesi, birçok alanı olduğu gibi mimarlık alanında etkilemiştir. Bu nedenle bu dönemde az sayıda han ve kervansaray yapılmıştır. Bunlar ise, dönemin geleneksel tarzından uzak, daha çok kütle kuruluşundan batı etkisinin hissedildiği yapılarıdır.

XIX. yy. ve sonrasında, han ve kervansaray yapıları inşa edilmemesinin nedeni kervan ticareti ve ulaşım teknolojisinde ortaya çıkan büyük değişikliklerdir. Bazı bölgelerde kervan seyahatleri, buharlı gemilerin islemesiyle son bulmuştur. 1869'da Süveyş Kanalı'nın açılması, kervan ticaretinin gerilemesini hızlandırmıştır. Motorlu ulaşım araçlarının üretilmesi ve artması, develerle yapılan seyahatleri sona erdirmiş ve 1859'da Anadolu'da demiryolu inşaatlarının yapılması ile kervan ticareti ortadan kalkmıştır. Bunların yanı sıra; bozuk yol şartları, haydut saldırıları gibi

nedenler kervanlarla yapılan ticaretin son bulmasına neden olmuştur. Kervan ticaretinin son bulması kervansaray yapımını da sona erdirmiştir. Bu dönemde ticari amaçla bu tür yapılara gereksinim duyulduğunda yeni yapı inşa etmek yerine mevcut yapıların kullanılması yolu seçilmiştir (Orhonlu ,C, 1987).

2.2.5. Kervansarayların arasındaki mesafeler

Kervansarayların birbirlerine olan mesafeler, deve yürüyüşü ile günde dokuz saat, yani 40 km esas alınarak yapılmıştır. Böylece sabah bir kervansaraydan yola çıkan kervan, akşam olduğunda diğer kervansaraya varmış olurdu. Çünkü Anadolu'da sekiz ay soğuk olur ve kar da fazladır. Kervanlar, her türlü iklim şartlarında yollarına devam etmek zorundadırlar. Her günün akşamı yorgun olan insanlar emniyet içerisinde uyumak, hayvanları da dinlendirmek durumunda kalırlar. Ayrıca, yolculukta ihtiyaç duyulan her türlü malzemenin de bir şekilde temin edilmesi gerekir. Çoğunluğu vakıflara ait olan bu sosyal tesislerin içerisinde, odun, yağ, arpa, saman, semer,ayakkabı, eyer ve yiyecek gibi yolculukta bir insanın ihtiyaç hissedebileceği zorunlu malzemeler bulundurulur. Verilen hizmetler açısından İslâmî nitelik taşıyan bu müesseseleri Müslümanların bulunmadığı başka bölgelerde görmek de pek mümkün değildir (Yavuz,A. T. 1996 s. 25-38).

Yol güzergâhlarında yapılanlardan başka şehirlerde yapılan hanlar da vardır. Çünkü, kervanların esas hedefi olan şehirlerde, bunlara daha çok ihtiyaç vardır. Bunun için de şehirlerde ihtiyaca göre irili ufaklı pek çok han inşa edilmiştir(Bayram, S, 1977 s. 40).

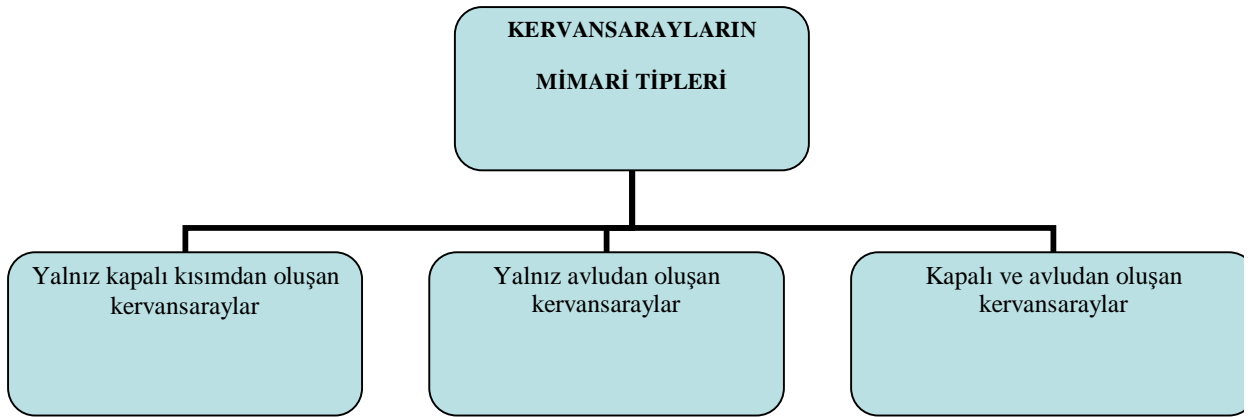
2.3. Kervansarayların Yapısal Özellikleri

Kervansaraylar, aşağı yukarı, hemen hemen birbirine benzer planlara sahiptir. Sadece avlu büyüklüğü, oda sayıları ile farklılıklar gösterirler.

2.3.1. Kervansaray mimari planları

Mekânların işlevleri ve biraraya gelişleri yeni bir tipolojiye ölçüt oluşturmaktadır. Bunlara ek olarak bütün avlulu Anadolu Selçuk hanlarının Orta Asya ve İran'daki daha erken Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklu örneklerinin devamı olduğu da varsayılmaktadır. Bu hanlarda avlu, tasarımın temel ögesi olup her şey onun etrafında şekillenmektedir ve iki yönde de simetri vardır. Bu tür tasarım anlayışının tek örneği Emdir Han'dır. Kapalı barınağın bulunmaması iki yönde simetriyi olanaklı kılmıştır. Yoksa Anadolu hanlarının çok azında tek yönde simetri vardır. Bunlar Kuruçesme, Kızılören, Ertokus ve Obruk gibi orta boyutlu hanlardır.

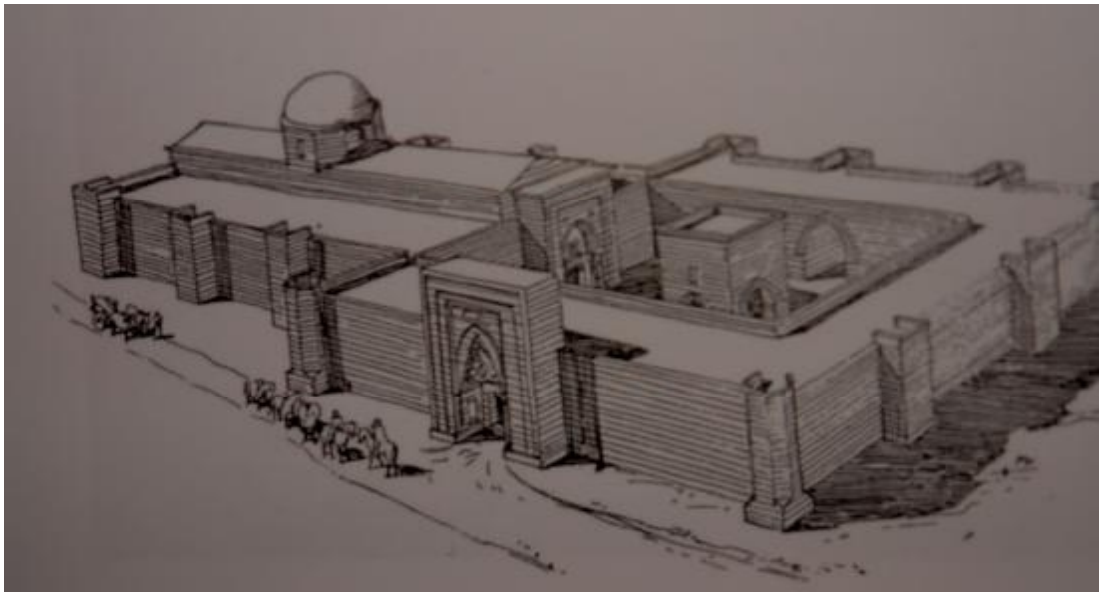
Hele Sultan Han tipi denen yapıların hiçbirinde simetri yoktur. Bu da gösteriyor ki avlu bu yapıların tasarımının başlangıç noktası değildir (A, Yavuz, T, 1995, S.183-198). Taç kapıların dışında bezemeli olan bu yapılar genellikle önde bir açık avlu, arkada daha dar, kapalı bir hol bölümünden oluşur. Sultan hanı adı verilen şemaya sahip yapılarda avlunun merkezinde Köşk Mescit yer alır. Mescit bazen girişin üzerindedir, açık avluda eyvan sayısı, kapalı holün bölüm sayısı değişebilmektedir. Bazı hanlarda sadece açık avlu etrafında eyvanlı bir düzen vardır.

Tablo 2.1 Kervansarayların Mimari Tipleri

2.3.1.1. Açık avlu ile kapalı bölümden oluşan kervansaraylar

Ağzıkara Han

Şekil 2.1 Ağzıkara Han Restitüsyon Çizimi (Acun,H,2007)

Örnek olarak Açık avlu ile kapalı bölümden oluşan Ağzıkara Han,

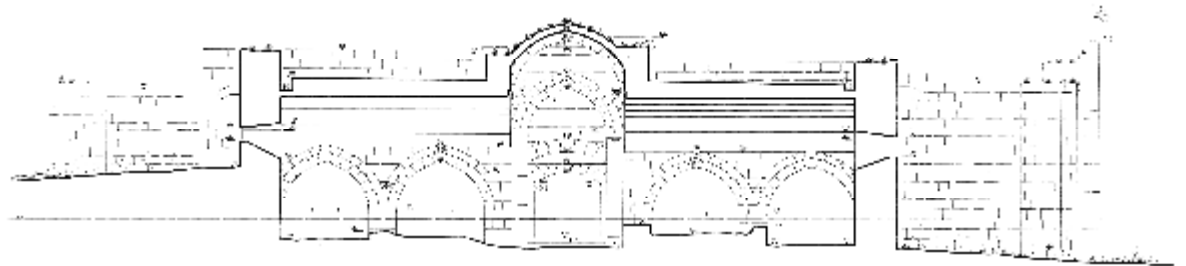
“ Anadolu Selçuklu Dönemi avlulu kervansaraylarının önemli örneklerinden biridir. Moloz taşın dolgu malzemesi olarak kullanıldığı yapıda, köşe kuleleri ve payandalarla desteklenen yüksek kalın duvarlar, tonoz olan üst örtü, payeler ve kemerler düzgün kesme taşla kaplanmıştır. Cephelerin üst kesimlerindeki mazgal pencerelerle aydınlanan yapının avlusuna kuzey cephesine yerleştirilmiş taç kapıdan girilir. Taç kapının batısındaki duvarın iç ve dış yüzüne sırt sırta gelecek şekilde, iki çeşme yapılmıştır.

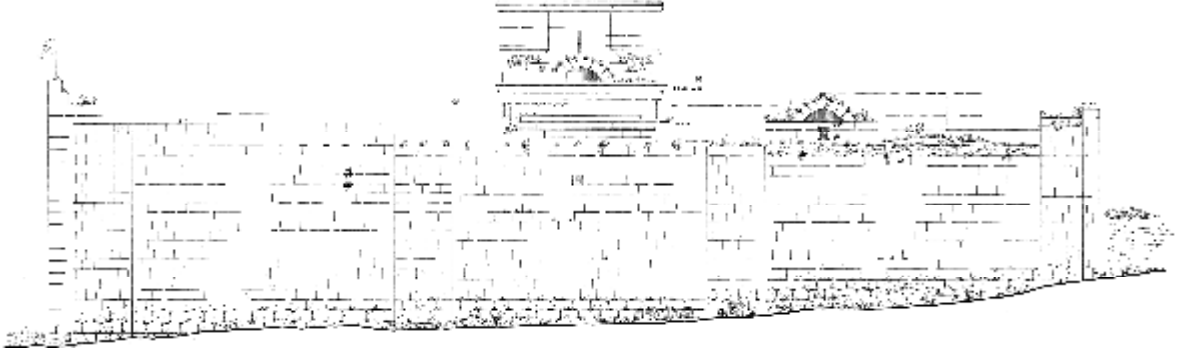
Resim 2.3 Ağzıkara Han Doğu Cephesi İçten Görünüş

Giriş kapısı, kervansarayın eksenini ve kapalı kısım girişi ile aynı doğrultuda değildir. Yapının köşelerinde ve taç kapının olduğu güney-batı duvarı hariç, diğer kenarlarında 14 adet ağırlık kulesi şeklinde payandalar bulunmaktadır.

Taç kapının eyvanı kuzey-doğu duvarında bulunan eyvanın karşısına isabet etmektedir. Avlunun güney-batı duvarının taç kapıdan sonraki kısmında ise avlu yönleri açık tonoz ile örtülü üç küçük mekan ve bunların arkasına rastlayan yine tonoz ile örtülü bir diğer mekan bulunmaktadır. Kapıdan hanın yolcularının konaklayacakları ve eşyasını muhafaza edeceği odaların, ve revakların bulunduğu yere girilmektedir. Yolcuların abdest alacakları abdestlik sağ kısmın sonundadır.

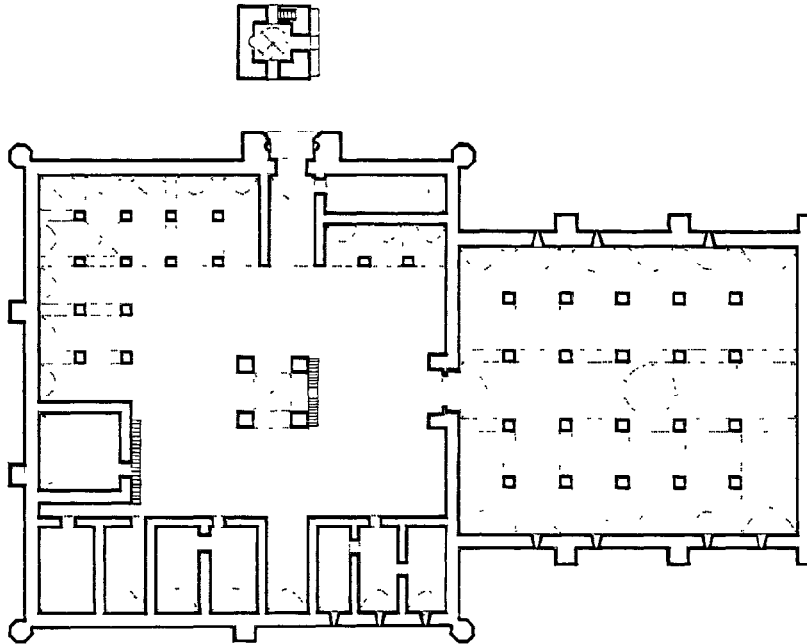
Şekil 2.2 Ağzıkara Han Kuzey Cephesi (Acun,H,2007)

Şekil 2.3 Ağzıkara Han Güney Cephesi (Acun,H,2007)

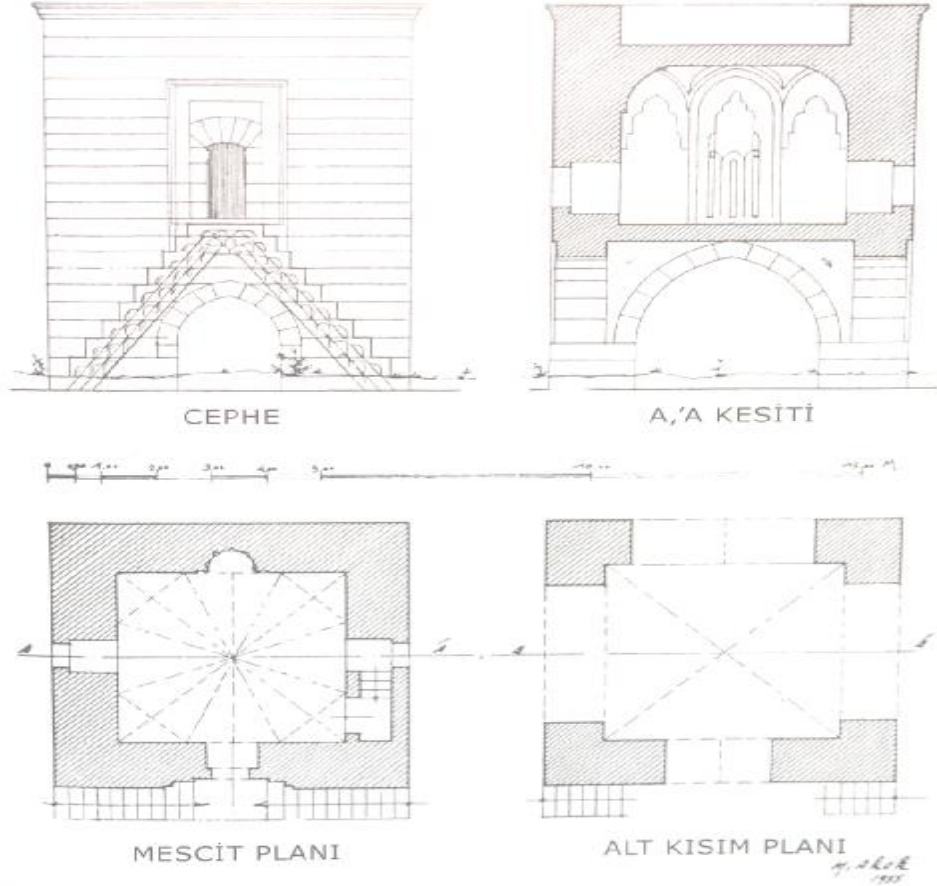
Kapalı kısımda giriş istikametinde tonoz ile örtülü orta sahnın, yanlarda ise buna dik beşik tonoz ile örtülü enine 6 sahnın bulunmaktadır. Ortasında aydınlık açıklığı yer almaktadır. Birbirine kemerlerle bağlı dört ayak üzerine oturan köşk mescit, avlunun ortasındadır. Mescidin kapısı kuzey-batı yönünde olup, buraya iki yandan merdivenlerle çıkılmaktadır. Merdivenlerin altı mukarnaslıdır.

Kesme taştan inşa edilmiş yapının tezyinatı, güney-batı duvarındaki ana taç kapı ile avludan kapalı kısma girilen taç kapı üzerinde toplanmıştır. Dış portal, iç portal ve mescit tezyinatları ile ayrıntılı bir düzenleme gösterir. Ancak burada iç portalle dış portalın aynı eksen üzerinde bulunmaması tezyini birliği dağıtmış gibi görünmektedir.

Şekil 2.4 Ağzıkara Han planı (Acun,H,2007)

Dış portalde 4 çerçeve görülmektedir. En geniş çerçevede 9-10-12 kollu yıldızlar bulunmaktadır. Yarım kubbecik 9 sıra mukarnaslardır. Kuvvetli bir gölge-ışık tesiri oluşturulmuştur. Kemer üzerinde kitabe bulunmaktadır. İç portalde 3 sıra bordür görülür. Esas bordürde 10 kollu yıldızlar yer almaktadır. Ortalarında rozetler bulunur.

Şekil 2.5 Ağzıkara Han köşk mescid.cephesi görünüşü-kesiti ve planı(Acun,H,2007)

Avlunun ortasında Sultan Han'inkine benzeyen bir köşk mescit vardır. Çok iyi durumdadır, fakat tezyinatı çok azdır. Han, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1967'de tamir edilmeye çalışılmış ancak yarım bırakılmıştır. Yapı bütünüyle ayakta (Acun,H,2007).

2.3.1.2. Yalnız avludan oluşan kervansaraylar

Evdir Han

Örnek olarak yalnız Açık avlulu bölümden oluşan evdir hanı

Resim 2.4 Evdir Han giriş kapısı(Acun,H,2007)

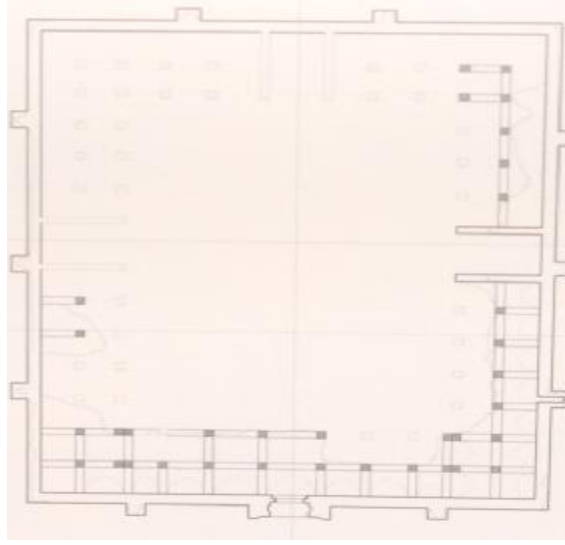
Evdir Han, Anadolu Selçuklu döneminin önemli bir ticaret merkezi olan Antalya – Konya güzergahındaki ilk menzil handır. Antik Lagoon şehrinin kalıntılarının bulunduğu düzlükte yer almaktadır. Evdir Han'ın diğer ismi Eski Han'dır .

Evdir Han, Antalya'nın 10 km kadar kuzeyinde, organize sanayi bölgesinden hemen sonra yer alır.

Kepez mevkiinden Korkuteli istikametine giden yolda, kavşaktan yaklaşık 6 km sonra; Düzler çamı mevkiinden sağa sapan toprak yoldan 2-3 km içeride, Yukarı Karaman Köyü sınırları içindedir.

Hanın kuzeydoğu köşesinde harap halde bir hamam kalıntısı bulunmaktadır. Hanın doğusuna ise yeni evler inşa edilmektedir (Özergin, M. K. S.n.141-162 , 1965).

Mimari özellikleri

Şekil 2.6 Emdir han plan(Acun,H,2007)

Yapının şu anda büyük bir kısmı yıkılmış durumda olmasına rağmen özgün plan şeması okunabilmektedir. Yapının güney ve doğusu büyük oranda ayakta olup batı ve kuzeydeki iz ve kalıntılardan da yok olan kısımların benzer ve simetrik olduğu anlaşılmaktadır.

Yapıdaki izler, kalıntılar ve yapı içerisindeki karşılaştırmalı çalışmalardan elde edilen bilgilere göre, yapının kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerinde farklı yönlerde bakan tonozların birleşimlerinde, altta bulunan ayak boyutundaki duvar parçaları diğerlerinin yaklaşık iki katı uzunluktadır.

Şekil 2.7 Emdir han kesiti A-A(Acun,H,2007)

Şekil 2.8 Emdir han kesiti B-B(Acun,H,2007)

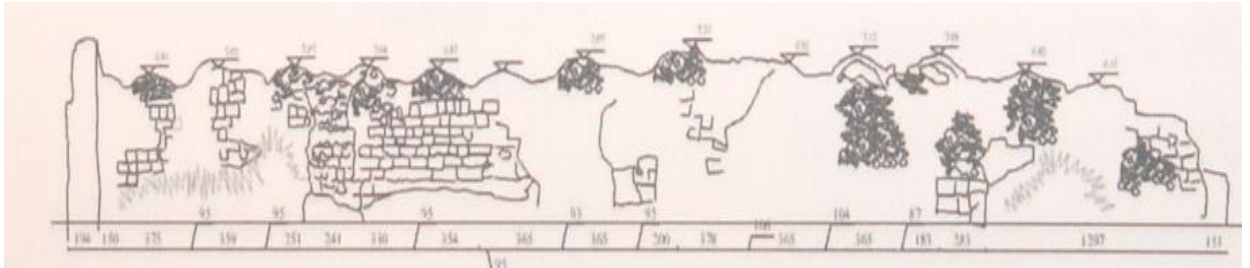

Şekil 2.9 Emdir han kesiti C-C (Acun,H,2007)

Yapıdaki izler, kalıntılar ve yapı içerisindeki karşılaştırmalı çalışmalardan elde edilen bilgilerden yapının doğu ve kuzey kısımlarında da eyvanların bulunduğu görülmüştür. Bunların yan duvarlarının kemerlerle bölünmemiş yani sağır duvarlar olduğu anlaşılmaktadır.

Girişin iki yanındaki gibi, kemer aralarının duvarlarla örülerek kapalı kısımlar oluşturulduğu düşünülse de, kapalı olan tek mekanda iki adet pencere bulunması Antalya'nın sıcak ikliminde havalandırma ihtiyacının büyük olduğunu göstermekte, mevcut tonozların hiçbirisinde aydınlatma ve havalandırma için delik bulunmaması da bu yöntemin kapalı odalar oluşturmak için değil, bir sınır belirlemek veya yarı açık mekanlar yaratmak için kullanıldığını düşündürmektedir.

Doğu Cephesi

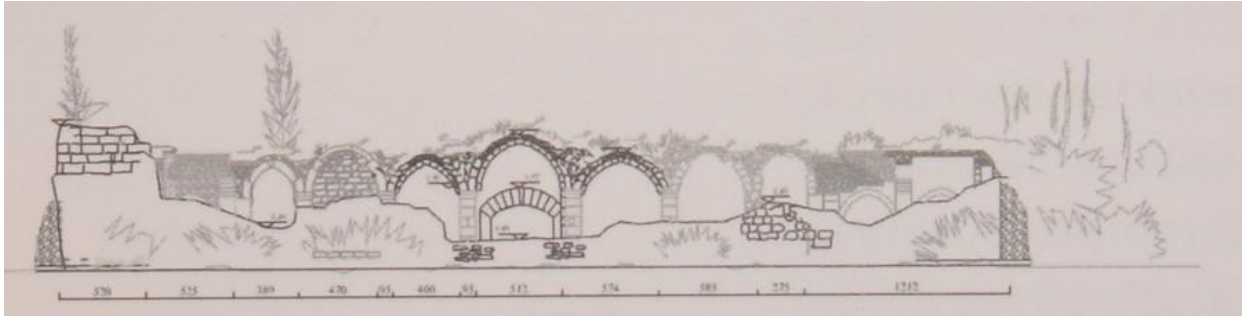
Şekil 2.10 Emdir Han Doğu Cephesi Çizimi(Acun,H,2007)

Cephe üç payanda tarafından dört parçaya bölünmüştür. Cephenin toplam uzunluğu 67,78 m'dir. Ortalama yükseklik + 4,75 m'dir. Tüm duvarlar kesme taş olup, üst kısımlardaki taşlar düşmüştür. Cephenin birinci duvar parçasının uzunluğu 13,22 m olup üzerinde köklü bitkiler yetişmiştir. İkinci duvar parçasının uzunluğu 16,17 m'dir. Üçüncü duvar parçası 15,68 m uzunluğunda olup, kuzey yarısının neredeyse bütün kesme taşları dökülmüş, altta bir-iki sıra kalmıştır. Duvarda köklü

bitkiler yetişmiştir. Dördüncü duvar parçası 13,93 m uzunluğundadır. Alt hizada birkaç sıra kesme taş kalmış, üst kısımlar dökülmüştür. Duvarın üst kısımları da yıkılmış, bazı yerlerde köklü bitkiler yetişmiştir. Zemin cephe boyunca 2 m' ye varan tepelikler oluşturmuştur ve üzerinde otlar ve dikenler yetişmektedir.

Bu cephenin payandaları ise, üst kısımları yıkılmış, yüzeylerindeki kesme taşlar dökülüp dolgu malzemesi açığa çıkmıştır. P3 payandası; 2,50x3,25 m ebatlarında ve +3,60 m yüksekliğindedir. P4 payandası; 2,38x2,76 m ebatlarında, +2,71 m yüksekliğindedir ve üzerinde köklü bitkiler yetişmiştir. P5 payandası ise büyük oranda yıkılmış, 2,38x2,75 m ebatlarında ve +0,73 m yüksekliğindedir.

Kuzey Cephesi

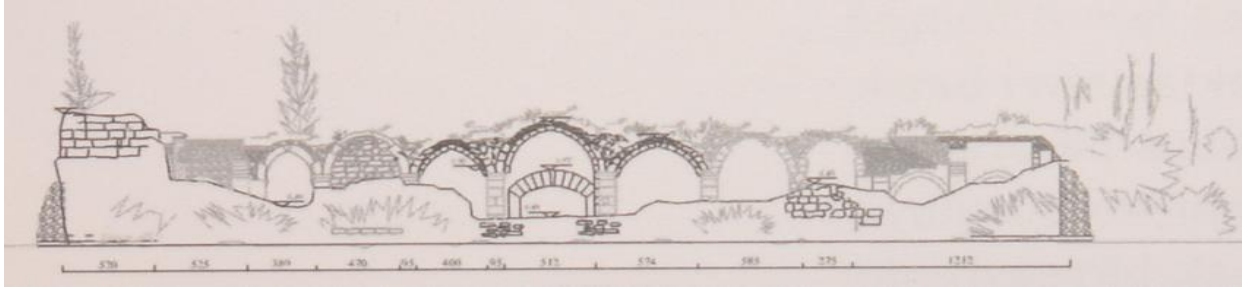

Şekil 2.11 Emdir Han Kuzey Cephesi Çizimi(Acun,H,2007)

Cephe iki payanda tarafından yaklaşık aynı uzunlukta üç parçaya bölünmüştür. Cephenin toplam uzunluğu 54,27 m, ortalama yüksekliği +0,80 m 'dir. Cephe oldukça harap durumdadır. Duvarların ve payandaların üst kısımları yıkılmış, taşları dökülmüştür. Cephe boyunca zemin hizasında bir iki sıra kesme taş kalmıştır. Payandalar moloz yığını şeklindedir. Bütün cepheyi dikenler kaplamıştır.

Birinci duvar parçası 13,74 m uzunluğunda olup, en yüksek noktası +3,20 m'dir. Cephenin en sağlam kalmış duvarıdır. İkinci duvar parçası 21,76 m uzunluğundadır. Duvar bazı yerlerde zemin kotuna çok yakın olacak şekilde yıkılmıştır. Üçüncü duvar parçası 13,12 m uzunluğundadır. P6 payandası +2,75 m yüksekliğindedir. Yalnızca dolgu kısmı kalan payandanın bazası 2,34x3,20 m boyutlarındadır. P7 payandası ise moloz yığını şeklindedir. +0,37 m yüksekliğindeki payandanın bazası 1,87x2,45 m ölçülerindedir. Toprak, cephe yüzeyinde yer yer yükselip alçalarak tepelikler oluşturmakta, yetişen bitkiler cepheyi kapatmaktadır.

Batı Cephesi

Şekil 2.12 Emdir Han Batı Cephesi Çizimi(Acun,H,2007)

Cephe, üç payanda tarafından yaklaşık aynı uzunlukta 4 parçaya bölünmüştür. Cephelerin toplam uzunluğu 68,49 m'dir. Birinci duvar parçası 14,40 m, ikinci duvar parçası 17,51 m uzunluğundadır.

Her ikisinin de üst kısımları yıkılmış olup, payandalar ortalama 0,74 m yüksekliğindedir. İki payandanın da duvar yüzeylerindeki kesme taşlar dökülmüş olup zeminde bir sıra kesme taş kalmıştır.

Resim 2.5 Emdir Han Batı Cephesi görünüş(Acun,H,2007)

Üçüncü duvar parçası, 15,85 m uzunluğunda, +4,48 m yüksekliğindedir. Duvarın üst kısımlarındaki kesme taşlar dökülmüştür. Bu duvarın üst kısmında farklı teknikte örülmüş iki taş sırası bulunmaktadır.

Dördüncü duvar parçası, 13,66 m uzunluğundadır. Duvar yüzeyindeki kesme taşların bir kısmı dökülmüş, duvarın bir kısmı da yıkılmıştır. P8 ve P9 payandaları büyük oranda yıkılmıştır. Yüzeylerinde kesme taş kalmamıştır. P8 payandası +0,81 m, P9 payandası +1,31 m yüksekliğindedir. P10 payandası ise, +2,20 m yüksekliğinde olup, üst kısmı yıkılmış, kesme taşları dökülmüştür. P10 payandasının hemen bitişiğinde, - 4,17 m kotunda bir sarnıç bulunmaktadır. Üst örtüsü moloz

taştan yapılmış olan sarnıç, kısmen yıkılmıştır. Sarnıca dik bir şevden inilmektedir. Bütün cephe, yüksek bir bitki örtüsü ve dikenlik içinde kaybolmuştur (Ögel, S. , İstanbul, 63-90 (1994).

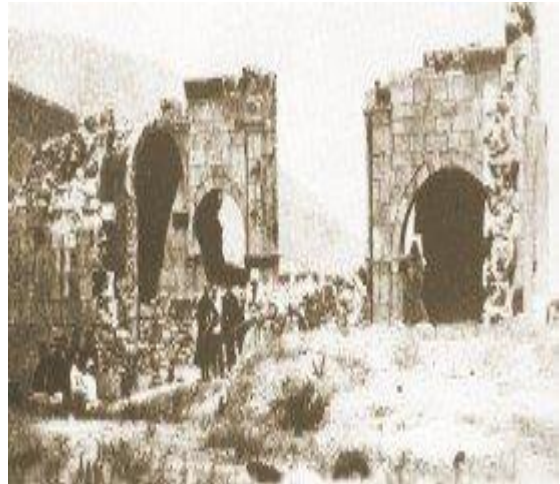
2.3.1.3. Yalnız kapalı bölümden oluşan kervansaraylar

Ejder Kervansarayı

Resim 2.6 Kervansarayın Güney Görünüşü (Acun,H,2007)

Iğdır ilinin merkez yerleşim alanına 15 km mesafede, Kervansaray köyünde yer almaktadır.13.yy sonlarında Anadolu Selçuklu Devleti'nin yaptırmış olduğu son eserlerden biridir. Sürmari emiri Şerafettin Ejder tarafından yapıldığı söylenmektedir.

Resim 2.7 1913 Yılında Çekilmiş Ejder Kervansarayı Görünüşler
([Www.Virtualani.Org](http://www.Virtualani.Org))

Doğu-batı yönünde konumlanmış olan kervansaray dikdörtgen planlıdır.Dışarıdan kulelerle desteklenmiştir.Plan olarak üç bölmeli şahin ve arkada üç nefli kapalı hol sisteminden ibarettir. Giriş portalı sivri kemerli olup ,zengin süslemeleri ile monoton olan cepheyi canlandıran tek mimari öge olarak gözükmektedir.

İç kısma açılan ikinci kapı sivri kemer ile geçilmiştir. Giriş portalı üzerinde yer alan bitkisel süslemeler ve kıvrık dallar ile işlenmiş,baklava motifi ile sivri kemer oluşturulmuştur.Bu süslemelerin ortasında oluşan yıldızların içerisinde mavi-yeşil aynalar yer almaktadır. Kapının halk arasında adı 'Aynalı kapı' olarak geçmektedir.Bu tür özellikleri ile kendine has bir mimari yapı göze çarpmaktadır.

Resim 2.8 Ejder Han iç Görünüş (www.Virtualani.Org)

Ana giriş antresinin sağında ve solunda iki oda yer almaktadır. Her iki odada duvar yüzeylerinde nişler bulunmaktadır.Soldaki odanın tonozu çapraz kaburgalı tonoz şeklinde yapılmış olup yıldız şeklinde süslemelerle ışıklandırılmıştır.Sağ kenardaki oda düz tonoz şeklinde geçilmiştir.Giriş odasının köşe noktasından dar bir merdivenle yukarıdaki teras bölümüne çıkılmaktadır.Üst katta yuvarlak kemerli bir kapı ile terasa çıkılmaktadır.Giriş antresinden sonra sivri kemerli kapıdan geçildiğinde,üç nef yer almaktadır. Ana nef sağ ve sol neftlere oranla daha büyük olup sekiz ayak üzerine oturmuş dokuz kemer ile geçilmiştir.

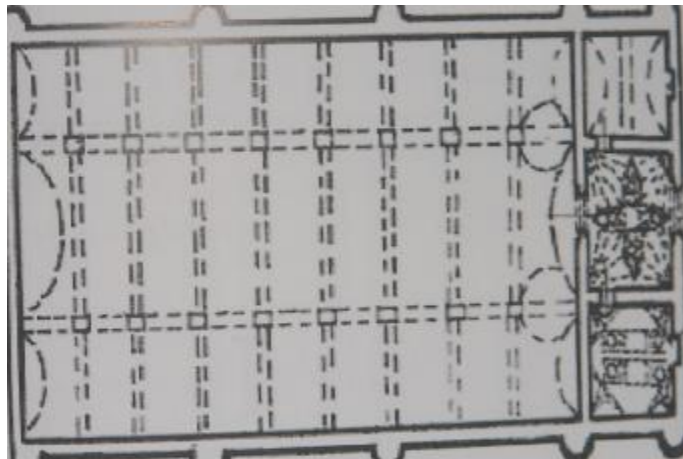
Yapılan kazı sonucu elde edilen veriler ise: Sağ ve sol neftlerde sekiler yer almakta bu kazı çalışması ile tesbit edilmiştir.Bunun yanı sıra çatıda yapılan kazı

çalışması sonucu oluk bulunmuştur. Ana girişin ve iç kapının çevresinde yapılan kazı sonucu yapının zemin kodu bulunmuş olup, zemin döşemesinin de yapısı hakkında fikir sahibi olmamız sağlanmıştır.

Resim 2.9 Ejder Han Dış Görünüş (www.Virtualani.Org)

Mevcut yapının konumu; kısmen yıkılmış olup, üst örtü sistemini oluşturan tonozların büyük bir kısmı çökmüştür. Mevcut yapıyı strüktürel açıdan ele aldığımızda; kemerlerle taşınan tonozların oluşturduğu basma kuvveti, dış cepheye yapılan destek payandaları ile taşınması sağlanmıştır. Duvarlara gelen yayılı yük, bu taşıyıcı elemanlar vasıtası ile dağıtılarak taşıyıcı sistemi oluşturulmuştur.

Şekil 2.13 Ejder Kervansarayı Planı (Acun, H, 2007)

Yapının her iki cephesinde beş+beş olmak üzere toplam on adet destek payandası bulunmaktadır

Sol yan cephe duvarlarının büyük oranda göçmesi ile sol nefin üst örtü sistemi çökmüştür. Bunun nedeni sol cephedeki payandaların yıkılması ile bağlantılıdır.

Sağ yan cephe duvarlarının sol cephenin aksine daha sağlam kaldığını görmekteyiz. Bunun da temel nedeni sağ yan cephede yer alan payandaların ayakta kalmasıyla bağlantılı olarak, sağ iç nefin tonoz örtüsünün büyük bir bölümünün sağlam olduğunu görmekteyiz. İç kısımda yer alan taşıyıcı niteliği taşıyan duvarlar kısmi olarak tahrip olmasına karşın ,taşıyıcı özelliğini kaybetmediğini görmekteyiz. Orta nefin üzeri tamamen yıkılmış durumdadır. Bu yıkılma sonucu iç kısımda toprak ve çatı döşemesinde yer alan taşlar zeminde bulunmaktadır (Çevik,B ,2001).

2.3.2. Kervansaraylarda kullanılan malzemeler

Kesme taş (veya moloz taş) malzemenin kullanıldığı kervansaraylar her türlü saldırıya karşı koyabilecek sağlam duvarlar, burçlar ve kulelerle birlikte ele alınmıştır Günümüze ulaşan Osmanlı Hanları genellikle kagir, az sayıda ahşap örnek de bulunmaktadır.

Kagir olarak inşa edilen hanlarda, taşıyıcı sistem elemanları duvarlar ayaklar sütunlar ya da ahşap direkler ve kemerlerdir. Tekil taşıyıcı öğeler olarak sütun ve ahşap direk kullanımı az sayıdadır ve çoğunlukla ayaklar tercih edilmiştir. Taşıyıcı elemanlar yüklerini yapının temellerine aktarırlar. Han yapımında uygulanan temellerin Osmanlı mimarisinde genel olarak tercih edilen mütemadi temek olduğu düşünülmektedir.

Osmanlı dönemi hanlarının örtüsünde tonoz kubbe ve ahşap kırma çatı kullanılmıştır. Tonoz örtüler, mekanların özelliklerine bağlı olarak beşik, çapraz, ya da aynalı tonoz şeklinde oluşabilmektedir. Kare planlı büyük mekanlarla odalarda tercih edilen örtü şeklindeki kubbedir. Ahşap kırma çatı ise neftlere bölünmüş büyük mekanları örtmek amacıyla kullanılmıştır.

Osmanlı hanlarının öncelikli yapı malzemesi taş ve tuğladır.Taş ana taşıyıcıları olan duvarlar, ayaklar ve kemerlerde kullanılan öncelikli malzemedir.Tuğla ise daha hafif ve kullanım kolaylığına sahip olması nedeniyle örtü

sisteminin birincil malzemesidir. Duvarla ve kemerlerde de kullanılmıştır. Süslemede taş ve tuğla malzeme kullanımı han yapılarının coğrafi konumuna bağlı olarak farklılık gösterir. Güneydoğu örneklerinde malzeme olarak taşın ön plana çıktığı belirtilmektedir.

Hanların duvar örtüsünde ince ve kaba yönü taş ve taş tuğla sıralarından oluşan almaşık örgü kullanıldığı görülmektedir. Farklı duvar örgülerinin tercih edilme nedeni, yapının önemi ve sağlanan kaynakla ilgilidir. Ayrıca yapının kendi içinde de ön plana çıkması istenen, daha önem arz eden bölümlerinde duvar örgüsü farklılaşa bilmektedir. Çift cidarlı duvarlarda dış yüzeyler ince ve kaba yonu taşlardan ya da taş tuğla almaşık örgüden oluşur, arası ise moloz taş ile kum, kireç ve tuğla ve kırıklarından oluşan horasan harcı ile örülüdür. Duvarlarda düzgün kesme taşın kullanıldığı yanaşık derzli bölümlerde demir kenetler ve zıvanalar kullanılırdı.

Ayakların örgüsünün, duvarlarda benzerlik gösterdiği bilinmektedir. Ayaklar üzerinde yer alan kemerlerin malzemesi taş, ya da tuğla olabilmektedir. Ayrıca hanlarda avluyu çevreleyen ve büyük kapalı kısımları neftlere ayıran ayaklar arasındaki kemerleri açıklıkları ahşap, ya da demir gergiler ile belirtilmektedir. Üst örtü tonoz kubbeler ise tuğla örgülüdür.

Han yapılarda cepheler değişik profil detaylarına sahip taş saçak silmesi, ya da tuğla kirpi saçaklarla son bulur. Han yapılarının çatı örtüsünde ise yapı için ayrılan maddi kaynaklara bağlı olarak düz toprak kum , kiremit, ya da kurşun kaplamanın tercih edildiği gözlemlenmektedir (Güran, C ,1978).

2.3.3. Kervansarayın içindeki bölümler

Kervansaraylar zengin ticârî malları taşıyan kervanlar için hudut civârında düşman çapulcularından, içeride göçebe ve eşkıyâ baskınlarından koruyacak emniyetli konak yerleri sağlamak ve yolcuların konakladıkları ve geceledikleri yerlerde her türlü ihtiyâçlarını temin etmek maksadıyla kurulan kervansaraylarda; yatakhâne ve aşhâneler, erzak ambarları, ticârî eşyâ depoları, yolcuların hayvanları için ahırlar, samanlıklar, yolcuların namaz kılmaları için mescitler, kütüphâneler, misâfirlerin yıkanması için hamamlar, abdest almaları için şadırvanlar, tedâvîleri için hastahâne ve eczâhâneler, ayakkabılarının tâmiri ve fakir yolculara yenisinin yapılması için ayakkabıcılar, hayvanları nallamak için nalbantlar, bu teşkilât ve tesisleri idâre edecek, gelir ve gider hesaplarını yapacak dîvân (büro) ve memurları vardı.

3.YENİDEN DÜZENLENECEK YAPIDA YENİ KURULAN FONKSİYON ŞEMASINA GÖRE İÇ MEKAN DÜZENİ OLUŞTURMA

Düzenlenecek olan yapı zaten eskiden belirli fonksiyonlara göre düzenlenmiştir ve yeni fonksiyon kazandırırken eksik işlevler ve mevcut mekanlar ister istemez tasarımın yeni gizli güçleri ve yönlendiricileri olacaklardır.

“Dönüştürme tasarımı, mekanın dönüşümü-değişen anlamı esası üzerinde gelişmektedir. Mekanın tanımı ile fiziksel olarak ifadesi, tarih boyunca değişik şekillerde yapılmıştır. Bu değişim en çarpıcı ifadesini dönüştürme projelerinde bulur. Zira pek çok farklı döneme ait mekan tanımının bir arada çözümlenmesi, dönüştürme tasarımı aracılığı ile gerçekleşmektedir.

Mekanı yeniden organize ederken; “mevcut duvar yüzeyi mekanın güncel kullanımı için yetersiz kalabilir ya da orijinallerinin kullanılması onlara zarar verebilir. Bu nedenle bir takım yardımcı mimari öğeler, mekanın içinde organize edilebilir.

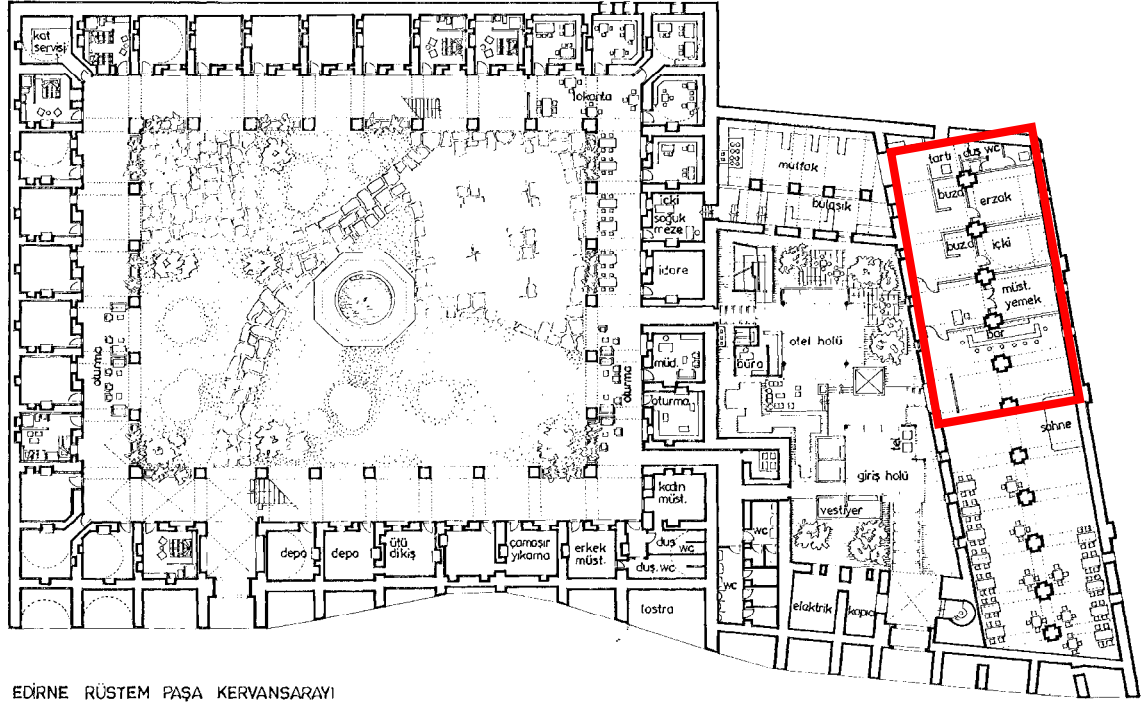
3.1. Bölünerek mekan oluşturma:

İhtiyaca, yeni işleve uygun mekanları oluşturmakta kullanılacak yöntemlerden biri mevcut binanın yeni işleve uygun olmayan büyüklükteki mekanlarının bölünerek amaca uygun hale gelmesidir. Tabii bu bölme işlemlerinde mevcut binanın orijinal karakterine saygılı bir yaklaşım göstermek gerekmektedir. Yapının sahip olduğu kendine has dokusu, kendine has özellikleri arka plana itilmeden, hangi elemanın yeni yapıldığı, hangi elemanın orijinal olduğu belli olacak şekilde uygulamak bu konuda genel olarak kabul edilen yaygın bir tutum olarak görülmektedir. Bu durumda orijinal malzeme ile yani yapılmış bölümlerin oranları da önemli olmaktadır. Bu yüzden mevcut bina için uygulanacak yeni işleve karar verirken ne kadar müdahale edileceği de göz önünde tutulmalıdır (Özkan.Ö.2002).

3.2. Birleşerek mekan oluşturma

Mevcut yapının sahip olduğu karakteristik özellikler ile yeni işlevin ihtiyaç duyduğu mekanlar arasındaki farklılıkların giderilmesi amacıyla yapılabilecek

işlemlerden bir tanesi de birleşerek yeni fonksiyona uygun mekanlar oluşturmaktadır. Otel özelliklerinde de otelin ana elemanı odalar olmasına rağmen özel fonksiyonlar ve hizmetler için büyük mekanlara: lokantalar, lobi ve dağıtım holleri gibi; ihtiyaç duyulmaktadır. Bölerek mekan oluşturmada olduğu gibi burada da mekanın özelliklerine saygılı ve mekanın karakteristik özelliklerini bozmayacak uygulamalar tercih edilmelidir (Özkan.Ö.2002).

EDİRNE RÜSTEM PAŞA KERVANSARAYI

Şekil 3.1 Rüstem Paşa Kervansaray Oteli Alt kat Planı(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Birleşerek mekan oluşturma

Örnek olarak Rüstem Paşa kervansarayında Eski kullanımı ahır olarak kullanılan mekana restoran bölümü yapılmış mekan birleştirilerek bölümler oluşturulmuştur.bu bölümler erzak ve depo bölümü, buzluk gibi restoran mekanında oluşturulan bölümlerdir.

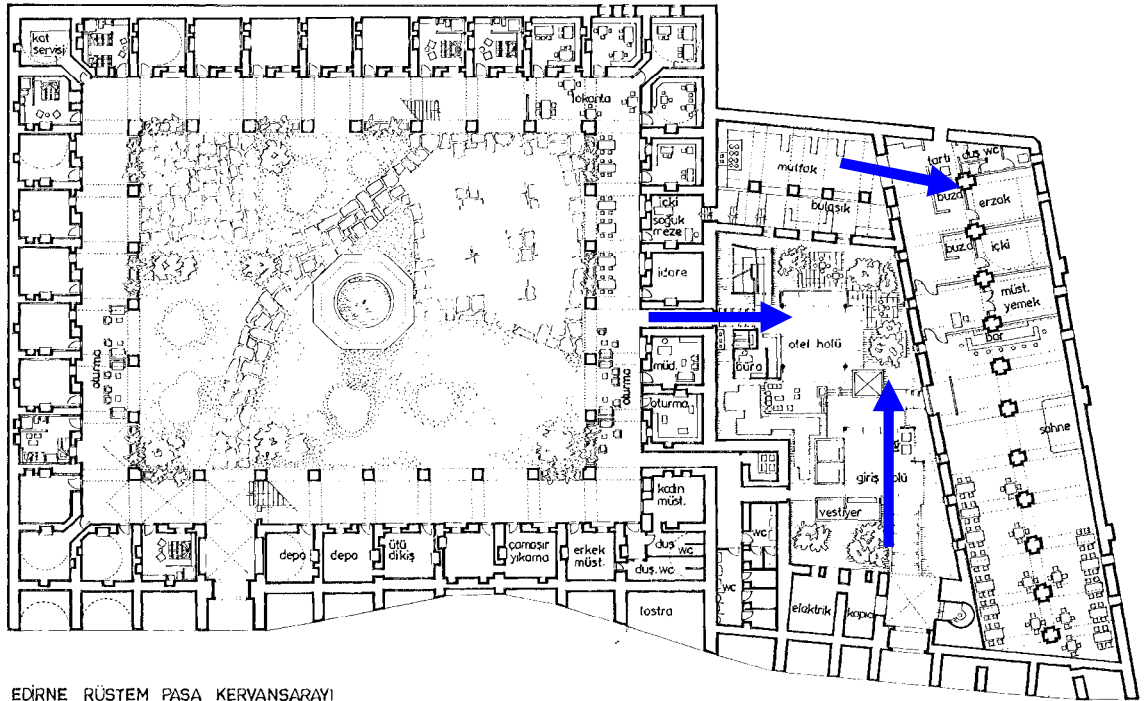
3.3. Sirkülasyon

Sirkülasyon öğesinin dönüştürme aracı olarak görevi, düşeyde ve yatayda hareket hızını arttırmak, mekanlar arası bağlantıları sağlamaktadır.

Yeni düzenlemenin hareketi kolaylaştırması ve daha pratik çözümler için mevcut sistemin geliştirilmesi gerekebilir. “Bunlar yeni malzemelerin, teknolojinin rahatlıkla kullanılıp, orijinal katmanların üzerine bugünün imzası niteliğinde bileşenlerin oluşturulmasında etkilidir.”

Yatay sirkülasyon:

Asıl mekanların odalar olduğu otel işletmelerinde, odalara hizmet götürebilmek önemli bir noktadır. Bu hizmet oda servisi olabildiği gibi, aynı zamanda güvenlik ve kontroldür. Bunun olabilmesi için yatayda odaların bir arterden bağlı bulunmaları önemlidir.

EDİRNE RÜSTEM PAŞA KERVANSARAYI

→ sirkülasyon

Şekil 3.2 Rüstempaşa Kervansaray Oteli Alt kat Planı(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Rüstempaşa kervansarayında düşey ve yatay sirkülasyonlar avludan giriş holü, restorana giriş,mutfak bölümünden erzak ve buzluk bölümüne geçişlerde sağlanmıştır.

Düşey sirkülasyon:

Düşey sirkülasyon iki katlı kervansarayların mimarisinde önemli bir unsurdur. Düşeyde servis hizmetinin dışında aynı zamanda rahat ulaşımın sağlanabilmesi için, geleneksel düşey sirkülasyon elemanı olan merdivenin niteliği

önemlidir. Bu merdivenin oteldeki kapasiteyi karşılayıp karşılamadığına bağlı olarak ek öğeler oluşturulabilir. Ancak bu tip otellerde, binanın kullanım konforu dışında tarihi dokusunun önemi büyük olduğundan asansör gibi modern çağın elemanlarını kullanmak gereksiz ve sakil bir davranış olur. Engellilerin kullanıma uygun tasarlamak istendiğinde söylenecek çok bir şey yoktur elbette ancak bu Türk mimarisinin strüktürel yapısıyla da bağdaşmayacağından onlar için mümkünse girişte uygun ortam sağlamak daha doğru bir davranış biçimi olabilir (Özkan.Ö.2002).

3.4. Tesisat dönüştürme

Tesisat dönüştürme projesinin en önemli noktalarından biridir. Eski mimaride ilkel yollarla çözümlenmiş olan bu faktör, gerekli konfor koşullarını sağlaması gereken bir otelde kesinlikle doğru biçimlerde eklenmeli ve çözümlenmelidir. Bununla birlikte tesisat öğelerinin iyi gizlenmiş olması ve binanın estetik duruşuna zarar vermemesi gerekmektedir.

Yalıtımdan da söz edilecek olursa, kervansaray yapılarında kullanılmakta olan taş malzemeyle duvar dolgusunun bu yapılarda uygulandığı ve tesisatın özenle ve yapıda sırtımayacak şekilde yapılması ön görülmektedir. Dolayısı ile çözümler özenli ve restorasyon bilgisi olan kişiler dahilinde olacaktır. İç mekanda duvar boyasının genelde bağdadi sıva tekniği ile oluşturulduğunu düşünürsek, bu kesitlere müdahale yapılmamalıdır. Pencereleri doğru yalıtım, zemin kaplamaları değişecekse yatayda yalıtım yapmak daha doğru olacaktır.

3.5. İç Ve Dış Mekan Duvarlarına Müdahale (Onarım)

Harç için aşağıdaki karışımlar önerilmektedir:

2. Karışım:
1 ölçek 1 mm üstünde kalınlıkta agrega
1 ölçek 0,5 mm üstünde kalınlıkta agrega
1 ölçek 0,25 mm üstünde kalan agrega
1 ölçek 0,125 mm üstünde kalan agrega
2 ölçek 0,125 mm den küçük agrega
İyice karıştırılır. Bu karışımdan,
1 ölçek alınır
1 ölçek hidrolik kireç ile karıştırılır
Yeterince su ilave edilir.
* İç mekanlarda eğrisel yüzeylerin sıvanmasında, her iki karışımın içine gerektiği kadar saman ilave edilir

Tablo 3.2 harç karışım malzemeleri tablosu

Taş Onarımı / Çatlakların doldurulması / bozulmaların tamiri

Taşların dış etkenlere bağlı oluşan bozulma nedenleri arasında, depremler ve titreşim etkileri, ısı etkileri (ısı genleşmeleri, güneş etkisi, yangın etkisi), atmosfer etkileri (su ve nem, suda çözünebilen tuzlar, hava kirliliği) bulunmaktadır .

Bozulmanın en güçlü yardımcısı su faktörü olup, su, suda eriyen tuzların hareketini sağlayarak taşın yıpranmış bağlayıcısının daha da hızlı bozulmasına neden olur.Suyun neden olduğu birinci tip bozulma, taşın yüzeyinde içeri doğru un ufak olma biçiminde ortaya çıkmakta ve tozuma olarak adlandırılmaktadır. İkinci tip bozulma taşın bağlayıcısının eriyip akmasıyla taş yüzeyinden büyük parçaların plakalar halinde dökülmesi biçimindedir. Üçüncü tip bozulma, yine bağlayıcının eriyip akması sonucunda, mermer (kalsit) gibi çökelti kayalarında görülen oyuklar biçimindedir

Taştaki bozulmaların onarımı da yukarıda tarif edilen bozulma biçimlerine göre;

1- Tozuma halindeki taş yüzeyinin onarımı

2- Yaprak şeklindeki bozulmanın onarımı

3- Oyuklar şeklinde oluşan bozulmanın onarımı şeklinde ayrışmaktadır.

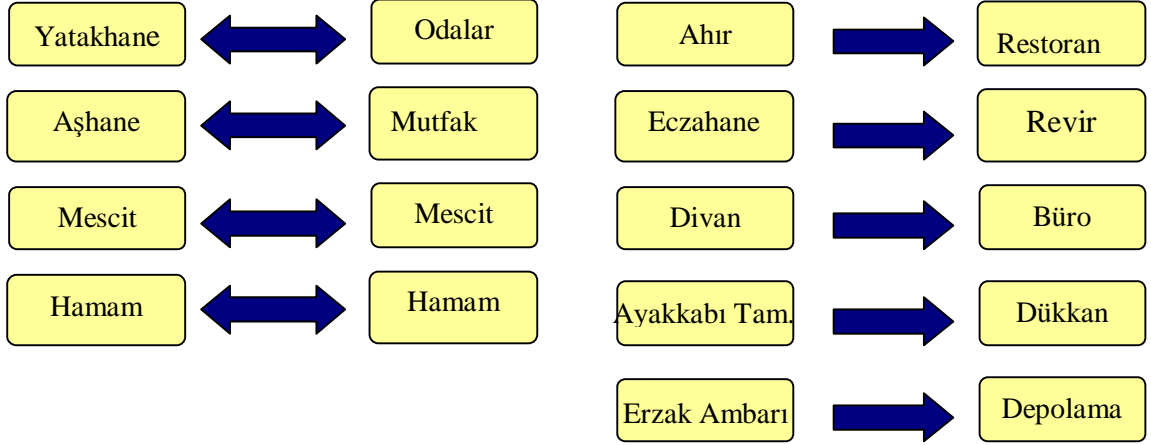
1. ve 2. tipteki bozulmalar için yüzeyde tuz ve kil grubu minerallerinin temizlenmesi gerekmektedir. Bunun için aşağıdaki işlem veya çürütme metodu uygulanır:

- Taş yüzeyi murç ile tıraşlanır veya darbe ile temizlik metoduyla taş ve derz temizliği, aynı zamanda sonradan yapılan müdahalelerin de temizliği yapılır.

- İç ve dış cephelerde özel olarak temizlenecek alanlar tespit edildikten sonra taşın özgün agregası ile sıva/harç hazırlanır.

Dikkat edilecek konu tıraşlanan yüzeyin kalınlığıdır. 1-2 cm kalınlıklarda harcı tutturmada yaşanan sıkıntı doğal sıva veya harcın bir süre sonra dökülmesidir. Bunu engellemek için ya ankraj yapılarak pirinç veya plastik neoplen sağlam çubuklar konur ve sıvanır ya da temizlenen yüzeye aynı taşın 1–2 mm dane büyüklüğü olan agregalar uygun epoksi ile yapıştırılır. Bu işlem şöyle uygulanır: taş yüzeyine epoksi sürülür, agregalar yapıştırılır ve sertleştikten sonra hazırlanan harç bastırarak uygulanır (Noyan F. K.2007).

3.6. Kervansaraylar Otel Yapılarında Yeni İşlev Kazanmış Bölümler Ve Aynı Kalan Bölümler

Tablo 3.2 Kervansaraylar Otel Yapılarında Yeni İşlev Kazanmış Bölümler Ve Aynı Kalan Bölümler tablosu

Kervansaraylar restore edilirken yapıldığı döneme ait bölümler günümüzde de işlevlerini sürdürmekte ve tarihi yansıtmak amacıyla yenileme yapılmadan mekanın özelliklerini yansıtmak amacıyla bozulmadan kalmışlardır.

Günümüzde artık işlevi olmayan ve teknolojinin gelişmesiyle kullanım dışı kalmış bölümlerin yerine günümüzde kullanılmakta olan otel şartlarına uygun bölümler yapılmıştır.

4.KERVANSARAYLARIN TURİZM AMAÇLI KULLANIMI

4.1. İpek yolu projesi kapsamında kervansarayların konaklama merkezlerine dönüştürülme projesi

Bakanlığın, turizmin ülke sathına ve tüm yıla yaygınlaştırılması politikası çerçevesinde yürüttüğü çalışmalardan birisi olan “İpek Yolu Projesi” ile, kültürel mirasımızın en önemli unsurlarından olan ve çoğu doğaya ve çevresel etkenlere yenik düşmüş bulunan bu hanların (kervansarayların) korunması, bir koruma - kullanma dengesi içinde yaşatılarak “Tarihi İpek Yolu”nun canlandırılması planlanmıştır.

Bu kapsamda yapılan ön çalışmalarda, ana tur güzergahları ile çakışan İpek Yolları üzerinde yer alan 11 kervansaray belirlenmiştir. Bunlar;

- 1-SultanHanı(Aksaray)
- 2- Sarı Han (Nevşehir)
- 3- Şarapsa Han (Antalya)
- 4- Ak Han (Denizli)
- 5- Ağzıkara Han (Aksaray)
- 6- Alara Han (Antalya)
- 7- Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı (Malatya)
- 8- Çardak Han (Denizli)
- 9- Susuz Han (Burdur)
- 10-İncir Han (Burdur)
- 11-Alay Han (Aksaray) dır.

Adı geçen kervansarayların turizm amaçlı kullanılabilmelerine olanak sağlayacak bir işbirliği protokolü Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Bakanlığın arasında 22 Şubat 1993 tarihinde imzalanmıştır. Bu protokol ile, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından idare edilen eski eser nitelikli hanların (kervansaraylar), adı geçen Genel Müdürlük tarafından 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'na göre ve Bakanlığın işbirliği ile ihale edilerek, restore et-işlet-devret modeli çerçevesinde turizme kazandırılmaları hedeflenmiştir.

Protokol esasları gereği, yatırım projeleri Kültür Varlıkları Koruma Kurulunca onaylandıktan sonra Muğla Turizm Bakanlığında Turizm Yatırım Belgesi ve daha sonra Turizm İşletme Belgesi alacaklardır.

Protokolün imzalanmasını takiben Eylül 1994'te bir ihale yapılarak, Nevşehir'deki Sarı Han turizm amaçlı kullanılmak üzere kiraya verilmiştir. Haziran 1998'de 7 kervansaray (Denizli-Ak Han ve Çardak Han, Burdur-Susuz Han ve İncir Han, Antalya-Alara Han, Aksaray-Alay Han, Malatya-Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı) için açılan ihalede de Antalya'daki Alara Han, günübirlik tesis olarak restore edilmek ve kullanılmak üzere, bir yatırımcıya tahsis edilmiştir. İki han 2001 yılında Turizm İşletme Belgesi alarak hizmete açılmışlardır.

Protokolde yer alan diğer kervansarayların turizm amaçlı değerlendirilmelerini sağlamak üzere zaman içerisinde yeniden ihaleleri planlanmıştır.(www.kultur.gov.tr/kervansaraylar)

4.1.1. Sultan Han

Yeri	■ Aksaray-Konya
Tarihi	■ 1229
Banisi	■ I. Alaeddin keykubat
Sanatçısı	■ havlan Oğlu Muhammed
Plan	■ klasik karma (kapalı bölüm –Avlu)
Mescit	■ var
Hamam	■ var
Çeşme	■ -
Tanımı	■ Anadolu Selçuklu döneminin en büyük kervansarayı olan yapı , kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı enlemesine dokuz sahınlı kapalı bölüm ile kuzeyindeki kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı avludan oluşmaktadır.kapalı bölüm , üzerleri sivri tonoz örtülü enlemesine sahınları ortadan kesen dikey bir sahından oluşmaktadır.bu sahının ortasında aydınlık kubbesi yer alır.avlunun ortasında dört L paye ile taşınan kare planlı üzeri tromplarla geçilen

kubbe ile örtülü köşk mescit bulunmaktadır. Avlusunu batıda üzeri tonozlarla örtülü revaklı bir bölüm, doğuda tonozlu odalar çevrelemektedir. Tonozlu odaların olduğu bölümde birbirinden bağımsız iki hamam bulunmaktadır. Yapı dıştan taç kapının yanındakiler dilimli, köşelere gelen kare , aralardakiler ise çokgen kesitli payandalarla desteklenmiştir. Hem iç hem de dıştaki taç kapısında mermer kullanılan tek handır. Ayrıca, her iki taç kapının da mukarnas kavsarlı olduğu iki sultan hanından biridir.

Oldukça anıtsal ve bezemeli olan taç kapılarında içteki üzerinde yıldız kompozisyonu geniş bordürdeki iki rozetden birinde ikili diğerinde üçlü olarak düzenlenmiş balık figürleri yer alır (Acun,H , 2007 ,sf 141).

Resim 4.1 Sultan han dış görünüş (farm4.static.flickr.com)

4.1.1.1. Hanın tarihçesi

Sultan Han, Aksaray'da kendi adıyla anılan Sultanhanı kasabasıdır. Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubad tarafından yaptırılan eser 1229 yılında İlhanlı bağımlılık döneminde isyan eden Türk emirlerinden İlyas Bey'in Aksaray yakınlarındaki Sultan Alâaddin Kervansarayı'na sığınarak, İrencin emrindeki 20.000 kişilik İlhanlı ordusuna iki ay süreyle direndiği ve ele geçirilemediğine ya da Memluk sultanı Baybars'ın Anadolu seferi sırasında Sultan I. Alâaddin

Resim 4.2 Sultan han dış kapısı (farm4.static.flickr.com)

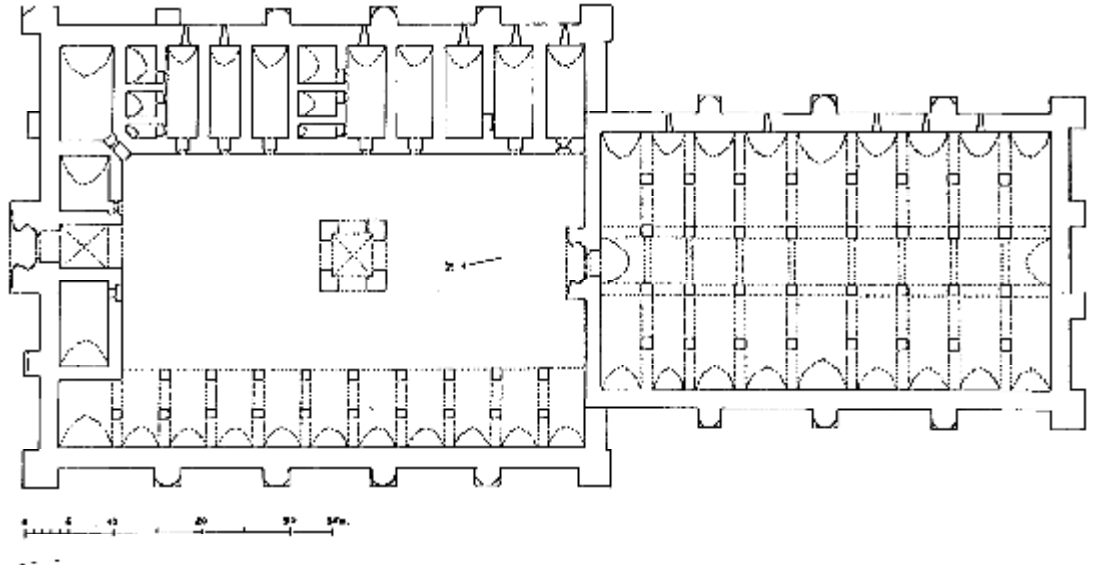
Kervansarayı'nda konakladığı ve ordusunun ihtiyaçlarını karşıladığına ilişkin kayıtlar, Selçuklu savunma sistemi kapsamında kervansaray yapılarının gerektiğinde kale ya da menzil-derbent işlevinde kullanıldığını ortaya koymaktadır.

1278 de II. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından genişletilmiştir.

4.1.1.2. Mimari özellikleri

Dıştan yazlık ve kışlık bölümlerinin boyu 116,90 m.'dir. Yazlık kısmının eni ise 49.35 m. Boyu 61.75 m.dir. Kışlık kısmının eni ise 32,90 m. Boyu 55,15 m.'dir. Yazlık ve kışlık kısmının toplamı 4866 m²'y bulmaktadır.

Yazlık kısmının geometrik şekillerle süslenmiş muhteşem bir Ana kapısı vardır. Han içinde bulunan tüm yapı özellikleri itibariyle Sivas'taki Gök Medreseye benzemektedir. Sivri kemerin hemen altında "Elminnetül Lillah" yani "Kudret Allah'ındır" duası yazılıdır.

Şekil 4.1 Sultan han planı (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Kervansarayın ilk kitabesinde mukarnaslı dış kapı nişini çeviren süs kemerinin iki tarafında altıgen madalyonlar içinde sağda ve solda yer almaktadır.

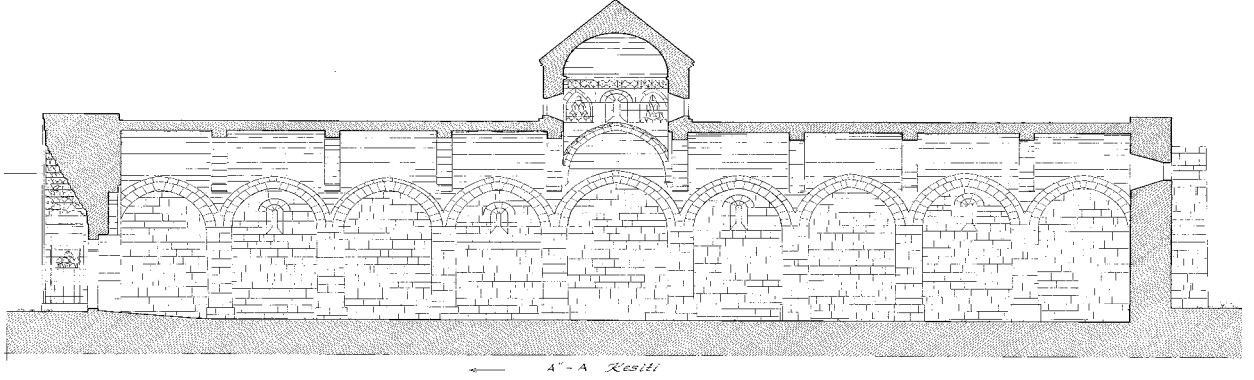
Uzun bir dehlizden geçtikten sonra avluya varılır. Burada arabalara mahsus revak şeklinde yerler, sol tarafında ise kemerli ve yolculara mahsus odalar, salonlar, iki hamam ve ambarlar vardır.

Resim 4.3 Sultan han avlu kısmı (www.tarihkentlerbirligi.org)

Avlunun ortasında Sasani ateş gedalarında olduğu gibi dört kemer üzerine dayanmış bir mescit bulunmaktadır. Bu mescit Selçuklu süsleme sanatını en güzel örneğini sergilemektedir. Yazlık kısmın sonunda, batı duvarında tezyinat bakımından giriş kapısından geri kalmayan bir kapı vardır. Bununla dış Ana kapıda olduğu gibi sağında solunda birer niş bulunmaktadır. Kitabe kemer ve nişlerin üzerindedir.

Şekil 4.2 Sultan han kesiti (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Basık kemerli bir kapıdan girilince kışlık kısma geçilir. Üstü tonozla örtülü bu kısmı kare kasetli dört kısa, sekizer ayak dizisi, beş sahana ayırmaktadır. Ortadaki sahan diğerlerinden daha büyük ve geniştir. Tam ortadaki yerin yukarısı pandantiflerle sekiz kenarlı kasağa oturan bir kubbe ile örtülmüştür. İçeriye kubbe feneri ile duvarının sağına ve soluna dörder, dip deki duvarda ise, üç olmak üzere yukarıya açılmış mazgal biçiminde iki pencere aydınlatmaktadır. Bunlardan başka ışık ve hava alacak yeri yoktur.

Resim 4.4 Sultan han giriş kısmı (www.bibilgi.com)

Çok sağlam durumda iç kapı, daha kuvvetli rölyefler halinde geometrik yıldız geçmeler ve rozetlerle işlenmiştir. Karatayhanın iç kapısı bunu örnek alarak aynen tekrarlanmıştır. Bu iki kapının Alaaddin Keykubat zamanında, hol kısımlarıyla birlikte tamamlandığına bir işarettir.

Mukarnaslı tromplar üzerine oturan kubbe, süslemeleriyle holdeki sade taş minareyi canlandırır. Yıkılmıştır (tr.wikipedia.org/wiki/Sultan_Han).

4.1.2. Sarı Han

Yeri ■ Aksaray-Avonos-Kayseri

Tarihi ■ 1249

Banisi ■ -

Sanatçısı ■ -

Plan ■ Klasik Karma (Kapalı Bölüm –Avlu)

Mescit ■ Var

Hamam ■ Var

Çeşme ■ -

Tanımı ■ Han doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı enlemesine beş sahnılı kapalı bölüm ile daha büyük ve kare planlı avludan oluşmaktadır (şekil 4.3).Kapalı bölümde enlemesine sahnılar eksende dikey bir sahnıla kesilmektedir, ortasında kubbe yer almaktadır. Avlunun güneyinde çift sıra revak, kuzeyinde dikdörtgen mekanlar bulunmaktadır. Batıda eksende yer alan dış taç kapıdan sonra gelen giriş eyvanının güneyinde bir eyvan, kuzeyinde ise iki dikdörtgen mekan vardır. Yapının hamamı, giriş kapısı üzerinde de mescidi vardır (Acun,H , 2007 ,sf 522).

4.1.2.1. Hanın tarihçesi

Sarihan kervansarayı, doğu-batı bağlantısını sağlayan Aksaray-Kayseri güzergahının Nevşehir sınırları içinde kalır. Avanos ilçesinin 5 km güneydoğusunda, Ürgüp'ün ise 6 km kuzeyinde, Damsa vadisinde yer alır. II.

Resim 4.5 Sarı Han Görünüşü

İzzettin Keykavus zamanında - belki de onun tarafından - 1249 yılında yaptırılan Sarıhan 2000 m²'lik bir alanı kaplamaktadır.

4.1.2.2. Mimari özellikleri

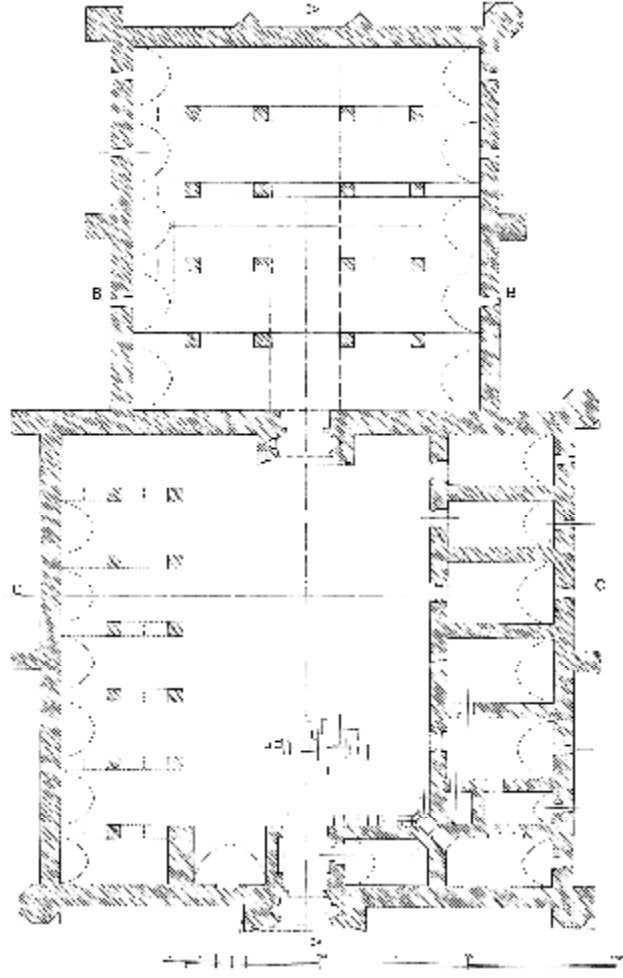
Resim 4.6 Sarı han avlu kısmı (Acun.H.2007)

Sarıhan'da yapı malzemesi olarak sarı, pembe ve devetüyü renginde, oldukça düzgün kesme taşlar kullanılmıştır. Gerek anıtsal portalin, gerekse iç portalin kapı kemerlerinde iki renkli taşlar kullanılmış, böylece dekoratif bir görünüm sağlanmıştır.

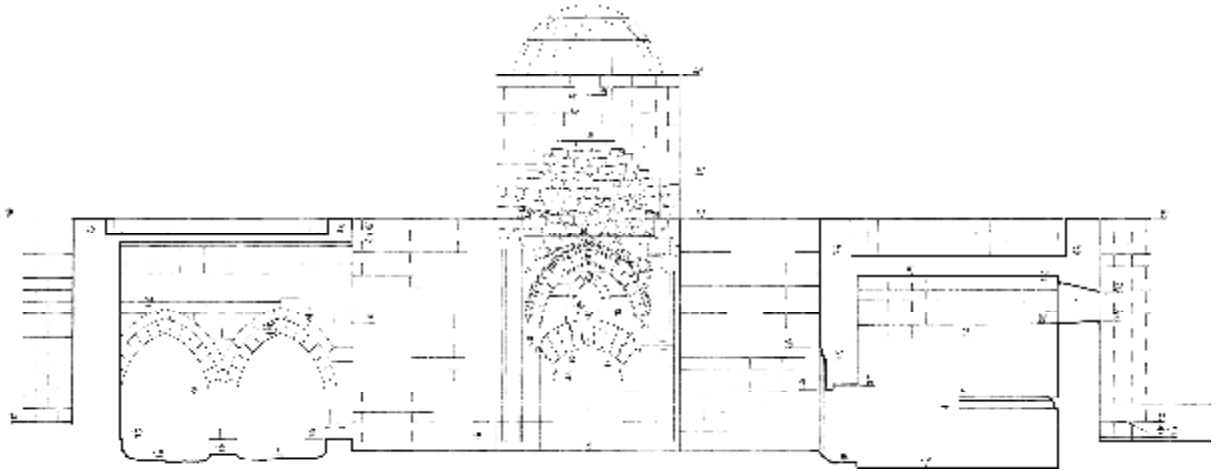

Resim 4.7 Sarı han üst kısım(Acun.H.2007)

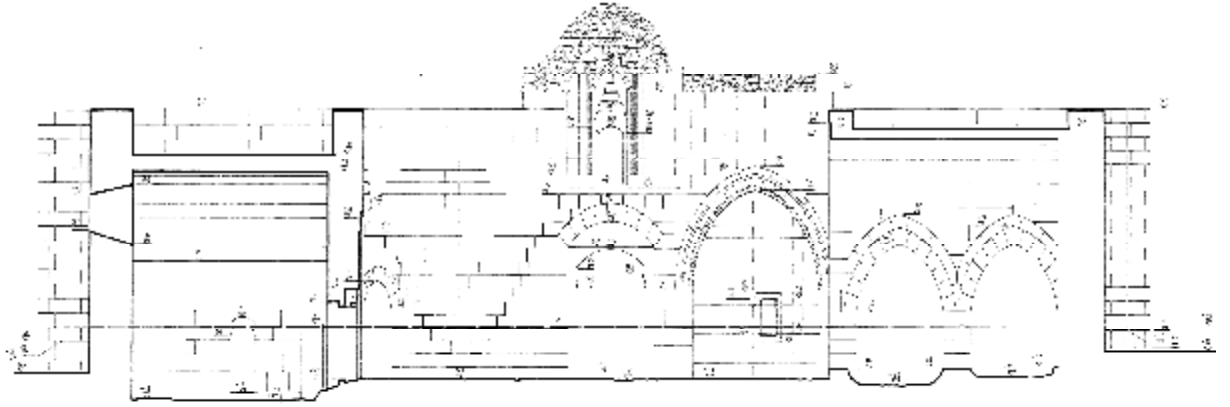
SARILAN MURSUJ AVANIS. PLANI

Şekil 4.3 Sarı han planı (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 4.4 Sarı han kesiti (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 4.5 Sarı han kesiti (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Üst kısımları yer yer yıkılan han, 1991 yılında restorasyonu tamamlanarak orijinal haline getirilmiştir. Selçuklu sultanları, sultanhanların en son örneklerinden olan Sarıhan'dan sonra han yaptırmamışlardır (www.avanosevi.sarihan.tr).

Kervansaray vakıflar genel müdürlüğü'nden 49 seneliğine kiralamış ve “özel mekân - özel hizmet” anlayışı ve sorumluluğu içinde, yine kültür ve toplantı merkezi olarak turizm ve kültür bakanlığı denetiminde özel tesis statüsünde işletmektedir (www.sarihankervansaray.net).

4.1.3. Şarapsa han

Yeri ■ Antalya-Alanya

Tarihi ■ 1236-37

Banisi ■ II.Giyaseddin Keyhüsrev

Sanatçısı ■ -

Plan ■ Kapalı

Mescit ■ Var

Hamam ■ -

Çeşme ■ -

tanımı ■ Yapı, doğu batı doğrultusunda dikgörtgen planlı üzeri sivri tonoz örtülü tek sahınlı kapalı bölüm ile bunun doğrultusunda kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı üzeri sivri tonoz örtülü mescit kısmından oluşmaktadır. Dıştan çok

sayıda duvar payeleri ile desteklenen yapının ta kapısı ve mescidinde süsleme ile karşılaşılmaktadır (Acun,H , 2007 ,sf 393).

4.1.3.1. Hanın tarihçesi

Resim 4.8 Sarapsa han dış görünüş (Acun.H.2007)

Antalya-Alanya yolu üzerinde, Alanya'ya 15 km. uzaklıkta küçük bir tepenin üzerindedir. Günümüze ulaşan kitabesine göre II.Gıyaseddin Keyhüsrev'in ikinci saltanatı sırasında (1236-1246) yapılmıştır. Sarapsa hanının ismi sarafşa ya da şarafsa adlarıyla da bilinmektedir. Bugün yöresinde Serapsu hanı diye bilinmektedir.

4.1.3.2. Mimari zellikleri

şarapsa Han, Selçuklu hanlarından ayrı bir plan özelliği göstermektedir. Dıştan ince uzun, 70x15 m. lsnde, dikdörtgen planlı olup, uzun kenarlarında on birer, dar kenarlarında da üçer payanda ile duvarları takviye edilmiştir. Hanın duvarları giriş cephesinde kesme taştan yapılmış olmasına karşılık diğer cephelerde yontma taş kullanılmıştır. Bu duvarlar kale burçlarında olduğu gibi mazgallarla sonuçlanmıştır.

Hanın doğu ucundaki birinci bölüm diğer bölümlerden ayrılmış ve han zemininden daha yüksek yapılmıştır. İki payandanın arasındaki üç basamaklı bir merdivenle çıkılan giriş kapısı tamamen kesme taştandır. Bir niş içerisine alınan bu giriş yay kemerlidir.

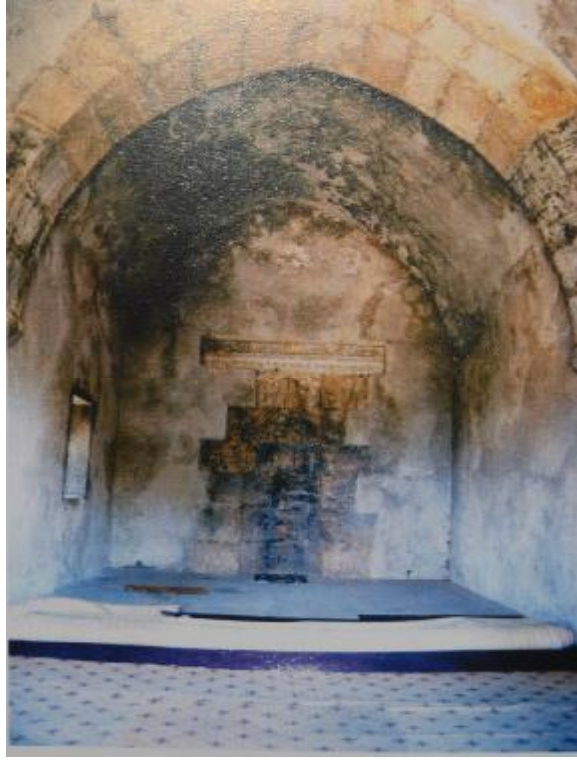
Resim 4.9 Sarapsa hanı iç mekan (Acun.H.2007)

Bu bölüm büyük olasılıkla mescit veya Selçuklu beylerine ayrılmış bir mekândır. Hanın diğer bölümlerinde olduğu gibi burasının da üzeri beşik tonozla örtülüdür. İçerisi payandaların iki yanındaki iki mazgal pencere ile aydınlatılmıştır. Güney duvarında ise küçük bir mihrap vardır.

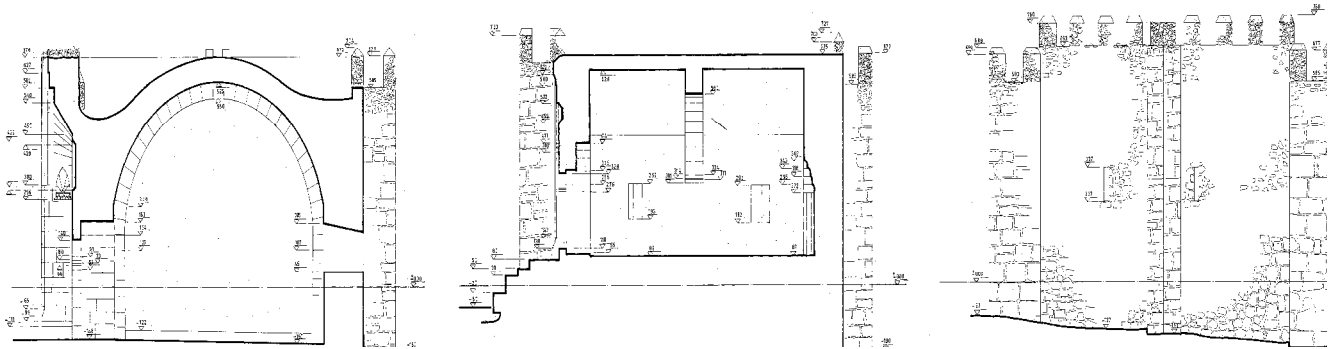

Şekil 4.6 Şarapsa Han Planı (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

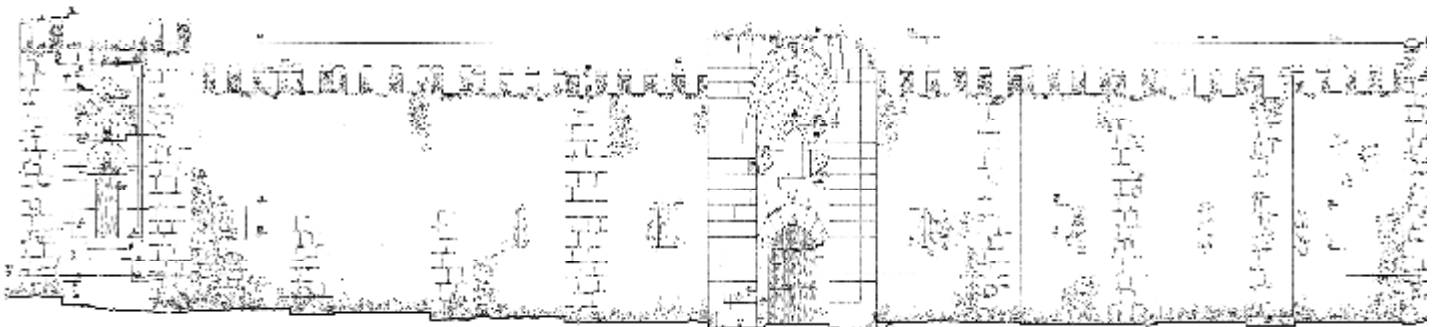
Hanın büyük bölümü kuzeydeki girişin iki yanındaki beşer payanda ile takviyeli olup, tam ortada hanın büyük kapısı bulunmaktadır. Ana duvarların üstüne kadar yükselen ve dışarıya doğru çıkıntı yapan sivri kemerli portalın içerisinde basık yay kemerli giriş kapısı bulunmaktadır.

Resim 4.10 Şarapsa mescit (Acun.H.2007)

Şekil 4.7 Şarapsa Han Doğu Cephesi Kesiti (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 4.8 Şarapsa Han Batı Cephesi Kesiti (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Girişten itibaren solda ve sağda dört sivri kemerle takviye edilmiş olan üst örtü boydan boya uzun bir tonoz şeklindedir. Tonozların altında açılmış mazgal pencerelerle hanın içerisi aydınlatılmıştır (www.rubens.anu.edu.au).

4.1.4. Ak han

Yeri	■ Denizli-Eğirdir
Tarihi	■ 1253-56 (1238-1278)
Banisi	■ Vali Seyfeddin Karasungur bin Abdullah
Sanatçısı	■ -
Plan	■ Klasik Karma (Kapalı Bölüm –Avlu)
Mescit	■ Var
Hamam	■ Var
Çeşme	■ -
Tanımı	■ Yapı, kuzeyinde kareye yakın dikdörtgen planlı üzeri sivri tonozlarla örtülü üç sahanlı kapılı bölüm ile bunun güneyinde daha büyük boyutlu kare planlı avludan oluşur. Sultan hanın plan kuruluşuna uymakla beraber daha küçük boyutlardadır. Avlunun kuzeyinde, hamam ile üzerleri tonozla örtülü bir eyvan ve iki katlı odalar bulunur. Batıda avluya açılan revaklı bölümler ve kapalı bölüme bitişik tonozlu bir mekan ve bunun üzerinde mescit vardır. Avlunun kuzeyinde yer alan eyvan ve eyvanın yanında bulunan iki katlı odalar, ilk kez bu yapıda görülür. Dış taç kapı üzerinde, kare panolar içinde insan ve hayvan figürleri yer alır. Köpek, boğa , kanatlı aslan, kartal, at, insan büstü, figürleri bulunur.Solda geyik, aslan, dağ keçisi, tavşan, aslan, kuş, köpek figürleri bulunur.Avlunun kuzeyindeki eyvanda kemerlerin iki yanındaki aslan biçimli konsollar vardır.Yapının çevresinde devşirme olarak kullanılmış birde medusa başı vardır (Acun,H , 2007 ,sf 477).

4.1.4.1. Hanın tarihçesi

Resim 4.11 Ak Han İç Duvarları ([www.Akhan .Com](http://www.Akhan.Com))

Denizli-Isparta karayolu üzerinde, Denizli'ye 7 km. uzaklıkta Akhan Köyü'nün girişinde bulunmaktadır. Selçuklu dönemindeki Denizli'den Konya'ya giden kervan yolunun konaklama yeridir.

Ak Han'ın biri dışarıda diğeri de kapı girişinin üzerinde olmak üzere iki kitabesi bulunmaktadır. Bu kitabelerden birinde hanın Abdullah oğlu Karasungur tarafından yaptırıldığı yazılıdır. Her iki kitabede de Selçuklu sultanı İzeddin Keykavus II.'nin ismi yazılıdır. Ak Han'ı yaptıran Karasungur'un, Atabeg Celaleddin Karatay'ın kardeşlerinden biri olan, Denizli çevresinde valilik yapmış Emir Seyfüddin Karasungur olduğu farklı kaynaklarda yazılıdır. Hanın beden duvarları beyaz taşlardan yapıldığından ötürü Ak Han ismi verilmiştir. Burada kullanılan taşların büyük bir kısmının Denizli'nin 6 km. kuzeyinde bulunan Laodikeia antik kentinden getirildiği sanılmaktadır.

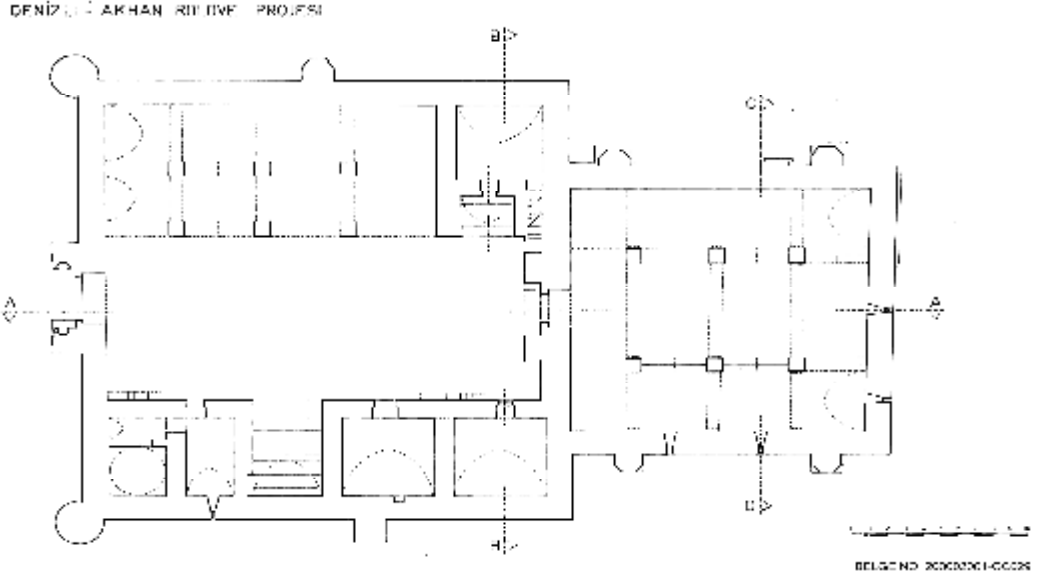
4.1.4.2. Mimari özellikleri

Avlulu ve kapalı hacimli tipik bir Anadolu Selçuklu hanıdır. XIII. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Hanın ana giriş kapısı doğu yönünde olup, dışarıya doğru çıkıntı yapan kapının bezemeleri geometrik şekiller, hayvan figürleri ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Bu süsleme Selçuklu taş işçiliğinin en güzel örneklerinden biridir. Hanın kapısını çevreleyen bordürler arasında gamalı haçlar ve bunların arasındaki boşluklarda da kuş, karaca, yabani keçi, arslan gibi hayvan motifleri, stilize edilmiş çiçekler, çift başlı kartal ve ejder motifleri görülmektedir. Ayrıca sivri kapı kemerinin üzengi taşları güvercin kabartmaları ile bezenmiştir.

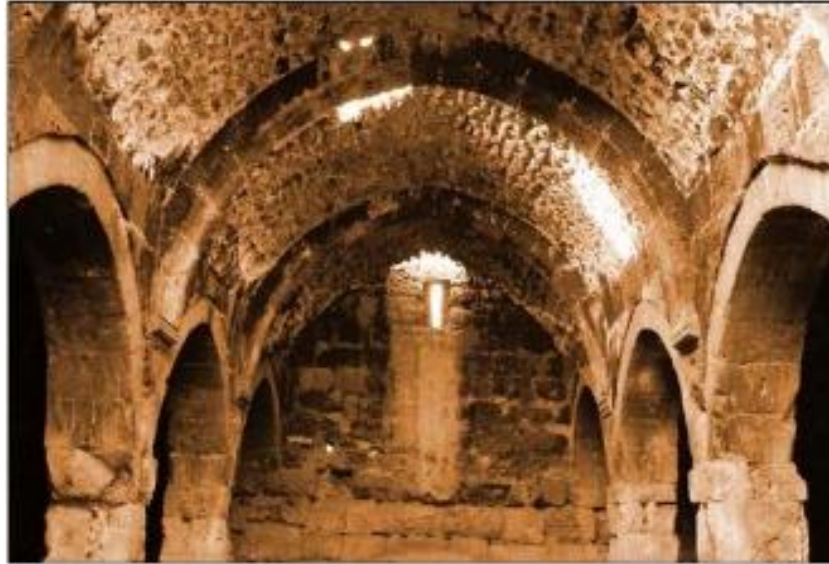
Resim 4.12 Ak Han Dış Duvarları ([www.Akhan .Com](http://www.Akhan.Com))

Giriş boşluğunun iki yüzeyinde üzerleri istiridye kabuğu biçimli kubbecikleri olan mihrabiyeler bulunmaktadır. Bu mihrabiyelerin iki yanında ve üzerinde stilize bitkisel motifler, yumurta ve istiridye kabuğu bordürleri bulunmaktadır. Bu girişten sonra üzeri açık bir avluya girilmektedir. Bu avlunun sonunda eyvanlar, sağında ise bir bölümü yıkık iki katlı bir hacim, iki oda ve bir eyvan bulunmaktadır. Bu eyvanın kemer üzengi taşları birbirlerine bakan arslan başlı taş konsolları oluşturmaktadır.

Şekil 4.9 Ak han planı (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Ancak bu bölüm restore edilmiş ve orijinalliğini yitirmiştir. Bu mekânın yanındaki taş bir merdivenle de üst kata çıkılmaktadır. Bu bölüm çökmüş olmakla beraber, üzerinin kubbe ile örtülü olduğu anlaşılmaktadır.

Resim 4.13 Ak han iç görünüş I (www.akhan.guercinevi.com)

Resim 4.14 Ak han iç görünüş II (www.akhan.guvercinevi.com)

K.Erdmann'a göre bu bölüm hanın mescididir. Nitekim buna benzer örnekler Zazadin, Obruk, Kızılören hanlarında da görülmektedir. Ak han'ın kapalı bölümü iki sıra halinde altı taş ayağın taşıdığı tonoz örtülü küçük bir mekandır. Bunlardan orta tonoz yandakilere göre biraz daha yüksektir (www.avanosevi.com/tr/kervansaray.html).

Sonuç olarak;

13.yüzyılda Selçuklar döneminde inşa edilen Akhan Kervansarayının Denizli turizimine kazandırılması amacıyla çalışma başlatıldı.Aydın Vakıflar Genel Müdürlüğü,kervansarayı restore ettirecek.Restorasyon çalışmalarının yıl sonuna kadar bitirilmesi planlanıyor(www.denizli.gov.tr).

4.1.5. Ağzıkara han

Yeri	■ Aksaray-Nevşehir
Tarihi	■ 1231-1239-1240
Banisi	■ Koca Mesut bin Abdullah
Sanatçısı	■ -
Plan	■ Klasik Karma (Kapalı Bölüm –Avlu)
Mescit	■ Var
Hamam	■ Var
Çeşme	■ -

Tanımı ■ Yapı, Kareye yakın dikdörtgen planlı kapalı bölüm ve bunun güneyinde kare planlı avludan oluşur. Kapalı kısım I.Alladdin Keykubat döneminde 1231(H.628), avlusu ise II.Giyaseddin Keyhüsrev döneminde 1237 (H.637) tamamlanmıştır.Avluya giriş batı cephesinde yer alan taç kapıdan sağlanan hanın avlusunun ortasında köşk bulunmaktadır.İki taç kapısı, köşk mescidi ve kapalı bölümün orta sahanın ortasını örten sekizgen kasmağa oturan içten kubbe dıştan pramidal külahlı düzenlemesi ile sultan hanlara benzemektedir (Acun,H , 2007 ,sf 474).

4.1.5.1. Hanın tarihçesi

Aksaray-Nevşehir karayolunun 15.km.'sindedir. Kervansaray açık ve kapalı kısımları ve açık kısmın ortasında bulunan köşk mescidi ile "Sultan Han" tipindedir.

Eski kaynaklarda Hoca Mes'ud Ribatı olarak geçen kervansarayın bugün kullanılan Ağzıkara Han adı, oldukça yenidir ve adını yakınındaki köyden almaktadır. Yapıya özel yuvaları içinde bulunan, iki kitabesinde belirtildiği üzere H.628-M.1231 ile H.637-M.1239-

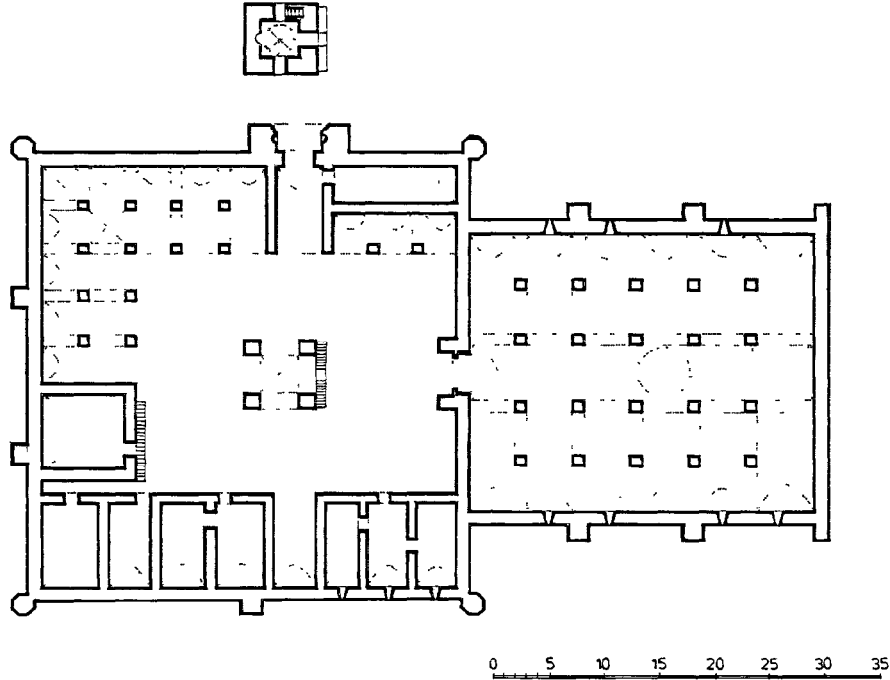
Resim 4.15 Ağzıkara Han Ön Cephe(phototurkey.net)

40 yılları arasında Selçuklu sultanları I.Alaaddin Keykubat (M.1219-1236) ile oğlu II.Giyaseddin Keyhüsrev (M.1236-1246)'in hükümdarlık günlerinde inşa edilmiştir.

4.1.5.2. Mimari özellikleri

Giriş kapısı, kervansarayın eksenini ve kapalı kısım girişi ile aynı doğrultuda değildir. Yapının köşelerinde ve taç kapının olduğu güney-batı duvarı hariç, diğer kenarlarında 14 adet ağırlık kulesi şeklinde payandalar bulunmaktadır.Taç kapının eyvanı kuzey-doğu duvarında bulunan eyvanın karşısına isabet etmektedir. Avlunun güney-batı duvarının taç kapıdan sonraki kısmında ise avlu yönleri açık tonoz ile örtülü üç küçük mekan ve bunların arkasına rastlayan yine tonoz ile örtülü bir diğer

mekan bulunmaktadır. Kapıdan hanın yolcularının konaklayacakları ve eşyasını muhafaza edeceği odaların,ve revakların bulunduğu yere girilmektedir. Yolcuların abdest alacakları abdestlik sağ kısmın sonundadır.

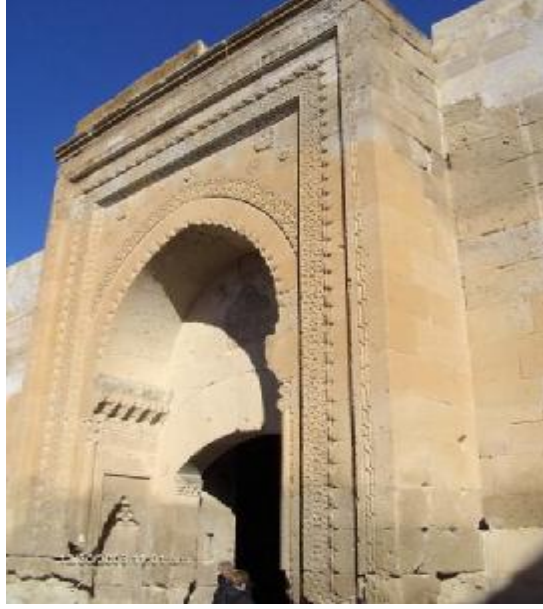

Şekil 4.10 Ağzıkara Han planı (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Kapalı kısımda giriş istikametinde tonoz ile örtülü orta sahn, yanlarda ise buna dik beşik tonoz ile örtülü enine 6 sahn bulunmaktadır. Ortasında aydınlık açıklığı yer almaktadır. Birbirine kemerlerle bağlı dört ayak üzerine oturan köşk mescit, avlunun ortasındadır. Mescidin kapısı kuzey-batı yönünde olup, buraya iki yandan merdivenlerle çıkılmaktadır. Merdivenlerin altı mukarnalıdır. Kesme taştan inşa edilmiş yapının tezyinatı, güney-batı duvarındaki ana taç kapı ile avludan kapalı kısma girilen taç kapı üzerinde toplanmıştır. Dış portal, iç portal ve mescit tezyinatları ile ayrıntılı bir düzenleme gösterir. Ancak burada iç portalle dış portalin aynı eksen üzerinde bulunmaması tezyini birliği dağıtmış gibi görünmektedir. Dış portalda 4 çerçeve görülmektedir. En geniş çerçevede 9-10-12 kollu yıldızlar bulunmaktadır.

Yarım kubbecik 9 sıra mukarnalıdır. Kuvvetli bir gölge-ışık tesiri oluşturulmuştur. Kemer üzerinde kitabe bulunmaktadır. İç portalda 3 sıra bordür

görülür. Esas bordürde 10 kollu yıldızlar yer almaktadır. Ortalarında rozetler bulunur.

Resim 4.16 Agzıkara han giriş kapısı (phototurkey.net)

Avlunun ortasında Sultan Han'ınine benzeyen bir köşk mescit vardır. Çok iyi durumdadır, fakat tezyinatı çok azdır. Han, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1967'de tamir edilmeye çalışılmış ancak yarım bırakılmıştır. Yapı bütünüyle ayaktaadır.

4.1.6. Alara han

Yeri	■ Antalya-Alanya(Eki Yol)
Tarihi	■ 1231-1232
Banisi	■ I.Alaeddin Keykubat
Sanatçısı	■ -
Plan	■ Eşodaklı (münferit)
Mescit	■ Var
Hamam	■ -

Çeşme ■ Var

Tanımı ■ Yapı, Anadolu Selçuklu kervansarayları arasında, farklı plan kuruluşu ile dikkati çeker. Kuzey güney doğrultusunda dikdörtgen planlı yapıya, iki yanında birer dikdörtgen payanda bulunan dışa taşkın olmayan bir taç kapıdan girilmektedir. Ortadaki kapalı avlunun iki yanına eyvan ve kapalı mekanlar sıralanmıştır. Yapının girişi ile ortadaki çekirdek bölüm arasındaki giriş mekanın açık bırakılmasıyla küçük bir iç avlu oluşturulmuştur. Yapının hayvanlara ayrılan bölümleri ,ortadaki bölümü üç taraftan çevrelemektedir. Girişin doğusunda kalan eyvanı anıtsal bir çeşme olarak düzenlenmiştir.Bunun üzerinde bir çeşme bulunmaktadır. Han yapıları içinde mekan düzeni açısından ilk ve son uygulama olarak görülmektedir. Yapının basık kemerli kapısının üzerinde, kitabenin iki yanında aslan başı biçiminde konsollar görülür. Ayrıca yapı içindeki galerilerde, kandillik olarak kullanılan yaklaşık 60 aslan başı konsol vardır (Acun,H , 2007 ,sf 478).

4.1.6.1. Hanın tarihçesi

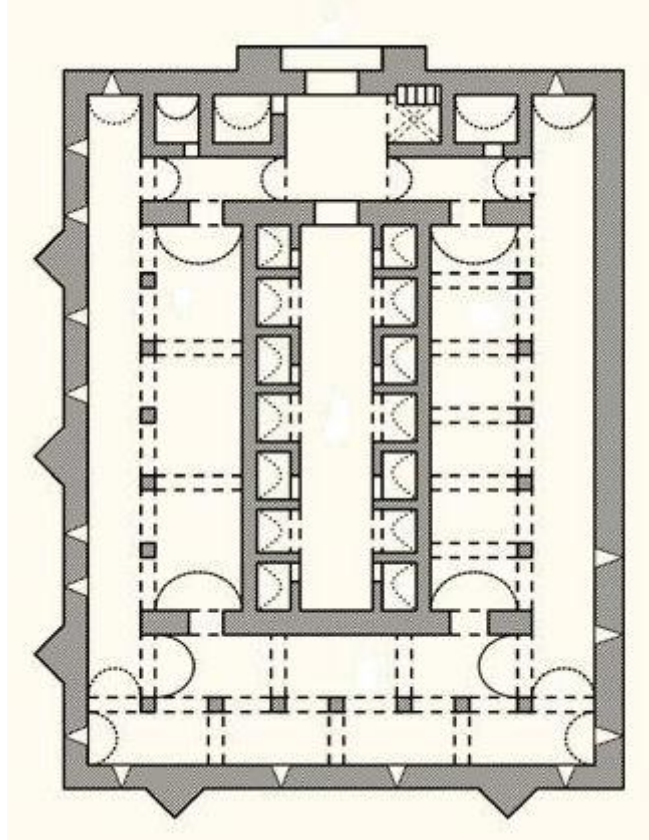
Resim 4.17 Alara Han Kervansarayı Dış Görünüş([www. anadoluselcuklumimarisi.com](http://www.anadoluselcuklumimarisi.com))

Zamanımızda pek azını bilebildiğimiz antik şehirleri ile 1500-1600 km²'lik toprakları açık bir müze olan Alanya'mızın 35 km kuzeybatı istikametine düşen Alarahana tamamen kesme taşlardan 200m²'lik bir alan üzerinde Türk yapı sanatının en güzel örneklerinden birini teşkil eder. Diğer hanlardan ayırıcı özelliği olan avlusunun dış duvarın kenarında bulunan hanın kapısından içeri girince nöbetçi kulesi, hamam ile uzun bir koridorun sağ ve sol yanında yer alan konaklama odaları

görülmektedir. Yüzyılların eskitemediği, özelliğinden hiçbirşey kaybetmeyen handa; portal kemerin özengi taşındaki ezilme ve kale girişinde bulunan güneş saati dikkat çekmektedir (tr.wikipedia.org/wiki/Alarahan).

4.1.6.2. Mimari özellikleri

Mimari Tanım - Plan (kesit ve İç tasvir)

Şekil 4.11 Alara Han Plan (www.anadoluselcuklumimarisi.com)

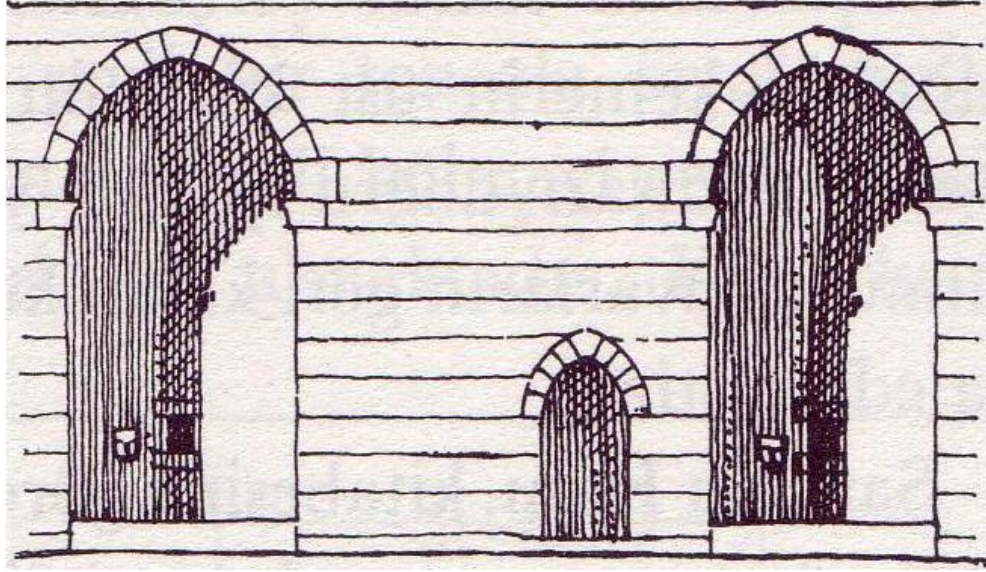
Anadolu Selçuklu han mimarisinin ilginç örneklerinden biri olan Alara Han'ı ilginç kılan bir yönü de sahip olduğu planıdır. Merkezi bir avlu etrafında tertip edilen mekânlardan ibarettir. Hanın merkezinde kuzey-güney doğrultusunda uzanan koridor niteliğindeki avlunun doğu ve batısında sırayla bir eyvan bir kapı açıklığı olan oda yerleştirilmiştir. Avlunun doğu ve batısında yer alan mekânlar aynı yönlerde beşik tonoz örtülü revaklara bitştirilmiştir. Revak sistemi ile avlu etrafındaki mekânlar küçük açıklıklar ile birbirini ile ilişkilendirilmiştir. Han; güney, doğu ve batıda boydan

boya beşik tonozla örtülü, ahır olarak kullanılan mekânlarla çevrenmiştir. Hanın kuzey duvarında, taçkapının iki yanına konumlandırılmış bazı mekânlar yer alır. Bu mekânlardan, taçkapının doğusunda bulunan, yıldız tonoz örtülü mekândaki merdivenle cephedeki payanda içerisinden hanın damına ulaşılmaktadır.

Şekil 4.12 Alara Han Mescide Çıkışı (Erdmann, Kurt, 1961)

Kuzey cephenin ekseninde yer alan taçkapıdan düz devam edildiğinde basık kemerli avlu mekanına ulaşılır. Dar bir koridor şeklinde düzenlenen avlunun iki yanına, bir biri ardına sivri kemerli eyvan ve sivri kemerli alçak kapılardan girilen han odaları yerleştirilmiştir. Doğu ve batı yönlerde bu odalara bitişik tonoz örtülü revaklar küçük açıklıklar bu mekanla ilişkilendirilmiştir. Yapının ilginç bir diğer unsuruna tam da bu noktada rastlanır. Aslan başı şeklinde sonlanan konsollara suni aydınlatma olan şamdanların konulduğu belirtilmektedir. Yıldız tonoz örtüsü ile hanın diğer beşik tonoz örtülü mekanlarından farklılaşan, taçkapının doğusundaki eyvan içerisinde bulunan merdivenle kuzey cepheye payanda niteliğindeki köşe kulesine oradan da yapının mescidine ulaşılmaktadır (Hakkı. İ İstanbul, 1946.).

Şekil 4.13 Alara Han eyvanların görünüşü (Erdmann, Kurt, , 1961)

Mimari Özellikler (Cepheler ve dış tasvir)

Taç kapının bulunduğu kuzey yapının asıl cephesidir. Basık kemerli giriş kapısının iki yanında birisi günümüze tam olarak ulaşamayan diğeri de kapı gibi den-danlarla sonlanmaktadır. Hanın beden duvarları batı yönde prizmatik üç, güneyde de iki payanda ile desteklenmektedir. Beden duvarları en üst noktada moloz taşla örülmüş den-danlarla sonlanır.

Malzeme ve Teknik

Yapının moloz taş dolgusu düzgün kesme taşla kaplanmıştır. Yapının kitabesinde kullanılan mermer başka bir noktada rastlanmaz. Moloz taş ayrıca yapının tonozlarında kullanılmıştır

Süsleme Özellikleri

Hanın misafir odaları ile kitabenin altında bulunan aslan yüzlü konsaları haricinde süsleme unsuruna rastlanmaz.

Onarımlar ve Bugünkü Durumu

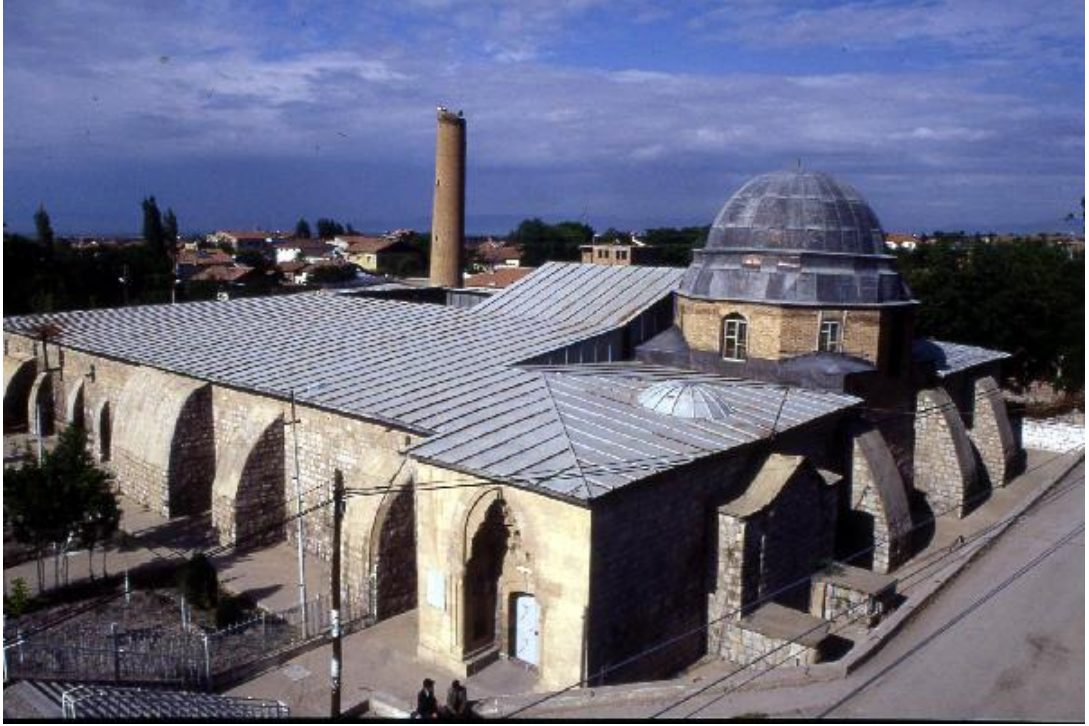
Resim 4.18 Alara Han Kervansarayı yeni hali

Uzun yıllar arazide kendi kaderine terk edilen han, son yıllarda restore edilmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kültür Bakanlığı arasında imzalanan İpek Yolu Projesi kapsamında restore edilerek işlev kazandırılmıştır. Bu kapsamda restoran, kafe, bar ve çeşitli mağazalar açılmıştır. Restorasyon öncesi hanın bir kısmı, yanı başında akan çayın taşıdığı alüvyonlar altında kalmıştır. Ayrıca yapının bazı bölümlerinde kesme taş kaplamalar tahrip olmuştur. Günümüze her ne kadar yapının inşa kitabesi ulaşmış olsa da kitabenin üst kısmı kaybolmuştur. Restorasyon sırasında yapının etrafı açılmış, kesme taş kaplamaları yenilenmiş ve üstü açık avlu şeffaf malzeme ile örtülmüştür (Demir, Ataman, 1987, s.18-23).

4.1.7. Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı (Malatya)

4.1.7.1. Hanın tarihçesi

Resim 4.19 Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı Dış Görünüş (www.kenthaber.com)

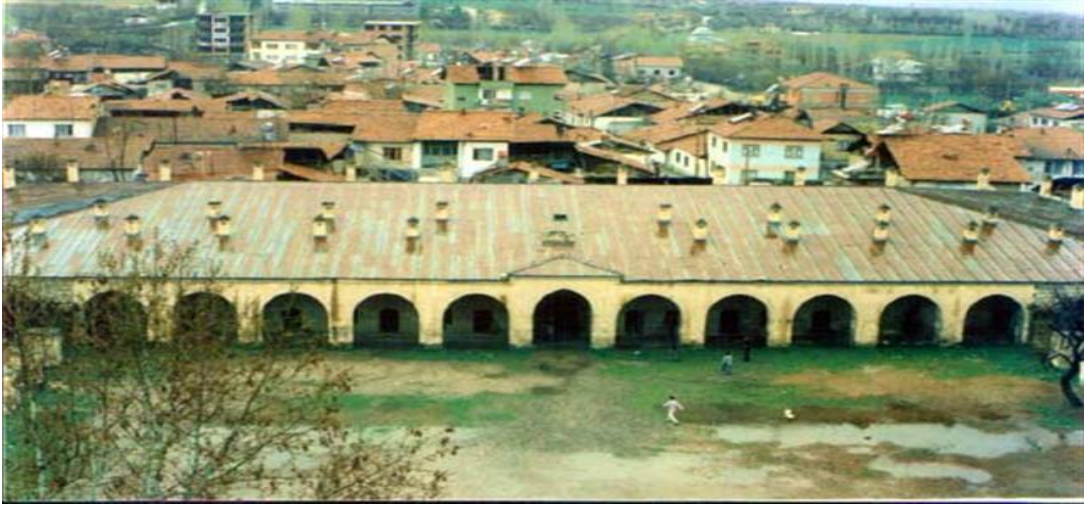
Malatya Battalgazi ilçesinde Alaca Kapı semtinde bulunan bu kervansarayı Bosnalı Silahtar Mustafa Paşa 1637 yılında yaptırmıştır. Kervansaray ile ilgili 1637-1638 tarihli iki kitabe bulunmaktadır. Bunlardan biri kapalı kısma giriş açıklığı üzerinde, diğeri de Alacakapı Mescidi avlusuna sonradan götürülmüştür. Bu kitabe bugün Malatya Müzesi'ndedir.

Resim 4.20 Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı Doğu Görünüş (www.kenthaber.com)

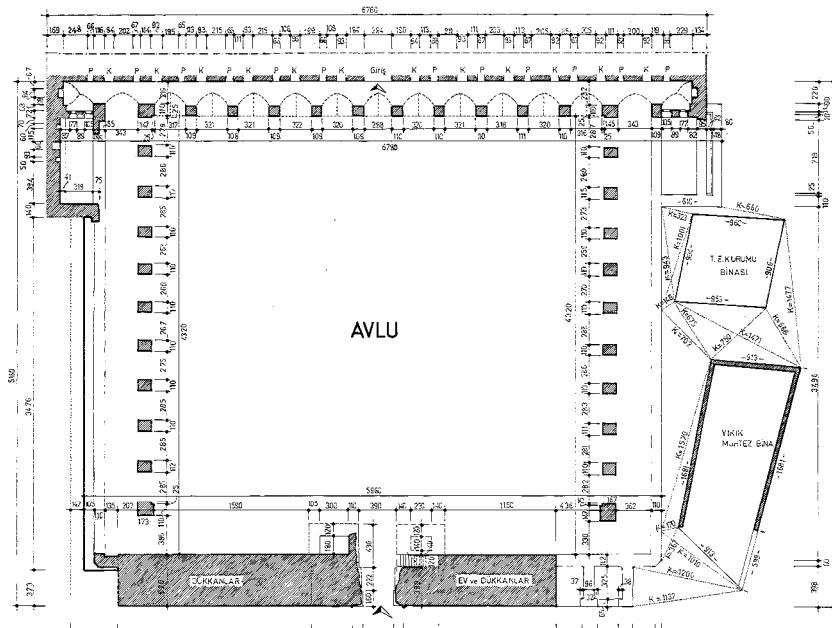
Kapalı bölümün üzerindeki kitabe 15. yüzyıl şairlerinden Şeyhülislam Zekeriyazade Yahya tarafından yazılmış. Battalgazi ilçesinde bulunan Kervansaray, 1632 yılında Sultan 5. Murat'ın silahtarı Bosnalı Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Malatya'nın Battalgazi ilçesinde 17. yüzyıldan kalan 371 yıllık Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı, yanındaki dükkanlarla evler kamulaştırılarak restore edilecek(www.malatyakulturturizm.gov.tr).

Resim 4.21 Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı Batı Cephesi Dış (www.kenthaber.com)

4.1.7.2. Mimari özellikleri

Şekil 4.14 Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı plan(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Bugüne kısmen harap bir halde gelen Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı, orta avlulu ve çevresi revak ve hücreli kervansaraylar grubundan. Kervansaray, 5 bin 168 metrekare bir alanı kaplıyor. Dikdörtgen planlı kervansaray, kesme taştan yapılmış olup, avlusunun çevresinde revaklar ve batı kanadında kapalı bir bölüm bulunuyor. Kapalı bölüm, birbirlerine yuvarlak kemerlerle bağlanmış, dört köşe taş payelerden oluşmuş bir mekan. Avlunun bugüne gelen kanatları çok harap. Kervansarayın üst örtüsü düz toprak damlı. Ahırları da var revaklı bir avlu, kapalı bölüm ve iki dikdörtgen mekandan oluşuyor. Girişin üzerinde, merdivenlerle çıkılan mescit yer alıyor.

Dikdörtgen Avlusu İle Tipik Kervansaray görünümündedir.

Dış mekandaki oluşumların dükkan olduğu sanılıyor.Külah biçimi ocak ısıtma amaçlı olmalıdır.Misafirler için ayrılmış 12 odası vardır.68*76 m lik bir alana yapılmıştır Yazlık ve kışlık mekanları vardır Ana kapı girişinin Yanlarında iki

Resim 4.22 Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı iç görünüş (www.kenthaber.com)

Hancı Odası Vardır revaklı bölümün ortasında havuz vardır.Doğu tarafında Basamaklarla çıkılan Mescit yeri bulunmaktadır. Zamanında Ticari ve Askeri amaçlara hizmet etmiştir.

Resim 4.23 Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı (www.kenthaber.com)

Kervansaray Malatya da, restorasyondan sonra Uluslar Arası sanatsal ve kültürel toplantılarında kullanılmaktadır.

4.1.8. Çardak Han (Hanabat Hanı)

4.1.8.1. Hanın Tarihi

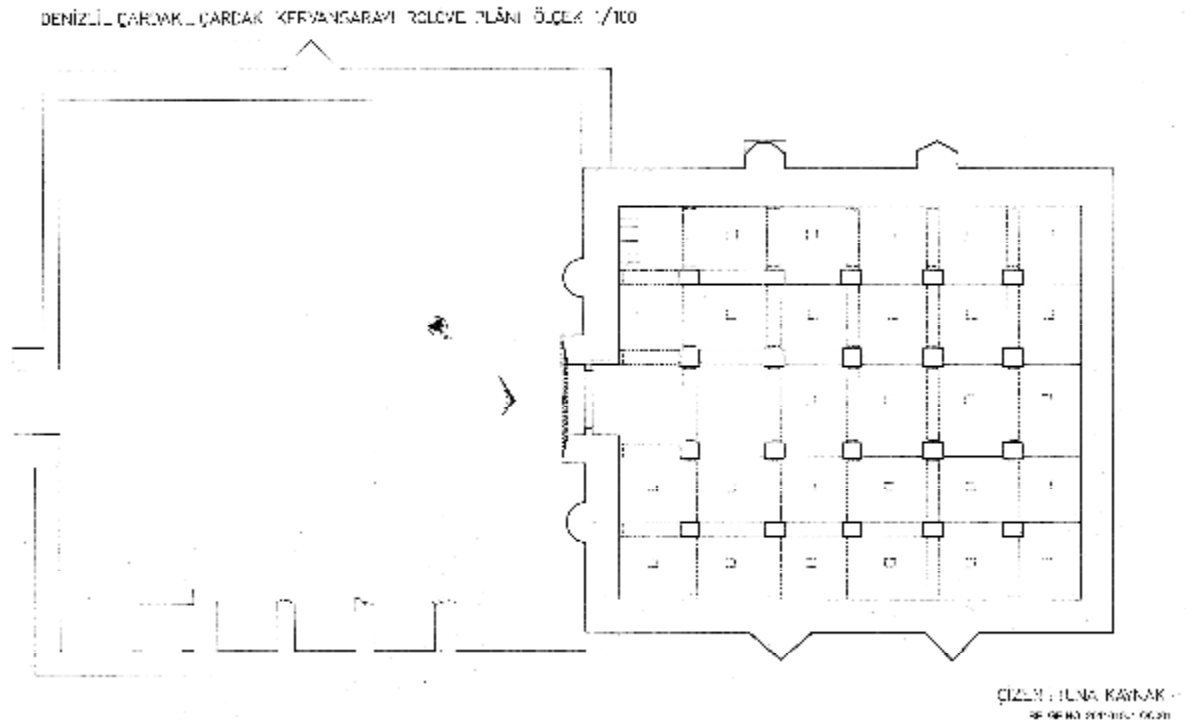
Resim 4.24 Çardak Han Giriş Kapısı(Acun.H.2007)

Çardak han, Denizli - Afyon karayolunun solunda, Denizli İli Çardak İlçe merkezinin içinde bulunan bu han portali üzerindeki yedi satır kitabesine göre Alaaddin Keykubat zamanında onun azadlı kölesi ve emirlerinden Eseddin Ayaz

Bin Abdullah el Şahabi tarafından yaptırılmıştır. 1230 (H.627) yılı Ramazan ayında bitirilmiş ve kitabesine göre "Ribat" olarak yapılmıştır. Han Dinar ilçesine bağlı olduğu dönemlerde "HANABAT" ismiyle anılmakta ve Kurtuluş Savaşı sırasında da zahire anbarı olarak kullanıldığını kaynaklardan öğrenmekteyiz.

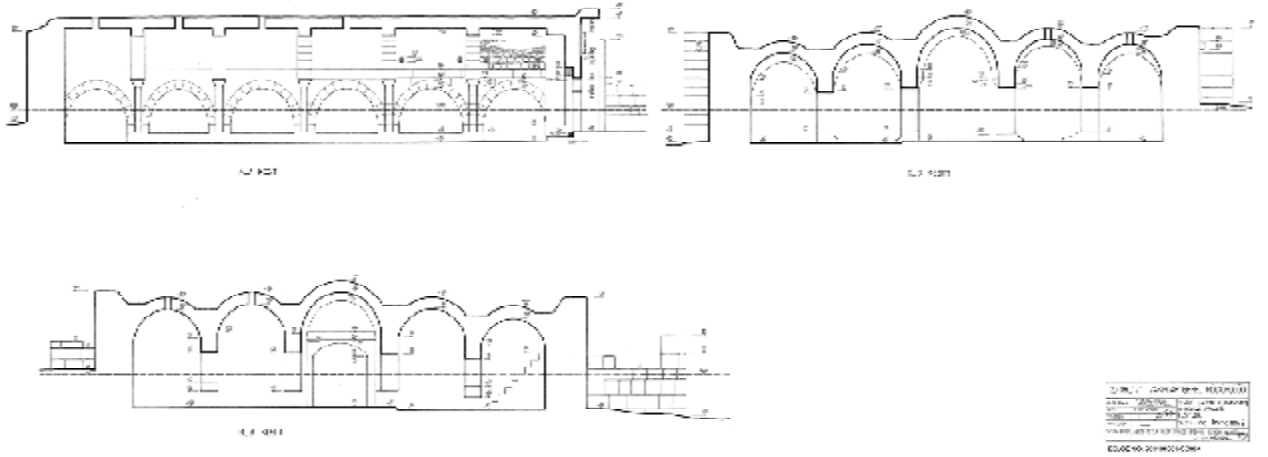
4.1.8.2. Mimari Özellikleri

Doğu batı doğrultusunda inşa edilen han oldukça geniş kare avlusu ve altı bölümü, beş sahindan oluşan holü ile sultan hanlarının sadeleşmiş bir benzerini oluşturmaktadır. Kapalı mekân doğu batı ekseninde dikdörtgen planlıdır.

Şekil 4.15 Çardak Han Plan (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Derinlemesine dört sıra halinde ve her bir sırada beşer paye kullanılması ile beş sahin oluşturulmuştur. Kapı aksında bulunan orta sahin yan sahinlerden daha geniş tutulmuştur; bu sahin tonozu diğer sahin tonozlarından yüksektir. Holün süsleme unsurlarını orta sahindaki paye başlıklarının üzerindeki kabartmalar oluşturmaktadır. Devşirme olan bu süslemelerde boğa başı, çift balık ve insan başı motifleri görülür.

Şekil 4.16 Çardak Han kesitleri (vakıflar genel müdürlüğü arşivi)

Avluya ait beden duvarlarından çok azı ayakta kalmıştır. Burada olması gereken eyvan ve giriş portaline ait herhangi bir iz kalmamıştır. Holün geometrik motiflerden oluşan bordürlerle çevrili beden duvarlarından dışarıya doğru çıkıntı yapan portali ise sade bir kompozisyon oluşturmaktadır. Kitabenin her iki yanında birer aslan figürü yer almakta olup bu kompozisyon tipine Selçuklu hanlarında çok sık rastlamaktayız. Portal bordüründe kenarı kırık sekizgenlerin kesişmesinden ortaya çıkan dörtlü düğüm motifleri yer alır (www.turkcebilgi.com).

4.1.9. Susuz Han

Yeri	■ Antalya-Ispata
Tarihi	■ 1237-1246
Banisi	■ II.Giyaseddin Keyhüsrev
Sanatçısı	■ -
Plan	■ Klasik Karma (Kapalı Bölüm –Avlu)
Mescit	■ -
Hamam	■ -
Çeşme	■ -

Tanımı ■ Yapı, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı enlemesine beş sahnalı kapalı bölüm ile avludan oluşur. Bugün avlu bölümü tamamen yıkılmıştır. (Yapının kapalı bölümü tamamlandıktan sonra, avlu bölümüne başlandığı ve tamamlanamadığı da diğer bir görüştür.) Kapalı bölüm, üzerleri sivri tonozlarla örtülü enlemesine beş sahnın, ortada dikey bir sahnla kesilmektedir. Bu sahnın ortasında aydınlık kubbesi bulunmaktadır. Kapalı bölüm taç kapısı yan nişlerini, ağızlarında insan maskı bulunan ejder figürleri çevreler, üzerlerinde karşılıklı yerleştirilmiş iki melek figürleri vardır. Ayrıca, yıldız biçimli rozetler içinde küçük oyutlu aslan ve ejder figürleri görülür (Acun, H , 2007 ,sf 526).

4.1.9.1. Hanın Tarihçesi

Resim 4.25 Susuz Han dış görünüş (www.turkishhan.org)

Avrupa ile Uzakdoğu arasındaki ticaret trafiği Ortaçağda en parlak dönemini yaşamıştır. Anadolu Yüzyıllardan beri bu ticaret yollarının önemli halkasını meydana getirmiştir. Anadolu'da antik dönemden kalma yol şebekesini Selçukluların devraldığı bir gerçektir.

Doğu - batı arasındaki ticaret trafiği yolların geçtiği ülkelerin siyasal durumlarına bağlı olmuştur. Selçuklular Anadolu'da sükun ve güveni 12. y.y. sonlarında sağlamışlar ve 13. y.y. başlarından itibaren de Anadolu'nun dört bir tarafına kervansaraylar inşa etmişlerdir. Bu hanlardan biri Antalya - Konya arasındaki sırasıyla Evdir Han, Kızılgöz Handan sonra 3. Menzil de ki ilimiz sınırları içinde bulunan Susuz Han karşımıza çıkmaktadır.

Resim 4.26 Susuz Han giriş kapısı(www.turkishhan.org)

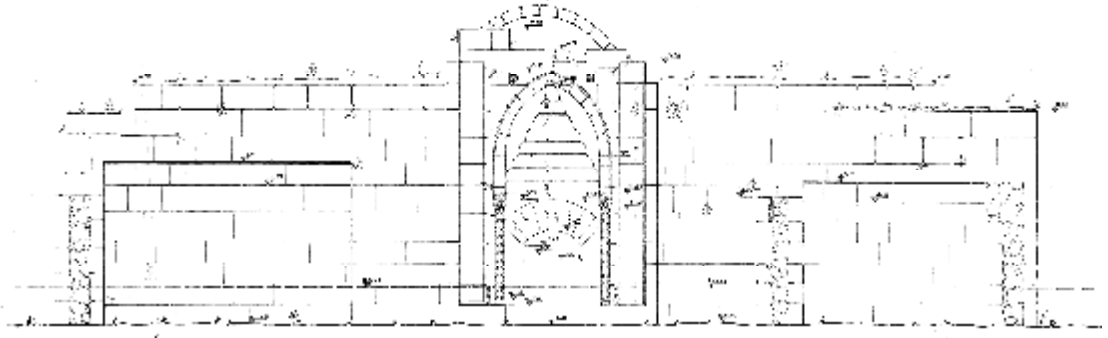
Susuz Han; Burdur Antalya karayolunda Bucak Kahvelerinden 10 km mesafedeki Susuz köyündedir. Ahır kısmı ayakta. Kareye yakın bir planı olup, kalan kısımlarıyla kapalı tipin çok güzel bir örneği teşkil eder.

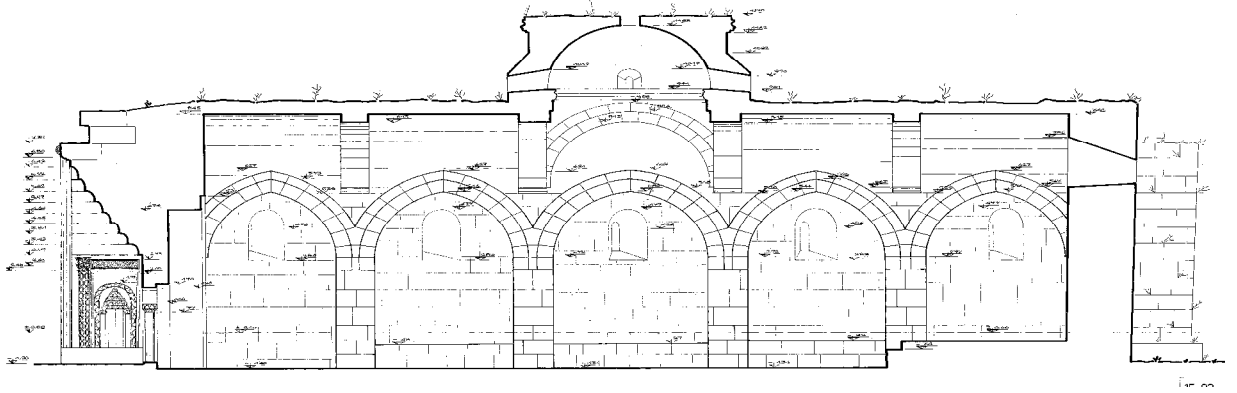
Resim 4.27 Susuz Han iç görünüş (www.turkishhan.org)

4.1.9.2. Mimari özellikleri

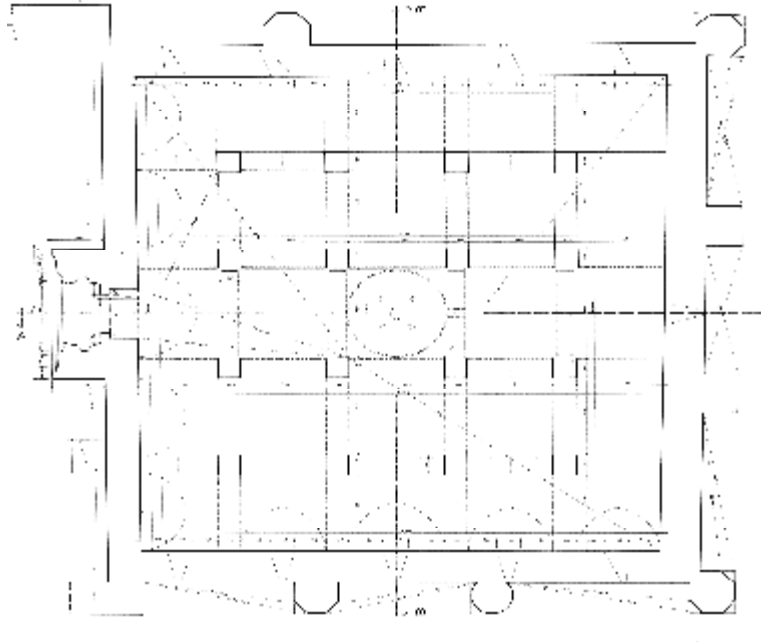
Tezyinatı itibariyle 1240 - 1250 yıllarına tarihlenen son büyük hanlardan biri olan Susuz Han'ın ahır bölümü 25 x 26 m. ölçülerinde kareye yakın bir plandır. içeriye zengin tezyinatlı anıtsal bir portalına girilir. Boşluk bırakmadan başlayan çerçevede değişik geometrik örnekler görülür.

Şekil 4.17 Susuz Han doğu cephesi görünüş (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 4.18 Susuz Han güney cephesi kesit (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 4.19 Susuz Han planı (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Kapı boşluğunun üst mukarnaslı kısım kapı boşluğunu iki yandan çevreleyen burmalı iki sütünce duran sivri bir kemerle taçlandırılmıştır. Portalın iç yanlarından birer mihrabiye vardır. Bu nişleri çeviren kemerin içinde aralarda ki yuvarlak bir şeyi yutmak isteyen karşılıklı iki ejder başı bulunmaktadır. Kemer köşelerinde ise kanatlı melek kabartmaları vardır. İç kısmı 5 nefli olup, 13,60 m yükseklikte bir kubbe vardır. Orta nefli iki tarafı yolcu ve hayvanlar için ayrılmıştır. Yapı dıştan üzengi şeklinde payelerle desteklenmiştir. Ahır bölümü büyük oranda yıkılmıştır. (www.burdurmuzesi.gov.tr)

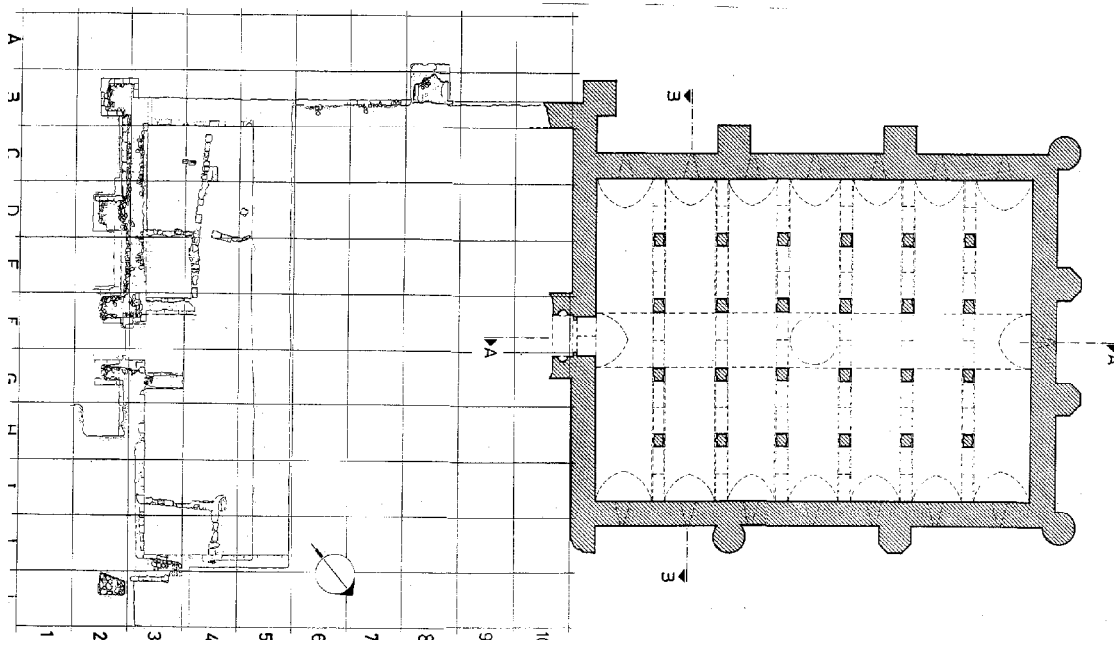
4.1.10. İncir Han (Burdur)

Yeri	■ Antalya-Isparta
Tarihi	■ 1238-1239
Banisi	■ II. Gıyaseddin keyhüsrev
Sanatçısı	■
Plan	■ klasik karma (kapalı bölüm –Avlu)
Mescit	■ -
Hamam	■ -
Çeşme	■ -
Tanımı	■ Yapı, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda dikdörtgen planlı enlemesine yedi sahnı kapalı bölüm ile kare planlı avludan oluşmaktadır. Kapalı bölümde enlemesine yedi sahn ve bu sahnları dik kesen ve ortasında bir aydınlık kubbesi olan dikey bir sahn dikkat çeker (Acun.H.2007).

4.1.10.1. Hanın tarihçesi

İncir Kervansarayı, Bucak ilçesinin 7 km. batısında İncirdere Köyü yakınındadır. Antalya'dan kuzeye giden kervan yolunun dördüncü konaklama noktasında bulunan bu kervansaray Antalya'ya 90 km, Susuz Han'a da 16 km. uzaklıktadır. Bu kervansarayı Selçuklu sultanı XIII.yüzyılda Gıyaseddin Keyhüsrev bin.Keykubat-yaptırmıştır.

Avlulu kervansaraylar plan tipinde olan İncir Kervansarayı dikdörtgen planlıdır. Kuzeyde küçük bir tepenin yamacından itibaren başlayan kervansaray yüksek ve kalın duvarlı olarak yapılmıştır. Ancak bu duvarların büyük bir kısmı yıkılmıştır. Günümüze ulaşan kalıntılardan kesme taş duvarları olduğu ve dışarıdan gelebilecek herhangi bir saldırıya karşı dayanma ayakları ile desteklendiği görülmektedir. Kervansarayın duvarları payandalarla desteklenerek dışarıdan gelebilecek hücumlara karşı bir kale görünümünü almıştır.

Şekil 4.20 İncir Hanı Planı (vakıflar genel müdürlüğü arşivi)

4.1.10.2. Mimari özellikleri

Kervansarayın doğu duvarları mazgalların alt hizasına kadar toprağa gömülmüştür. Hanın dış duvarları gibi iç yüzeyleri de kesme taşlardan yapılmıştır. Yapının duvarlarında daha önceki dönemlere ait kesme taş ve mimari parçalar kullanılmıştır. Buradaki payandalar arasında kervansarayın aydınlanmasını sağlayan mazgal pencereler açılmıştır. Doğu ve batı yönlerinde ikişer adet, kuzeyde ise tek bir mazgal pencere görülmektedir. Güney yönündeki avlu duvarlarının orta kesiminde avlu kapısı yer almaktadır. Avlu kapısı oldukça sade motiflerle bezenmiştir. Büyük olasılıkla 42 X 32 m. ölçüsündedir. Kalıntılardan anlaşıldığına göre avlu oldukça geniş dikdörtgen planlıdır. Girişin tam karşısına gelen, tonozlu mekan Selçuklu hanlarının tipik karakterini yansıtmaktadır. Muntazam kesme taştan yapılmış olan

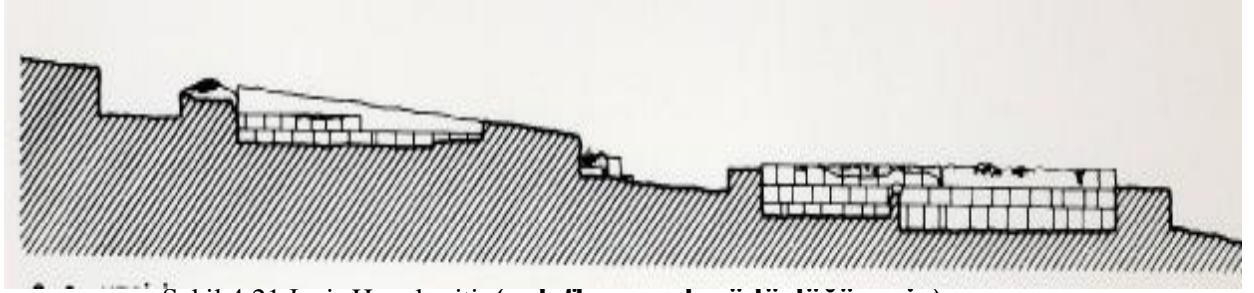
kervansarayın beden duvarları birbirinden farklı olarak kare, beşgen ve yuvarlak payelerle desteklenmiştir. Batı duvarı payeleri kare, kuzey duvarı başındakiler yuvarlak, ortadakiler de beşgen kesitlidir. Bunlardan doğu duvarları çok zarara uğramıştır. Taşların büyük bölümü sökülmüş, mazgalların alt hizasına kadar toprağa gömülmüşlerdir. Buradaki çörttenler toprak zeminine kadar yaklaşmıştır. Kervansarayın duvarlarının iç yüzleri de kesme taşlarla örülmüş olup burada antik çağlara ait taşlar çok az kullanılmıştır.

Resim 4.28 İncir han giriş kapısı (Acun.H.2007)

Girişin sağındaki alçak bir tonozun kilit taşlarından birisi üzerinde aşağıya bakan bir insan başı kabartması görülmektedir. Kervansarayın giriş kapısı Selçuklu han ve kervansaraylarında olduğu gibi dışarıya doğru çıkıntı yapmaktadır. Kapının iki yanında ince çizgilerle kartuşlara ayrılmış sütunlarla yuvarlatılmıştır. Kapının çevresi çeşitli kompozisyonlarla bezenmiştir. Buradaki bezemeye egemen olan girişin üzerini örten istiridye motifi biçimindeki eğik tonozdur. Bunun üzerindeki bölüm yıkılmış olmasından ötürü bezeme tam olarak anlaşılabilir değildir. Bununla beraber her iki yanda yukarıya doğru yükselen mekandır, yarım yıldız motifleri ile birbiri içerisine girmiş geometrik şekiller dikkati çekmektedir. Ayrıca üzengi taşları sırtında güneş tasviri olan bir ayağını kaldırmış aslan kabartmaları ile süslenmiştir.

Bunların altında simetrik lotus ve pal metlerin peş peşe sıralandığı iki büyük rozet dikkati çekmektedir.

Şekil 4.21 Incir Hanı kesiti (vakıflar genel müdürlüğü arşivi)

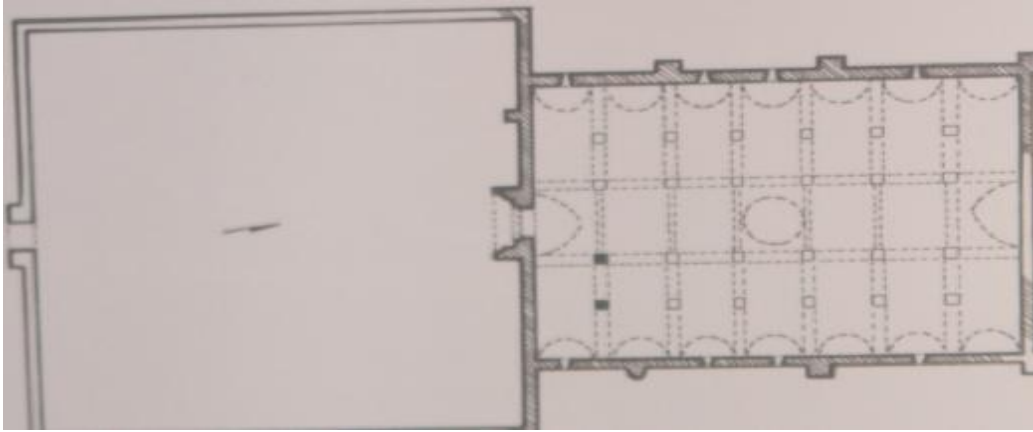
Giriş kapısından sonra kervansarayın kuzey ve güney yönünde simetrik olan bir orta koridor, giriş kapısının iki yanından başlayarak karşılıklı on iki payeyi birleştiren sivri kemerlerin taşıdığı beşik tonozlarla örtülmüştür. Orta bölümün üzeri kare olarak yükseldikten sonra kubbe ile örtülü olmasına rağmen bu kubbe günümüze gelememiştir. Buradaki orta eksinin iki yanında sıralanan payeler sivri kemerlerle birbirleri ile birleştikleri gibi tonoz altında da yine tonozlarla takviye edilmişlerdir.

4.1.11. Alay Han

Yeri	■ Aksaray-Nevşehir-Kayseri
Tarihi	■ 1155-1192 (1178)
Banisi	■ II. Kılıçarslan
Sanatçısı	■
Plan	■ klasik karma (kapalı bölüm –Avlu)
Mescit	■ -
Hamam	■ -
Çeşme	■ -
Tanımı	■

Alay hanı, bilinen en erken tarihli sultan hanıdır. II. Kılıçarslan (1155-1192) tarafından inşa ettirilmiştir. Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı yedi sahınlı kapalı bölüm ile bunun güneyinde kare planlı avlusu, sultan hanı plan kuruluşunun küçük boyutlardaki bir öncüsüdür. Kervansarayın avlu bölümü

yıkılmış, günümüze gelememiştir. Kapalı bölümün cephe ve yan duvarlarının bir bölümü ayakta. Kapalı bölüm üzerleri sivri tonoz örtülü yedi sahnin ve ortada bu sahnini kesen daha yüksek bir sivri tonozlu sahından oluşmaktadır. Orta sahninin ortasında kubbe ile örtülü olduğu söylenmektedir. Kapalı bölümün mukarnas kavsaralı taç kapısında, kapı açıklık kemerinin kilit taşının üzerinde çift gövdeli tek başlı bir aslan figürü yer almaktadır (Acun.H.2007).

Şekil 4.22 Alay han planı (Acun.H.2007)

4.1.11.1. Hanın tarihçesi

Alay Han Anadolu'nun en erken tarihli kervansaraylarından birisidir. Alay Han, Aksaray-Kayseri yolu üzerinde aynı adı taşıyan Alay han Köyünün 3 Km. doğusundaki Han Yaylası'nda bulunmaktadır. Anadolu Selçuklu Hükümdarı II. Kılıçaslan tarafından 1156-1192 yıllarında yaptırılmış olup Anadolu'da ilk Sultan Hanı olarak bilinir. Tarihi kaynaklarda Pervane Kervansarayı (Ribatı), günümüzde de Alay Han, Alayhan isimleriyle bilinmektedir (tr.wikipedia.org/wiki/Alayhan).

4.1.11.2. Mimari özellikleri

Sağ ve solda yedişer bölümden oluştuğu, kemer ve kemer tırnaklarının kalıntılarından anlaşılmaktadır. Bütün kubbeler tonozlar ve hanın üzerinde bulunan gözetleme kulesi yıkılmıştır. Ayakta kalan kısımlardaki izlerden anlaşıldığına göre, yapı girişten itibaren sağ ve sol taraflarda birbirine yarım daire kemerlerle bağlı, ikişer ayak olmak üzere derinlemesine 6 sıra halinde 24 ayaktan oluşmaktadır. Moloz taşla yığma olarak inşa edilen yapı, düzgün kesme taş ile kaplanmıştır.

Taç kapı sade bir şekilde tezyin edilmiştir. Taç kapının en dışında tezyinatsız geniş bir şerit yer almaktadır. İkinci şeritte, sade bir zig zag bulunmaktadır. İç içe iki

sekizgenin meydana getirdiği küçük bir yıldız motifi, taç kapının asıl tezyinatını oluşturmaktadır. Aynı desen daha küçük bir düzenlemeyle kemerde de tekrar edilmiştir. Kemerin sağ tarafında bir kitabe mevcuttur. Kilit taşı hizasında, tek başlı, çift gövdeli bir aslan figürü yer almaktadır.

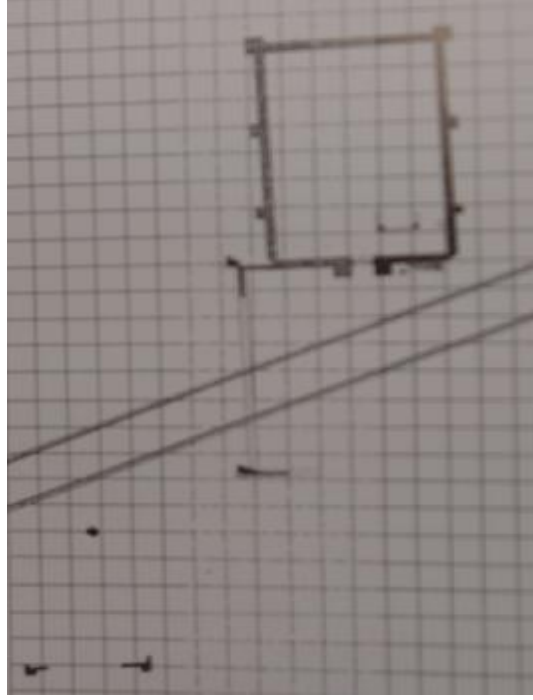
Resim 4.29 Alay Han, Taç kapı Tek Başlı İki Gövdeli Aslan (Acun.H.2007)

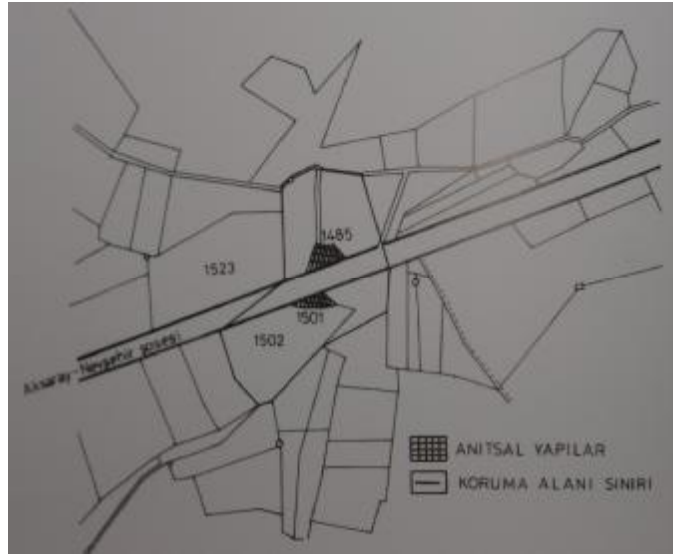
Resim 4.30 Alay han, taç kapı tek başlı iki gövdeli aslan figürü 1 (Acun.H.2007)

Dağ yamacında, eğimli bir arazi üzerinde bulunan yapının güneybatı yönünde, bugün mevcut kısmının 25–30 m. Güneybatısında, yolun alt tarafında tarlaların içinde birtakım yapı kalıntısı mevcuttur. Kurt Erdmann'da yapının batısında 'yan hizmetler için kullanılan bir binanın varlığından söz etmektedir.

Bütün bunlardan da, döneminde külliye halinde yapıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4.23 Alay han vaziyet planı röleve çizim (Acun.H.2007)

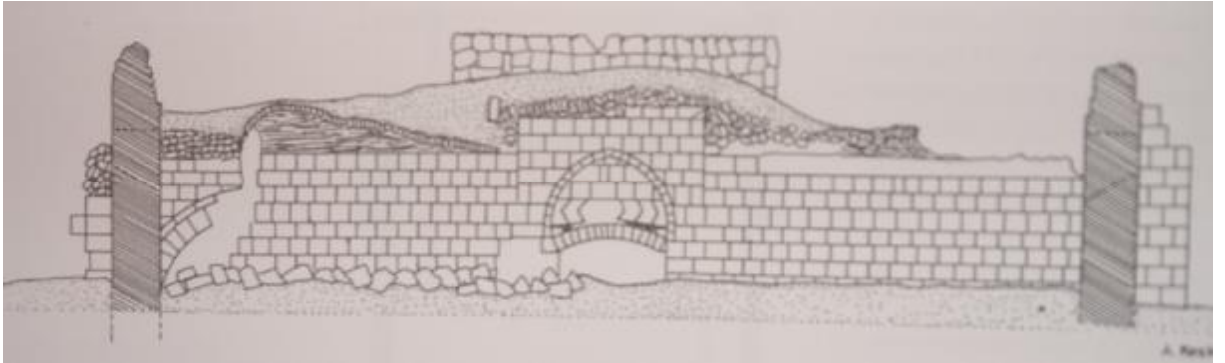
Şekil 4.24 Alay han, kadastro durumu ve koruma alanı (Acun.H.2007))

Kervansaray günümüzde kullanılamaz bir vaziyettedir. Hanın avlulu bir han olduğu, açık ve kapalı 2 bölümden oluştuğu tespit edilmiştir. Avlusu yıkıktır olan Han sultan hanlarda görülen nişli iç portal, ortasındaki ışık kubbesinde orta tonoz ve iki yanda yedişer dikey tonoz olarak, klasik Selçuklu kervansaraylarının plan ve mimari özelliklerini bir arada toplamaktadır.

İç cephe ve ileri fırlayan portal oldukça iyi durumdadır. Sade ve kuvvetli ifadesiyle bir devre ait olduğunu göstermektedir. Geniş bordürde iç içe iki

sekizgenden ibaret geometrik motiflerin, haçvari ve diyagonal dörtlü kollarda birbirine bağlanmasından meydana gelen taş süslemeler karakteristiktir. Anadolu'da ve Selçuklu yapılarında görülen bu süsleme XII. yy. sonu ile XIII. yy. başında ortaya çıkmıştır.

Dar bordürde ve mukarnaslı nişin etrafını çeviren ss kemerlerinde birbirini kesen yarım sekizgenlerin meydana getirdiği dörtlü düğüm de eski Türk süslemelerinin devamıdır. Bundan başka portalda mukarnas sıralarının en altında, orta sırada sivilize olarak iki gövdeli ve başı cepheden gösterilmiş bir arslan figürü sembolik bir görünüştür. Kılıçarslan'la ilgili bir arma olarak en göze çarpan yere konulmuş olması akla gelen ilk husustur. Tüm bu hususlar göz önüne getirilince, Alayhan, II. Kılıçarslanın son yıllarında 1192'de tamamlanmış ve daha o zaman büyük sultan hanların gelişmiş haliyle klasik öncüsü olarak ortaya çıkmıştır. Alayhan'ın adı sonradan verilmiş olabilir.

şekil 4.25 Alay han, kapalı kısım, taç kapı ve tonozun kesiti (Acun.H.2007)

Resim 4.31 Alay han, güneydoğu cephesi(Acun.H.2007)

Bundan zamanımıza kadar tipteki Sultan hanına kadar geçen, çeyrek asır içerisinde yapılan başka Sultan hanları kaybolmuştur. Bugün hanın sadece kapalı bölümünün bir kısmı mevcuttur; bunu da iki yan duvarı ile güneye bakan ana cephesi ayakta. Arka cephesi ve bu cepheye yakın yan duvarları ve bu duvarları ayakta tutan payandaların büyük bir bölümü yıkılmıştır. Cephedeki taç kapı ile taç kapının sağ tarafındaki duvar yarı yıkık vaziyettedir. Kapının sol yanında kalan duvarı da çökmek üzeredir. İçeride ise, üst örtü yıkılmıştır.

Resim 4.32 Alay han, güneydoğu cephesi giriş kapısı (Acun.H.2007)

Kervansarayın içi ve dışı, çok düzenli işlenmiş kesme taşlarla kaplıdır. Hanın iki çevre duvarının dışında, dördü dört köşeli, ikisi beş satırlı olmak üzere contrefort mahiyetinde çıkıntı teşkil eden 6 adet düzenli kulesi vardır. Kapı cephesinin iki köşesinde birinin öne, diğerinin yana doğru devam ettiği moloz enkazından anlaşılan iki duvar bakiyesi, kapalı kısmın önündeki avlulu kısma ait kalıntıları temsil etmiş olmalıdır. Kesme taşla bina edilen yapı avlusu ve kapalı kısmı bulunan iki bölümlü kervansaraylardandır. Bugün, üzerinden yol geçtiği için avlu duvarları toprak altında kalmıştır. Kurt Erdmann avlunun 26x38 m. ölçülerinde olduğunu söylemektedir. Erdmann'ın verdiği planda avlu kare şeklinde belirtilmiştir. Batı köşesine yakın bir yerde de bir çıkma izi görülmektedir. Hanın kapalı kısmı derinlemesine dikdörtgen plânlıdır. Ancak nasıl bir örtüye sahip olduğu belli değildir. Ancak, eserin yakın

çevresindeki Ağzıkara Han, Sultan Hanı gibi yapılara bakarak bir örtü şekli belirlemek mümkündür.1995 yılına kadar yapının yan duvarları ayakta iken anılan yıllarda güneybatı köşe duvarı da çökmüştür.

Yıkılan taşların bir kısmı köylüler tarafından taşınmıştır. Yapılan sağlamlaştırma çalışmaları sırasında duvarın bir kısmı takviye edilmiştir. Yan duvarlarda ise, bir takım tonoz izleri görülmektedir. Günümüzde sağ ve sol yan kanatların topukları ile kanatların yaklaşık 2 m. yüksekliğe kadar olan büyük bir bölümünün taşları dökülmüş, duvarlarının et kısımları ortaya çıkmıştır. Üstte kalan kısımları da çok kısa bir süre sonra tamamen çökecekmiş gibi görünmektedir.

Resim 4.33 Alay han, Taç Kapısı Süslemeleri (Acun.H.2007)

Yapının taç kapısı dışında süslemesi yoktur: Selçuklu döneminin erken dönem yapılarındaki geleneksel taç kapıları tarzında yapılan taç kapı süsleme açısından çok sadedir. Eski fotoğraflarından girişin iki yanındaki sütunlarla taşınıyormuş gibi verilen taç kapıda ilk çerçeve süslemesizdir. (Acun.H.2007s.51)

Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait olup, halen boş olarak durmaktadır (www.vik2.com).

5.KERVANSARAYLARIN KONAKLAMA AMAÇLI KULLANIMINDA UYGULANMIŞ ÖRNEKLER

5.1. Rüstempaşa Kervansarayı (Edirne)

5.1.1. Hanın tarihçesi:

Edirne kervansaray ve hanlarının en büyük örneklerinden olan Rüstem Paşa Kervansarayı Rüstem Paşa (1500-1561) 1753' de yaptırmıştır. Rüstem Paşa Kervansarayı, Eski Cami'nin yakınında, Bedestenin de karşısındadır. Bazı kaynaklarda bu kervansarayın ismi Rüstem Paşa Hanı olarak da geçmektedir. Mimar Sinan' ın eserlerinin listesini veren kaynaklarda ve Tuhfet-ül Mimarın' de Mimar Sinan' ın yaptırdığı eserler arasında ismi geçmektedir. Bu yapı konaklama amaçlı olmasına rağmen sağlam ve korunaklı oluşundan ötürü Edirneli tüccarlar paralarını ve değerli mallarını burada koruyor, bunun için de kira ödüyorlardı (Usal ,A, 2006).

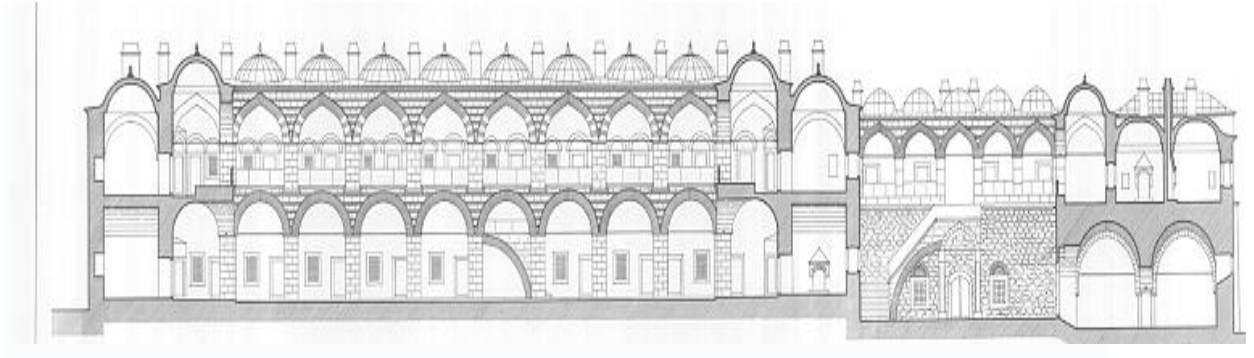
Resim 5.1 Tarihi Rüstempaşa kervansaray avlu

(www.edirnekervansarayhotel.com/tr)

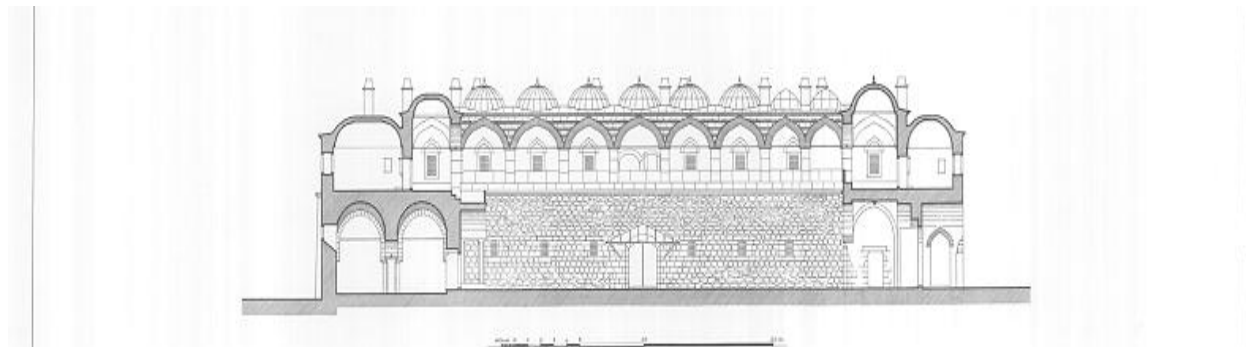
5.1.2. Mimari özellikleri

Kervansaray birbirlerine bitişik dikdörtgen iki ayrı bölümden meydana gelmiştir. Bunlardan küçük olanı hayvanlara ayrılmıştır. Arazi konumundan ötürü dış cephede bazı uyumsuzlukların olduğu dikkati çekmektedir. Kesme taş ve tuğladan yapılan kervansaray iki katlı olup, avlunun önünde yuvarlak kemerlerle birbirine bağlanan sütunların oluşturduğu bir revak bulunmaktadır. Bu revağın uzun kenarlarında karşılık iki merdivenle ikinci kata çıkılmaktadır.

Hanın 100 odası olup bu odaların ve üst kat revaklarının üzerleri kubbelerle örtülüdür. Odaların içlerinde birer niş ve ocak bulunmaktadır. Avluya bakan pencereleri ise tuğla işçiliği ve bezeme yönünden diğerlerinden farklıdır. Avlunun ortasında bulunan, altında bir de şadırvanı olan bir mescidi varsa da bu yapı günümüze gelememiştir.

Şekil 5.1 Rüstempaşa Kervansaray Oteli Kesit I (Ülgen S.A çizim 1948)

Şekil 5.2 Rüstempaşa kervansaray oteli kesit II (Ülgen S.A çizim 1948)

5.1.3 Rüstem Paşa Kervansarayının Otele Dönüştürülmesi

Resim 5.2 RüstemPaşa Kervansarayı Oteli dış görünüş

Harap olan kervansarayda, vakıflar genel müdürlüğü 1960 yılında restorasyon çalışmalarına başlanmıştır. Bilhassa eserin arka cephesi çok harap olduğundan 1961 yılında bu kısım betonarme çerçevelerle takviye edilerek eserin onarımına devam edilmiştir

1967 yılından itibaren de; kervansarayın turistik bir otel olarak kullanılacağı düşünülmüş ve proje çalışmalarına geçilmiştir.

1968 yılında yapılan çalışmalarla günümüzdeki haline getirilmiştir. Avlunun iki uzun kenarındaki karşılıklı merdivenlerle ikinci kata çıkılmaktadır. Üst katın avluya açılan pencereleri tuğla bezemelidir. Ayrıca sokağa bakan yüzünde de dikdörtgen söveli pencereler sıralanmışlardır. Prensip olarak, eserin yapısına müdahale etmeyen tertipler bulunmaya çalışılmıştır. Yalnız küçük avluyu çevreleyen ilave kısmın mimarı bilinmemektedir.

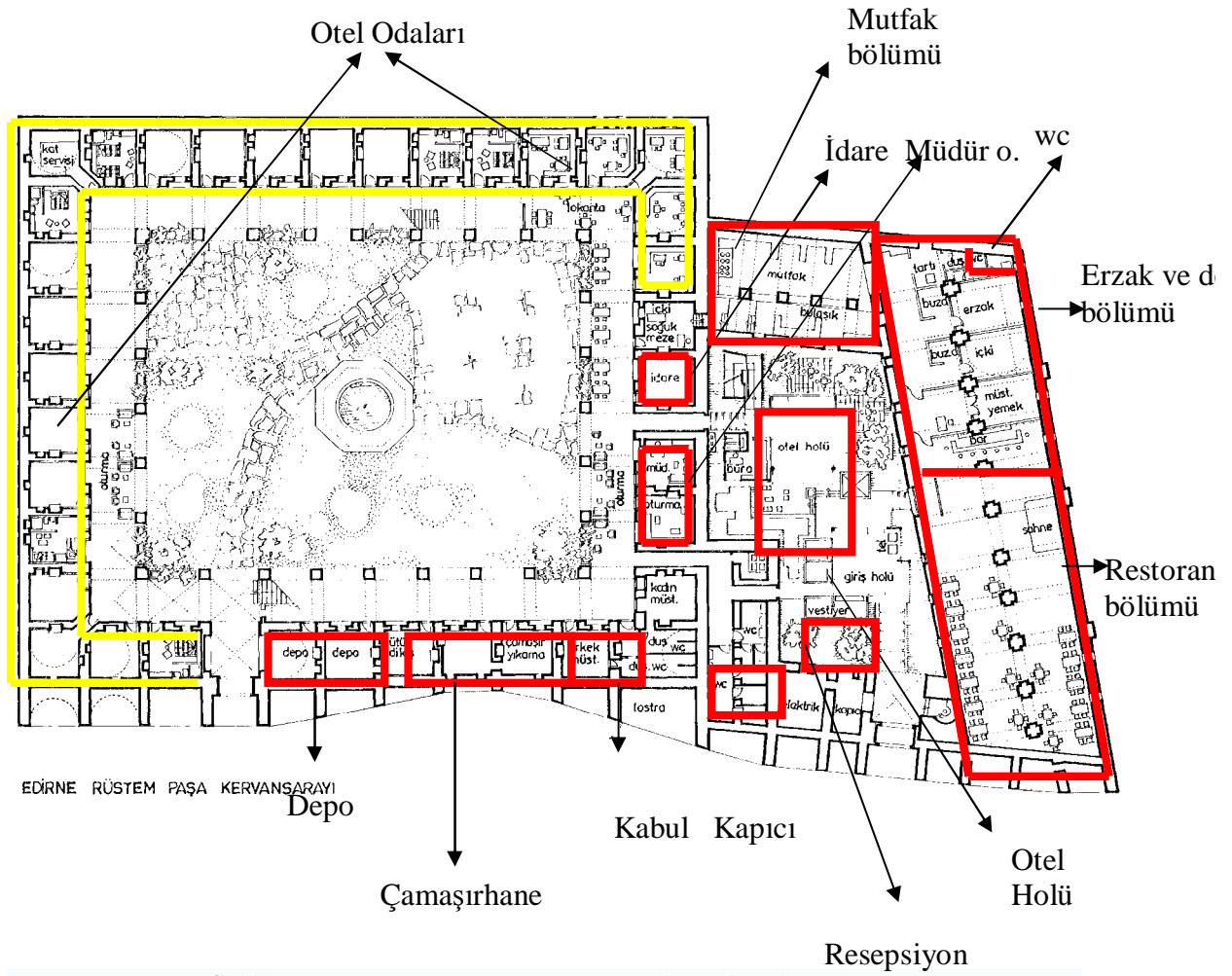
Resim 5.3 RüstemPaşa Kervansarayı Oteli avlu Kısmı

Rüstempaşa kervansarayı oteli Özellikleri

*Kervansaray 75 adet banyolu oda, 140 kişilik lokanta , 75 kişilik bar ile dinlenme odaları ve servisleri bulunan bir otel haline gelmiştir.

*Ayrıca kervansarayın uygun bir yerinde iki odada tipik Türk hamamı yapılmıştır. Hamamın alttan serpantin ile ısınması düşünülmüştür.

*Tarihi kervansaraylarda kullanılan günümüzde işlevini yitirmiş mekanların yerlerine tarihi dokuyu bozmayacak yeni bölümler oluşturulmuştur. Restoran bölümü buna örnektir.

Şekil 5.3 Rüstempaşa Kervansaray Oteli yeni alt kat Planı

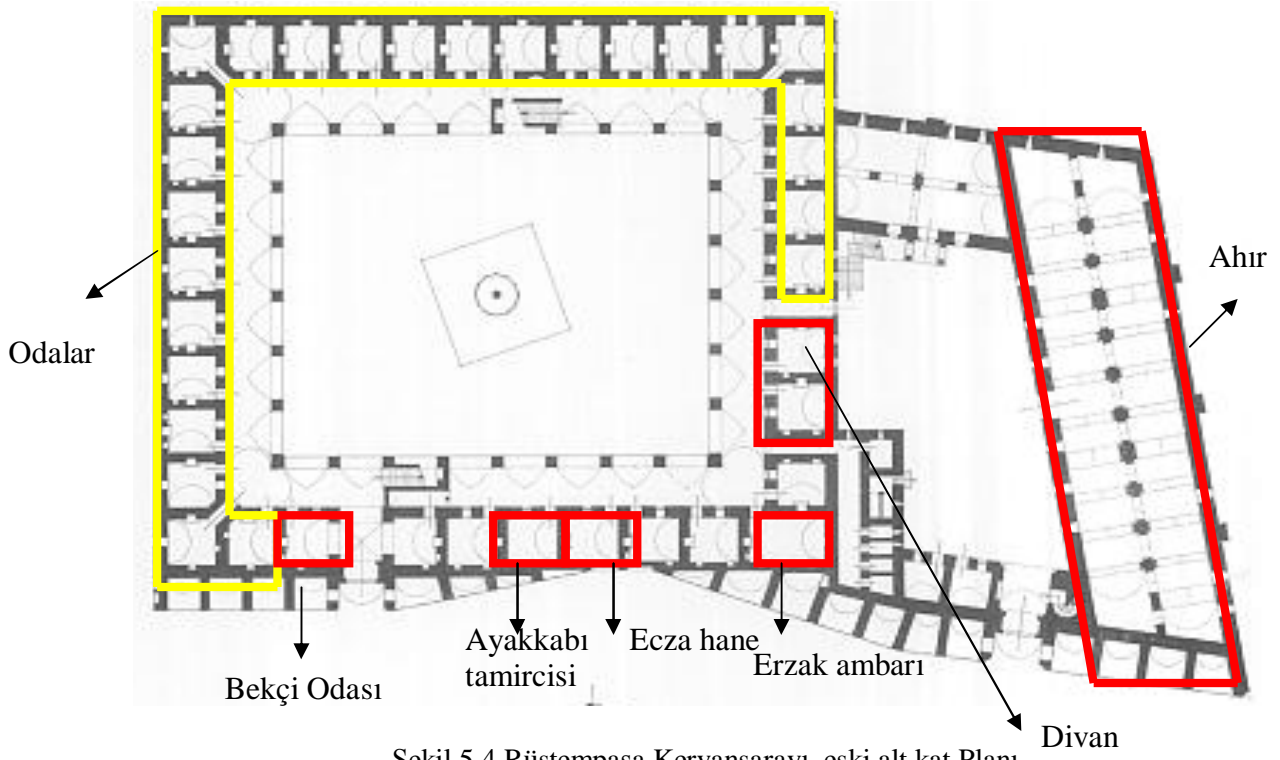
(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Restorasyon Edirne Rüstempaşa Kervansaray otelinin ilk katında odaların yerleri değiştirilmeyip oda içlerine banyo bölümü eklenmiş ve sıhhi tesisat ,elektrik tesisatı ve kalorifer tesisatı gizlenerek döşenmiştir. Oda içleri geleneksel kervansaray üslubuna bağlı olarak bırakılmıştır.

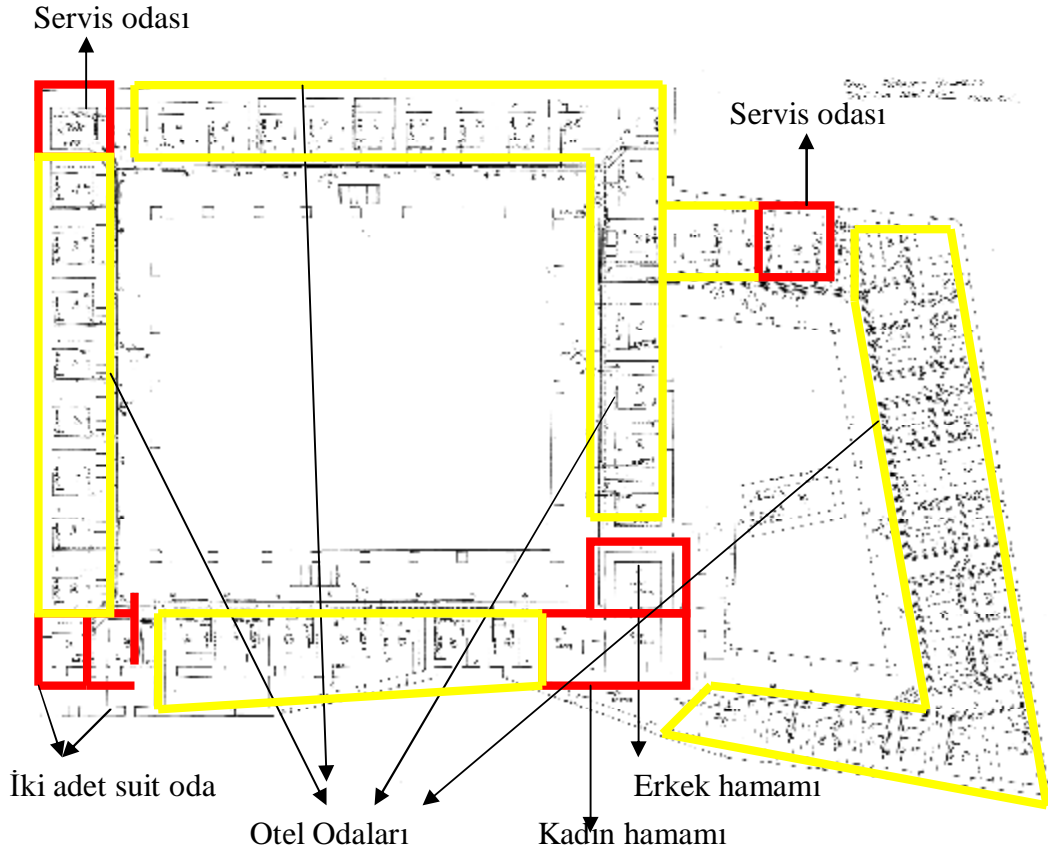
Konaklayanların ihtiyaçları karşılanmak üzere ütü odaları, çamaşırhane odaları eklenmiştir.

Restoran bölümü yazlık ve kışlık olarak hizmet vermektedir. Restoran bölümünün yanında sebze bölümü, kiler, bulaşikhane, soğuk depo, et bölümü, pasta bölümü olmak üzere geniş bir alana bölünen mekanlar oluşturulmuştur.

Giriş kısmında resepsiyon ve telefon kulübesi bulunmaktadır. İç tarafta ise oturma odası, müdür odası ve idare kısmı yer alır.

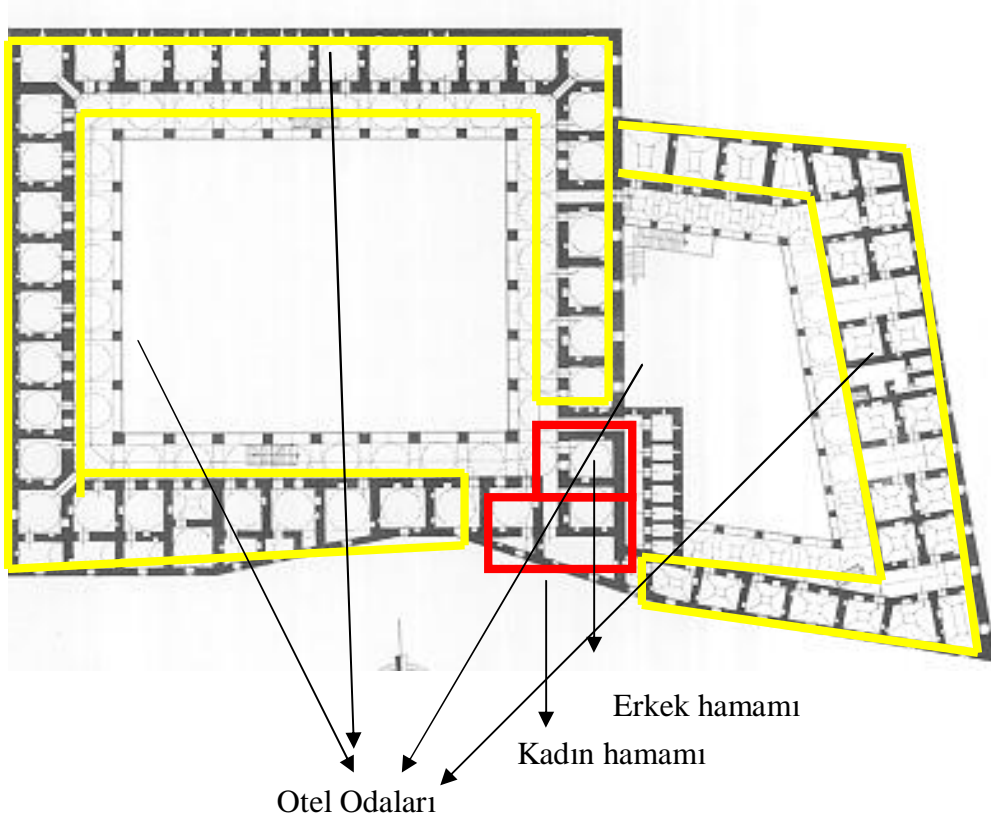

Şekil 5.4 Rüstempaşa Kervansarayı eski alt kat Planı

Şekil 5.5 Rüstempaşa kervansarayı oteli yeni üst kat planı (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

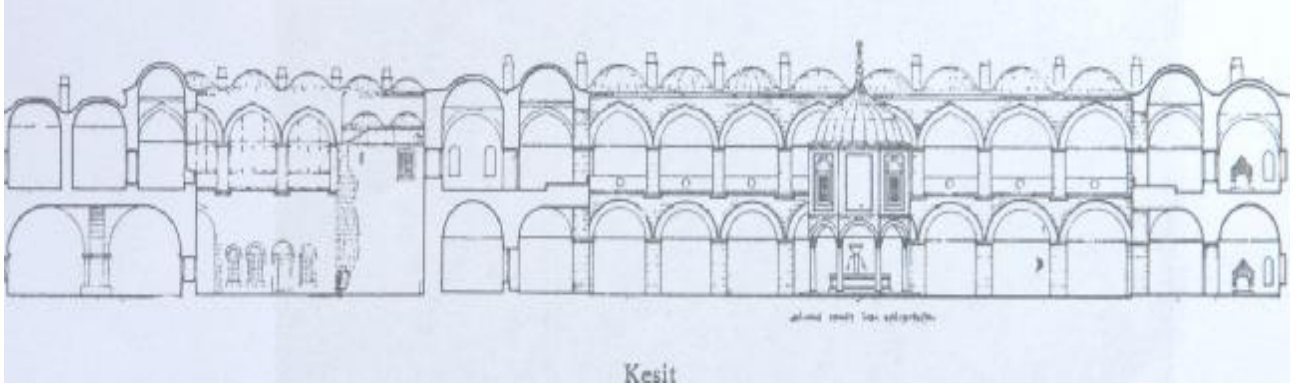
Eski hali ile karşılaştırdığımızda günümüzde işlevini yitirmiş mekanlar değerlendirilerek günümüz şartlarına uygun olarak düzenlemiş bölümler oluşturularak geleneksel kültürümüzü yansıtan mekanlarda aynı tutularak tarihi dokusunu kaybetmeden Rüstempaşa kervansarayının restorasyonu gerçekleştirilmiştir. Günümüzde de restore edilen başarılı kervansaraylarımızdandır.

Şekil 5.6 Rüstempaşa kervansarayının eski üst kat planı

Eski Rüstempaşa kervansarayında kullanılan bölümler günümüz Otel şartlarına uygun şekilde düzenlenmiştir. O dönemden itibaren fonksiyon değişimine uğramayan ve aynı amaçla ecza hane (revir), erzak ambarı (depolar) ve mescit aynı işlevlerini sürdürmektedirler.

İç mekanlarda düzenlemeler yapılırken ilk yapıldığı döneme sağdık kalınarak, tarihi özellikleri korunarak restorasyonu gerçekleştirilmiştir.

Şekil 5.7 Rüstempaşa kervansaray oteli kesit

*Odalar büyük kısım 4 x 4.00 m. Küçük kısımda ise 3 x 3.00 m. ebadındadır.

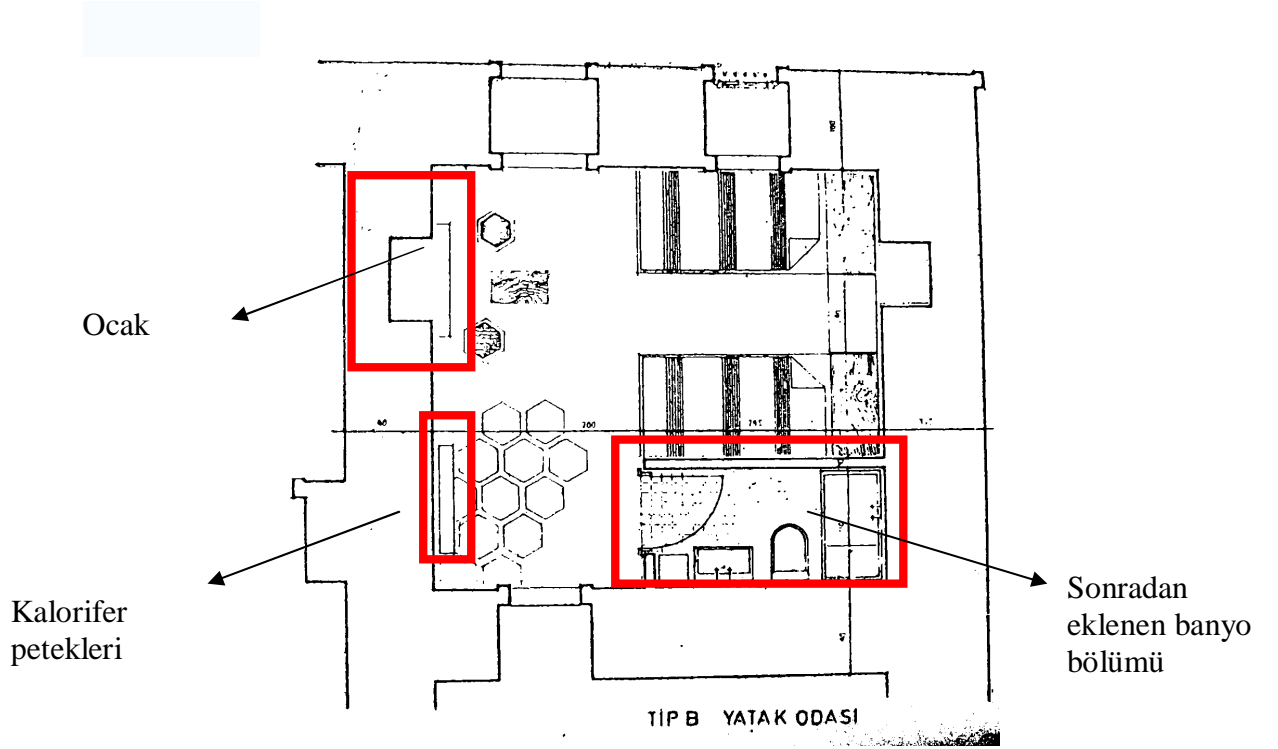
* Otelde çeşitli renkler kullanılmaktan kaçınılarak her taraf beyaz renkli badana ile boyanmıştır

*Otel kaloriferli olup,her odada telefon, çağırma ve dinleme tesisatı yapılmıştır

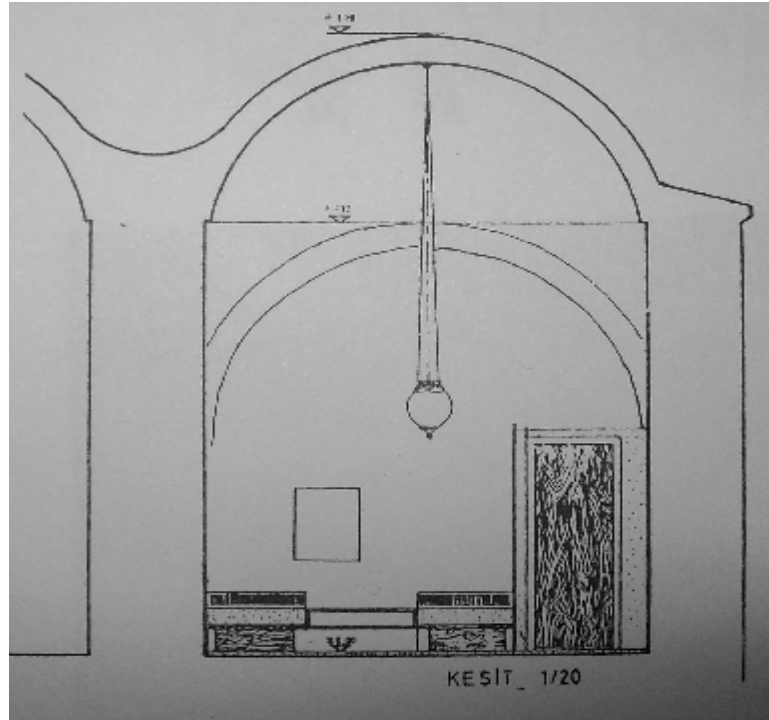

Resim 5.4 Rüstempaşa Kervansaray Oteli Yatak Odası

Şekil 5.8 Rüstempaşa Kervansarayı Otel odası planı

Şekil 5.9 Rüstempaşa Kervansarayı Otel odası kesiti

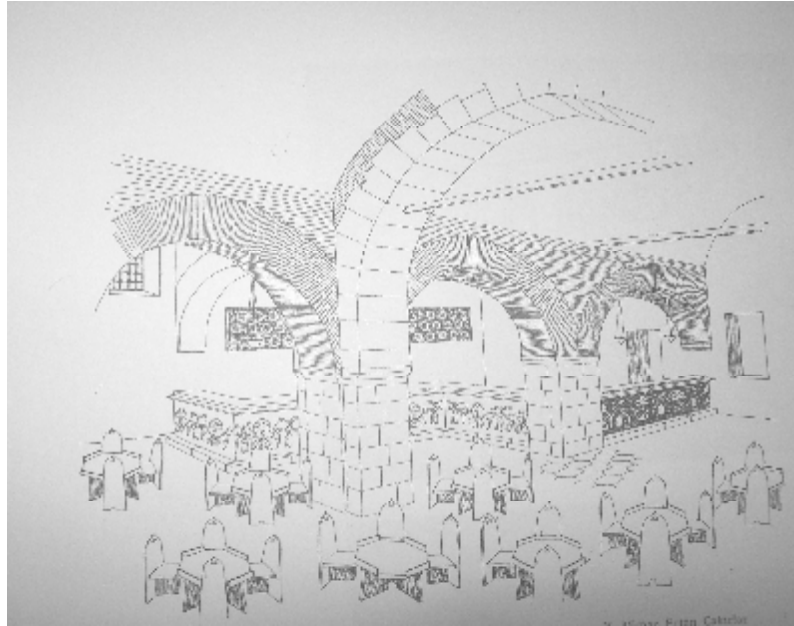

Resim 5.5 RüstemPaşa Kervansaray Oteli Koridor

RüstemPaşa kervansaray oteli bölümleri

Bar kısmı

Bar kısmında , kakma bakırdan lale motifli pano ile kaplı olan bar bankosu salona hakim bir yerde planlanmış olup bar küçük kemerli bir kapı ile avluya açılmaktadır ayrıca merdivenli bir geçitle bara bağlı 6 adet dinlenme odalarına geçilmektedir.revak mahallerine açılan bu odalarda şark köşeleri düşünülmüştür.

Şekil 5.10 RüstemPaşa Kervansaray Oteli iç mekan bar

Lokanta kısmı

Lokanta zamanında deve ahırı olarak kullanıldığı söylenen kısımda yapılmıştır. Lokanta kısmına geçiş küçük avludan geniş saçaklı kapıdan geçilmektedir. Ayrıca avluda bahçe tanziminde derzleri çim ile kaplı küfeki taşlı yollar ile bunları çevreleyen çim kaplı sahalara tertip edilmiştir.

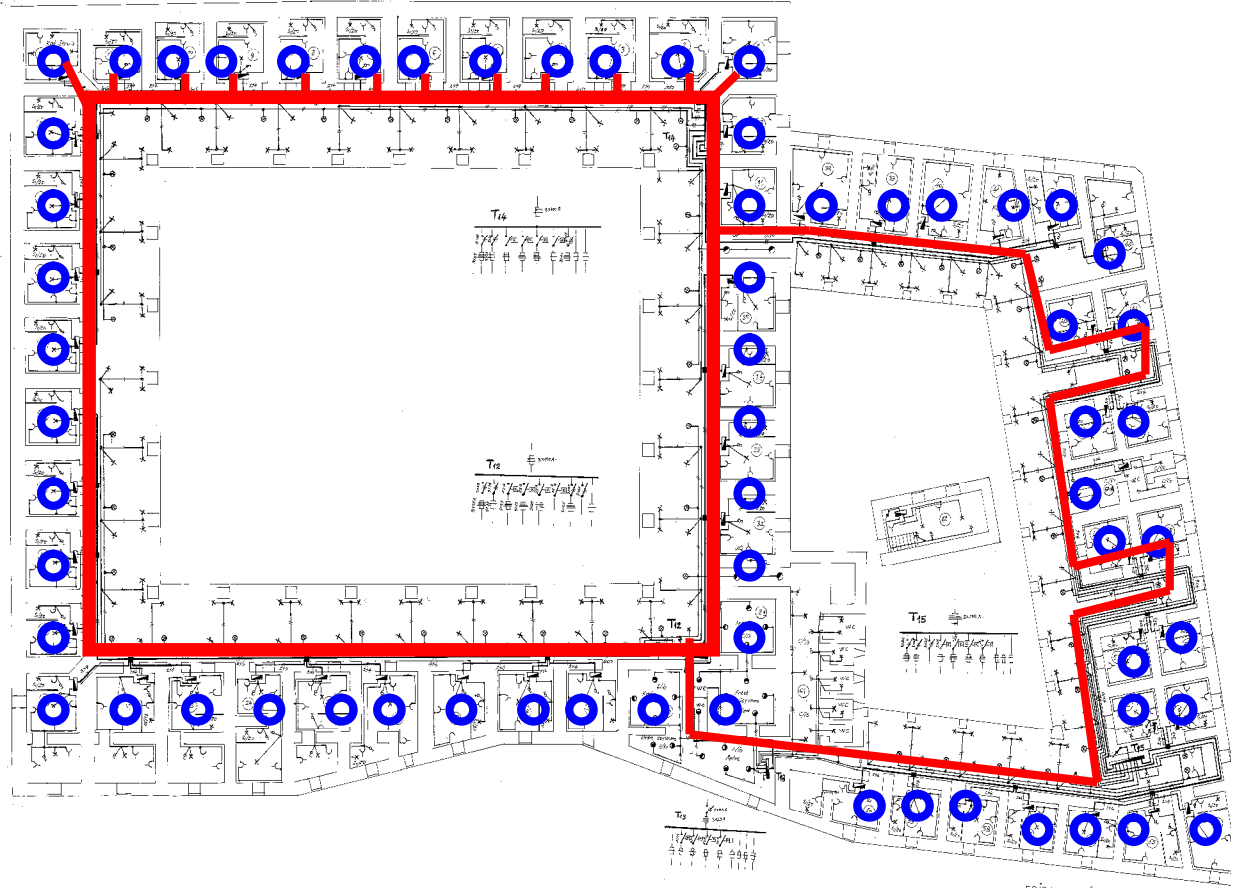
Resim 5.6 RüstemPaşa Kervansaray Otel avlu restoran

5.1.4. Tesisat iç mekan çözümü

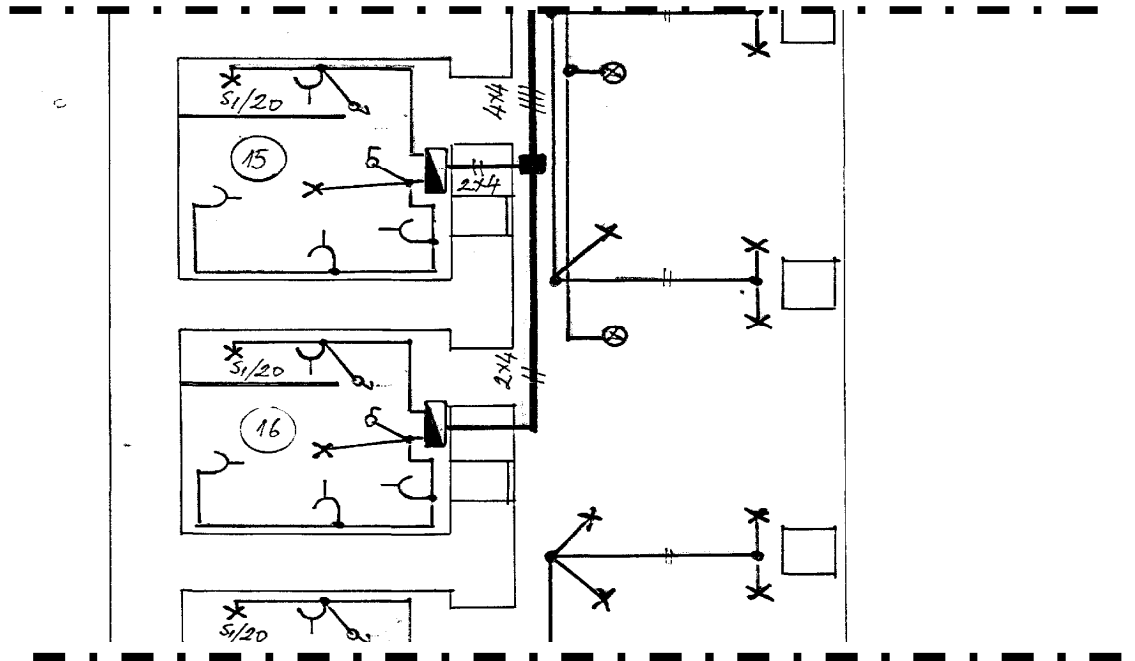
*Günün anlayışına uygun şekilde tanzim edilen projelerin tatbikatında çeşitli problemlerle karşılaşmıştır. Genellikle tesisat elemanları galeri de kanallar içinde saklanmıştır.

*Mekânın ısı problemi çözebilmek ve günümüz otellerine uygun şartlara gelebilmesi için küçük avlunun zemini altında 70 m² lik kazan dairesi yapılmıştır.

5.1.4.1. Aydınlatma projesi

Sekil 5.11 Rüstempaşa kervansaray oteli aydınlatma projesi(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Sekil 5.12 Rüstempaşa kervansaray otel odası elektrik tesisatı projesi(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

*Odalarda yapılan banyoların havalandırmaları ile tesisatın havalığı, her odada bulunan ocak (başmak) bacalarına duvarda açılan kanallar vasıtasıyla bağlanmıştır. bu suretle eserin bir bütün olarak görünüşü ve karakterini bozmayacak tedbirler alınmasına çalışılmıştır.

*Kervansarayda ki su sorununu çözmek için kazan dairesi yanında 2 adet 25 tonluk su deposu ile 2 adet fuel-oil deposu ilave edilerek çözümlenmiştir. (Artitekt M.No.338)

Resim 5.7 RüstemPaşa Kervansarayı Otelinin Bahçe

Resim 5.8 RüstemPaşa Kervansarayı Otelinin iç mekan

5.2. Hüsrev Paşa Deliller Hanı (Diyarbakır)

5.2.1. Hanın tarihçesi:

Resim 5.9 Deliller hanı (1909)

Deliller Hanı; Diyarbakır'ın ikinci valisi Hüsrev Paşa tarafından Bezirgan Hanı'nın karşısına kutsal Hicaz'a ve İpek Yolu üzerindeki Suriye , İran ve Hindistan'a gidecek olan tüccarlara hizmet için yapılmıştır. Cami ve medreseyle birlikte bir külliye olarak 1521 yılında başlanmış ve 1527 yılında bitirilmiştir. Handa 72 oda 17 dükkan ve 800 deve alabilecek kapasitede bir ahır bulunmaktadır. Han , Urfa ve Kurtboğaz taş ocaklarından getirilen siyah ve beyaz taşlarla yapılmıştır.

5.2.2 Mimari Özellikleri

Resim 5.10 Deliller hanı avlu görünüşü

Oldukça geniş bir alanı kaplayan hanın, ortasında kareye yakın geniş bir avlusu bulunmaktadır. Bu avlunun etrafında bulunan ve iki katlı revaklı geçişlerin arkasında yer alan han odaları ile tek katlı bir ahır kısmından meydana gelmiştir. Avlu ortasında bir şadırvan bulunmaktadır. Girişle ve girişin tam karşısında bulunan merdivenler, üst katla bağlantıyı sağlamaktadır. Odaların revaklı geçişlere ve oradan da avluya açılan kapılarının yanında bir de pencere bulunmaktadır.

Hanın ahır ve depo olarak kullanılan ikinci kısmına, güneydeki bir han odasının geçit olarak kullanılacak şekilde düzenlenmesi ile geçilmektedir. Ahır kısmında tek sıra halinde dizilmiş pencereler bu bölümün aydınlatılmasını sağlamaktadır. Hanı dıştan tek yönde sınırlayan dükkânlar, ahır kısmının caddeye bakan yüzeyinde devam etmektedir. Dışarıdan bakıldığında, ahır kısmı tek kat, odaların yer aldığı ana bölüm çift kat olarak yükselmektedir. Daha önce deve ve atların gecelediği ve yaklaşık 6-7 m. yüksekliğinde ahır olarak yapılmış birim günümüzde kapalı restoran olarak kullanılmaktadır.

Resim 5.11 Deliller hanı restoran görünüşü

5.2.3 Deliller Hanı Kervansaray Otel' e Dönüştürülmesi

Resim 5.12 Deliller hanı genel görünüşü

1988 Yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından Han'ın belirli bir kısmı restore edilerek Otel Büyük Kervansaray'a 49 yıllığına kiralanmıştır.

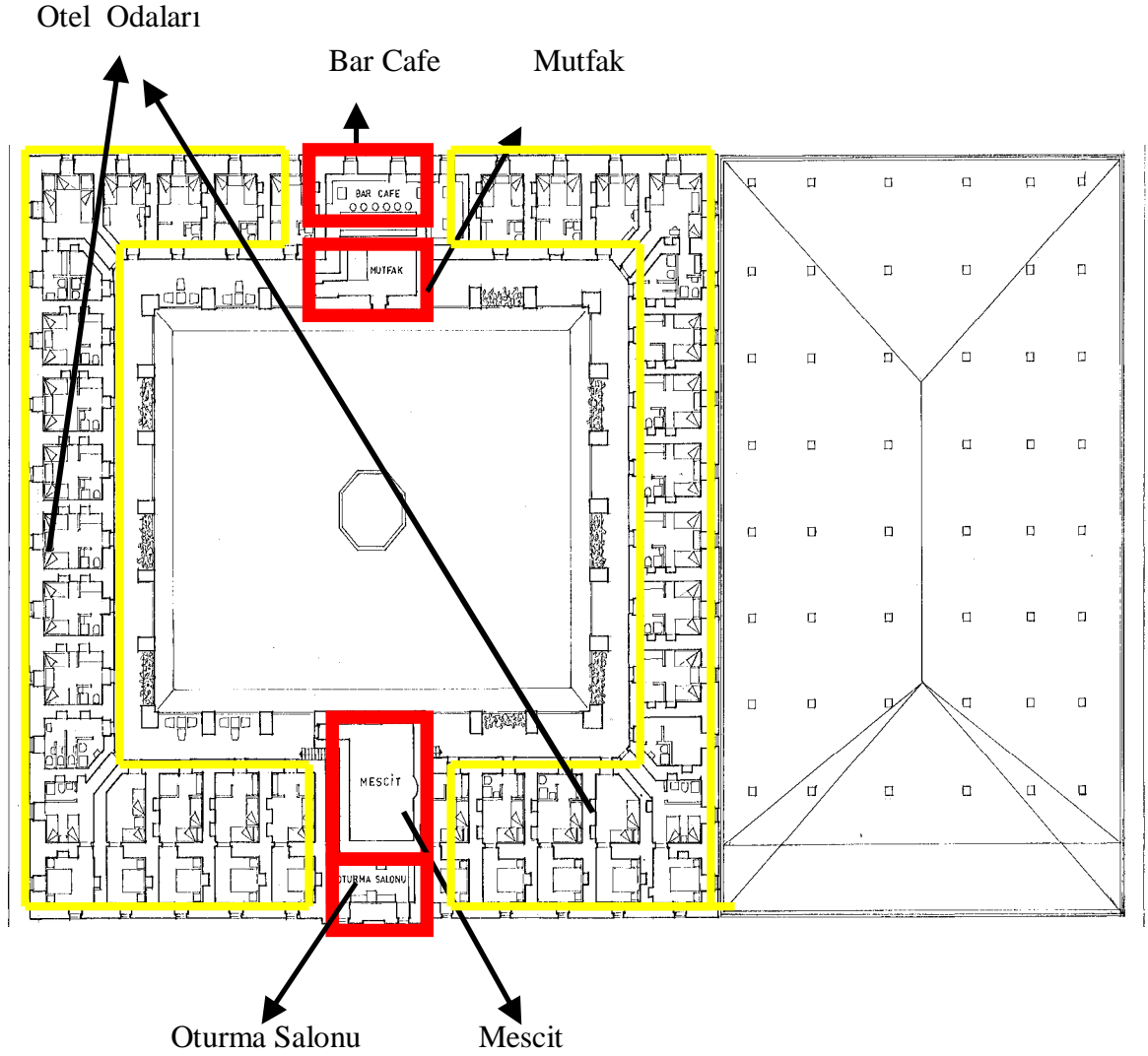
Hanın karşısındaki geniş alana da "Hacılar Harabesi" ismi verilmiştir. Deliller Hanı'nın önündeki caddeye bakan kısımlarında ahır bölümü yer almaktadır. Doğu-batı yönünde uzanan kemerlerin aralarındaki revaklar, boydan boya beşik tonozlarla örtülmüştür.

Yeniden kullanım kararı alınarak günümüz koşullarına uydurulmak istenen bu han, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yardımları ile 1984 yılında 49 odalı ve 103 yataklı otel haline getirilmiştir. Beş yıldızlı bir otel haline getirilen bu yapıda avlu, ana mekân olarak kullanılmaktadır

Restorasyon projeleri şekillerde gösterilmektedir.

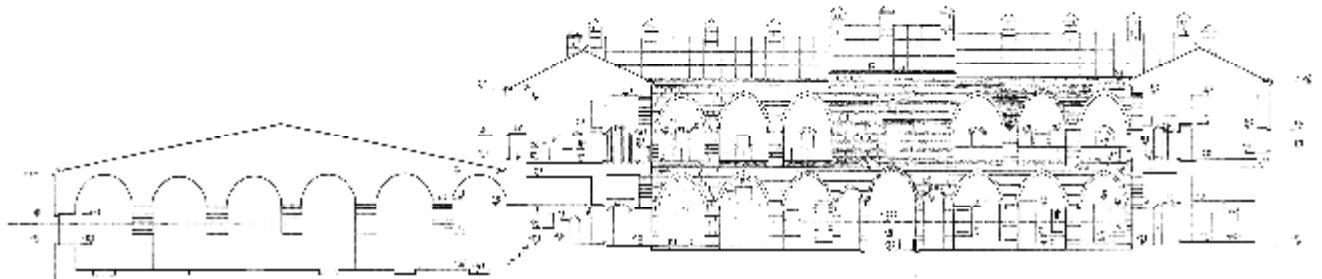

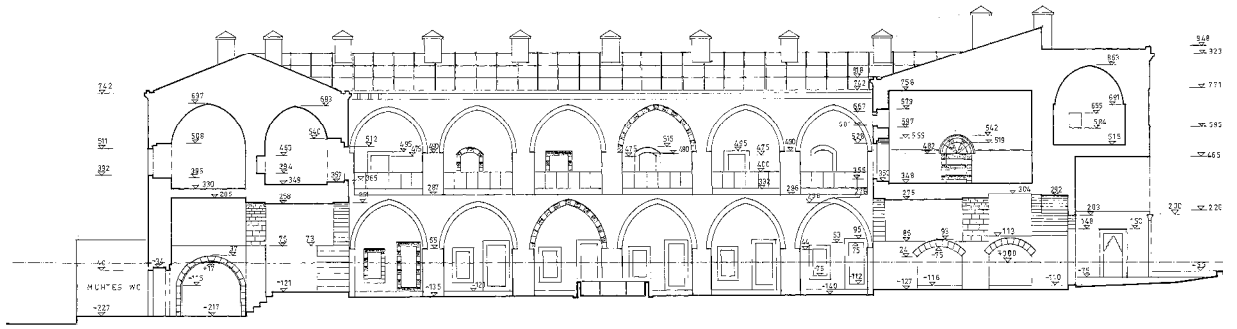

Şekil 5.14 Deliller Han oteli üst Kat Planı(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

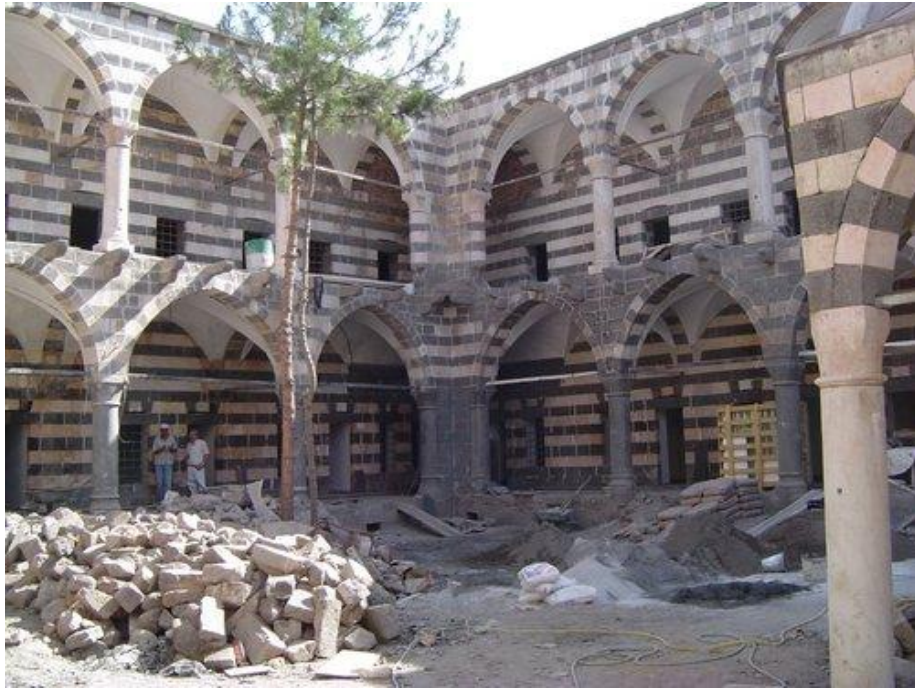
Deliller Hanı üst Katında iki kolda odalar bulunmaktadır, ortalarında mescit ve oturma salonu bulunur karşı tarafında ise mutfak ve bar , kafe yer alır.

Şekil 5.15 Deliller Hanı otel kesiti A-A(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 5.16 Deliller Hanı otel kesiti B-B(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Resim 5.13 Deliller hanı restorasyon çalışması

Resim 5.14 Deliller Han Avlu Kısım

5.2.4. Deliller hanı Otelinde restorasyon sorunlar ve iç mekan çözümleri

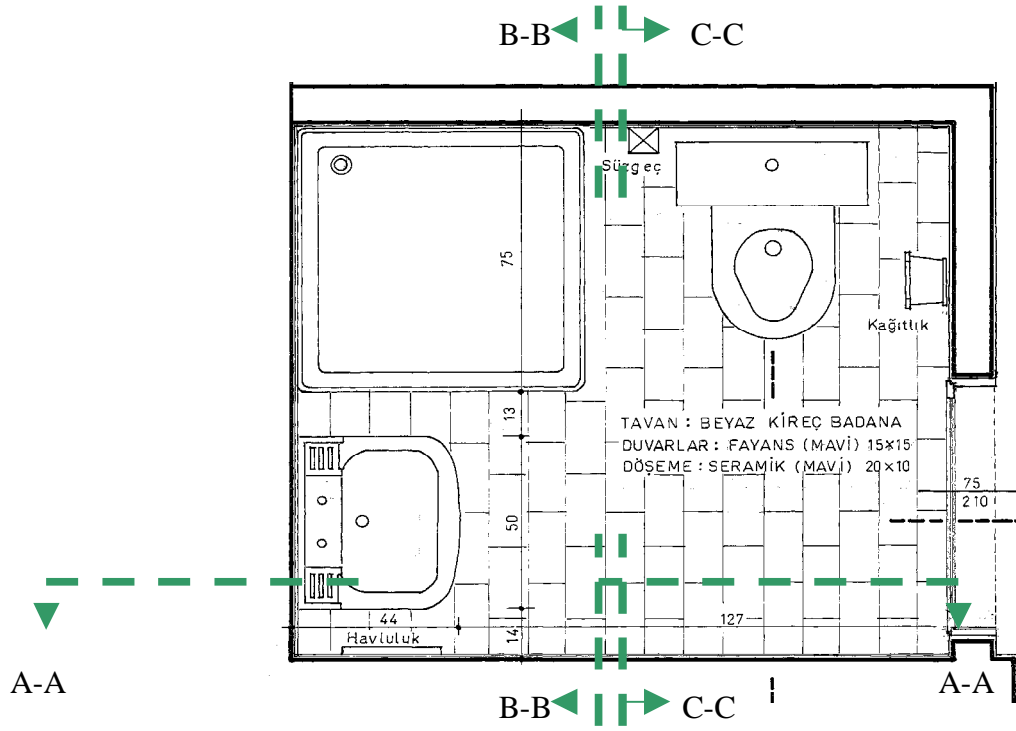
Odalarda ve restaurantta bulunan pencereler havalandırma için yetersiz olmasına karşın bu sorun havalandırma bacaları ile çözümlenmiştir.

Yapıda kalorifer tesisatı yapılarak ısınma sorununa çözüm bulunmuştur. tesisat itinalı biçimde yapılmış ve mekanın karakterini bozmayacak şekilde yapılmıştır.

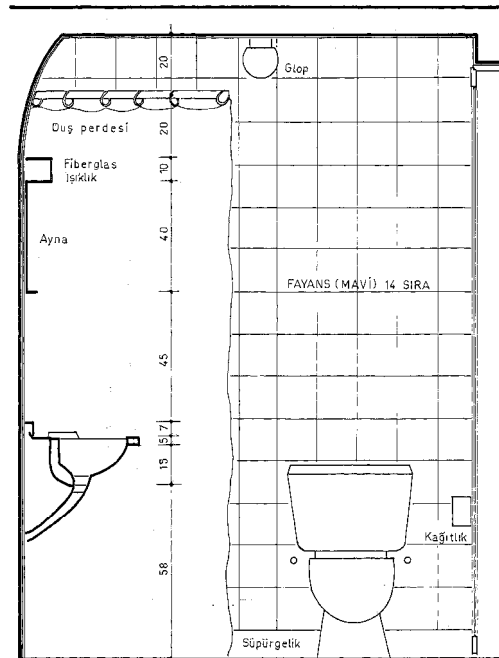
Otel odalarına banyo ve wc tesisatı yapıp eklenemeyen odalar, personele ayrılarak kullanılmaktadır.

Deliller hanı Otelinde restorasyon projeleri ve nasıl çözümlendiği şekillerde gösterilmektedir.

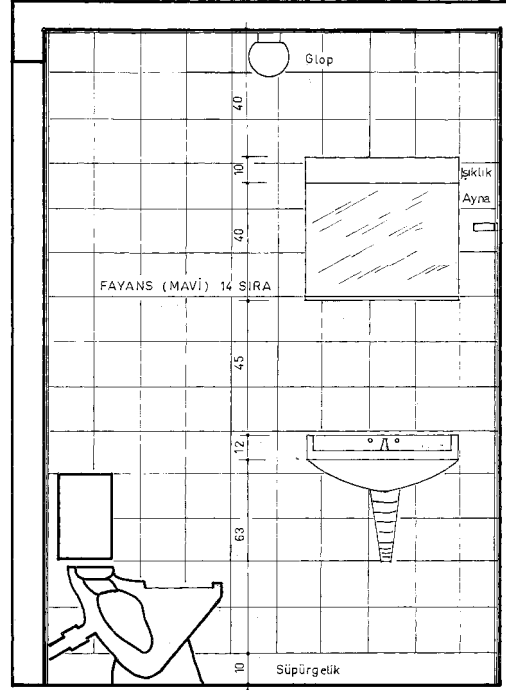
5.2.4.1. Deliller hanı otel odasına banyo eklenmesi projesi

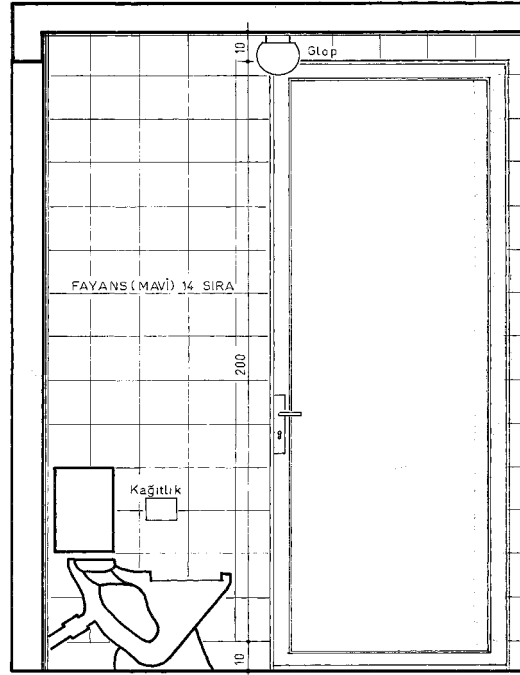
Şekil 5.17 Deliller Hanı Otel odası banyo Planı(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 5.18 Deliller Hanı Otel odası banyo A-A Kesiti(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

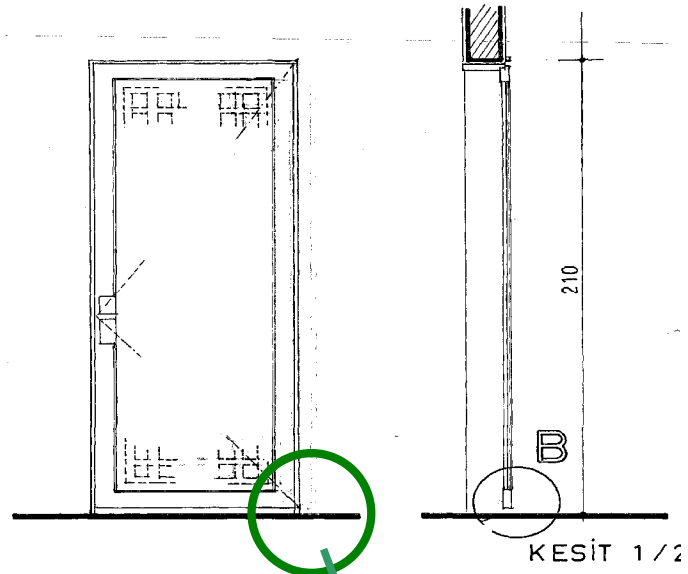

Şekil 5.19 Deliller Hanı Otel odası banyo B-B Kesiti(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

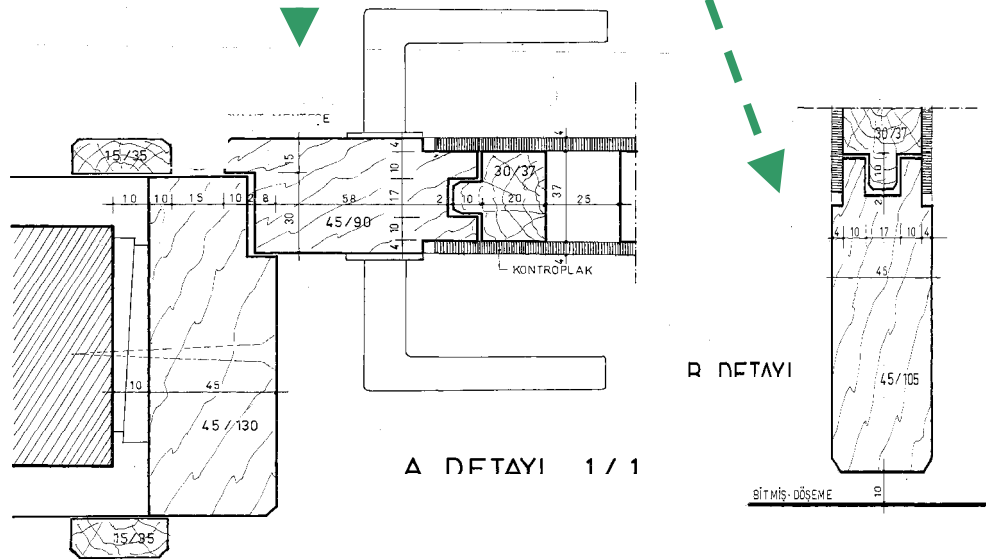

Şekil 5.20 Deliller Hanı Otel odası banyo C-C Kesiti(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Banyo kapısı detayı

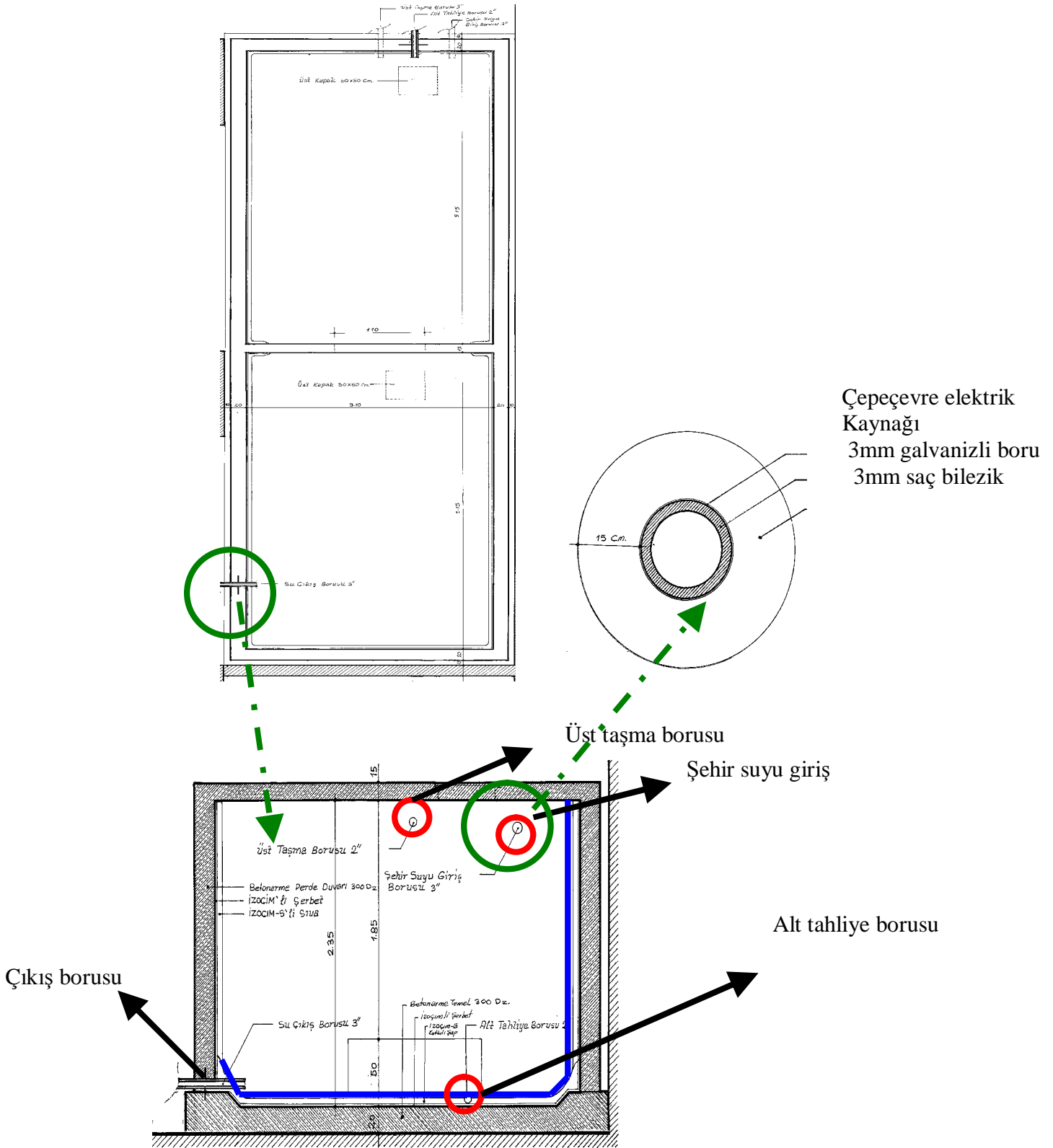

Şekil 5.21 Deliller Hanı Otel Odası Banyo Kapısı Görünüş, Plan, Kesit (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 5.22 Deliller Hanı Otel Odası Banyo detay A Şekil 5.23 Deliller Hanı Otel Odası Banyo detay B
(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

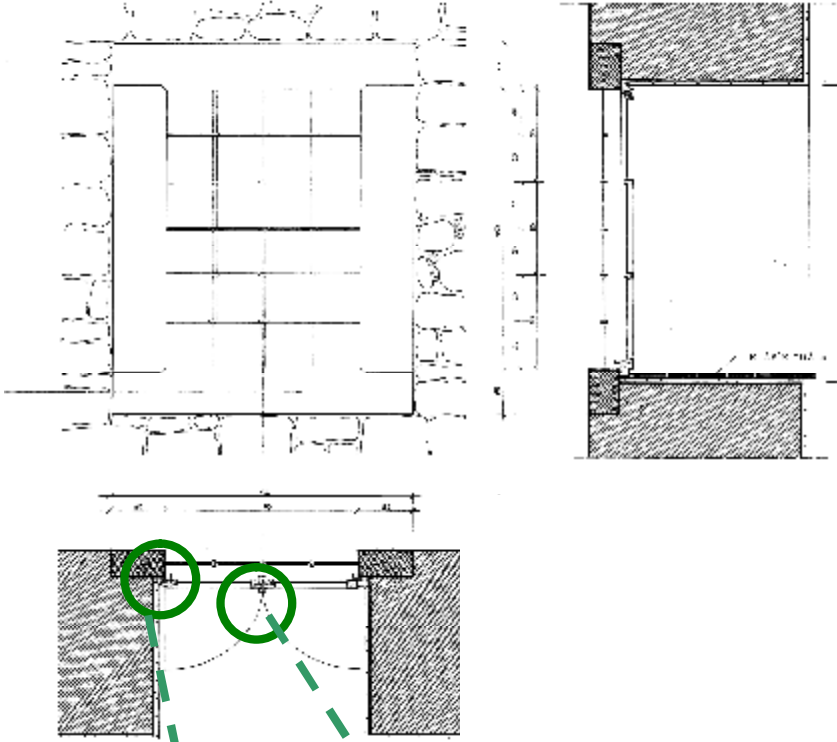
5.2.4.2. Deliller Hanı Su Deposu Projesi

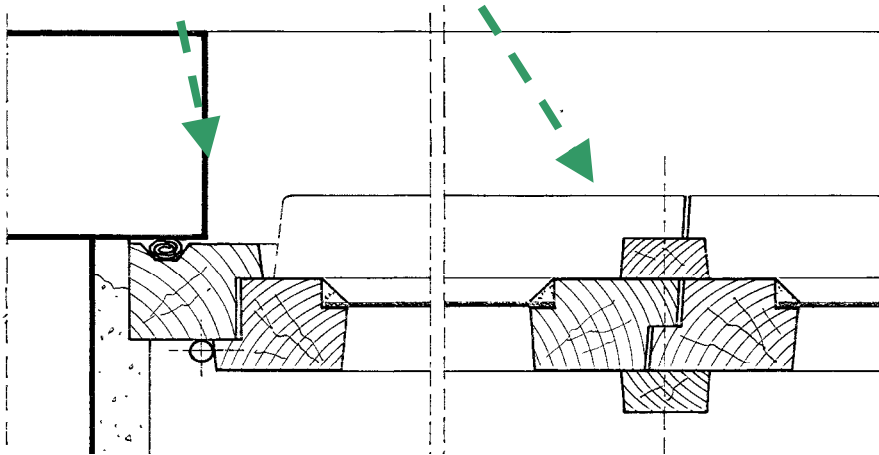
Şekil 5.24 Deliller Hanı Su Deposu Projesi(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

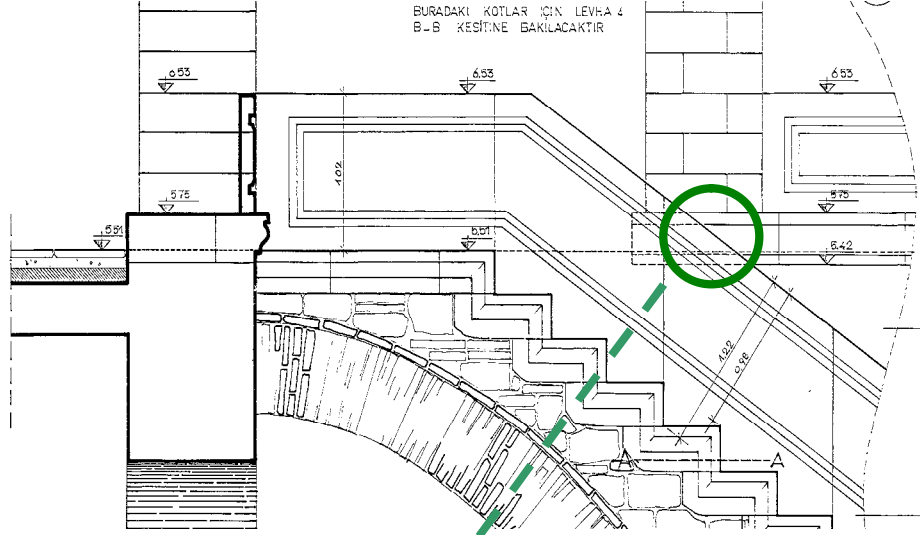
5.2.4.3 Deliller Hanı Kapı, Pencere, Merdiven Detayları

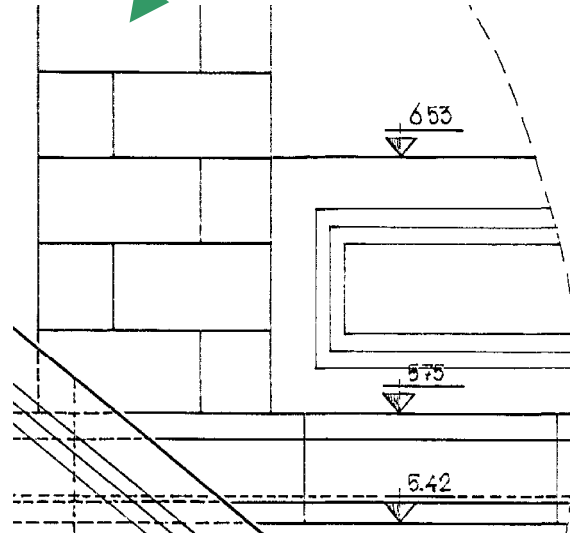
Şekil 5.25 Deliller hanı otel tip pencere görünüş ,plan ,kesit(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 5.26 Deliller hanı otel tip pencere detayı(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

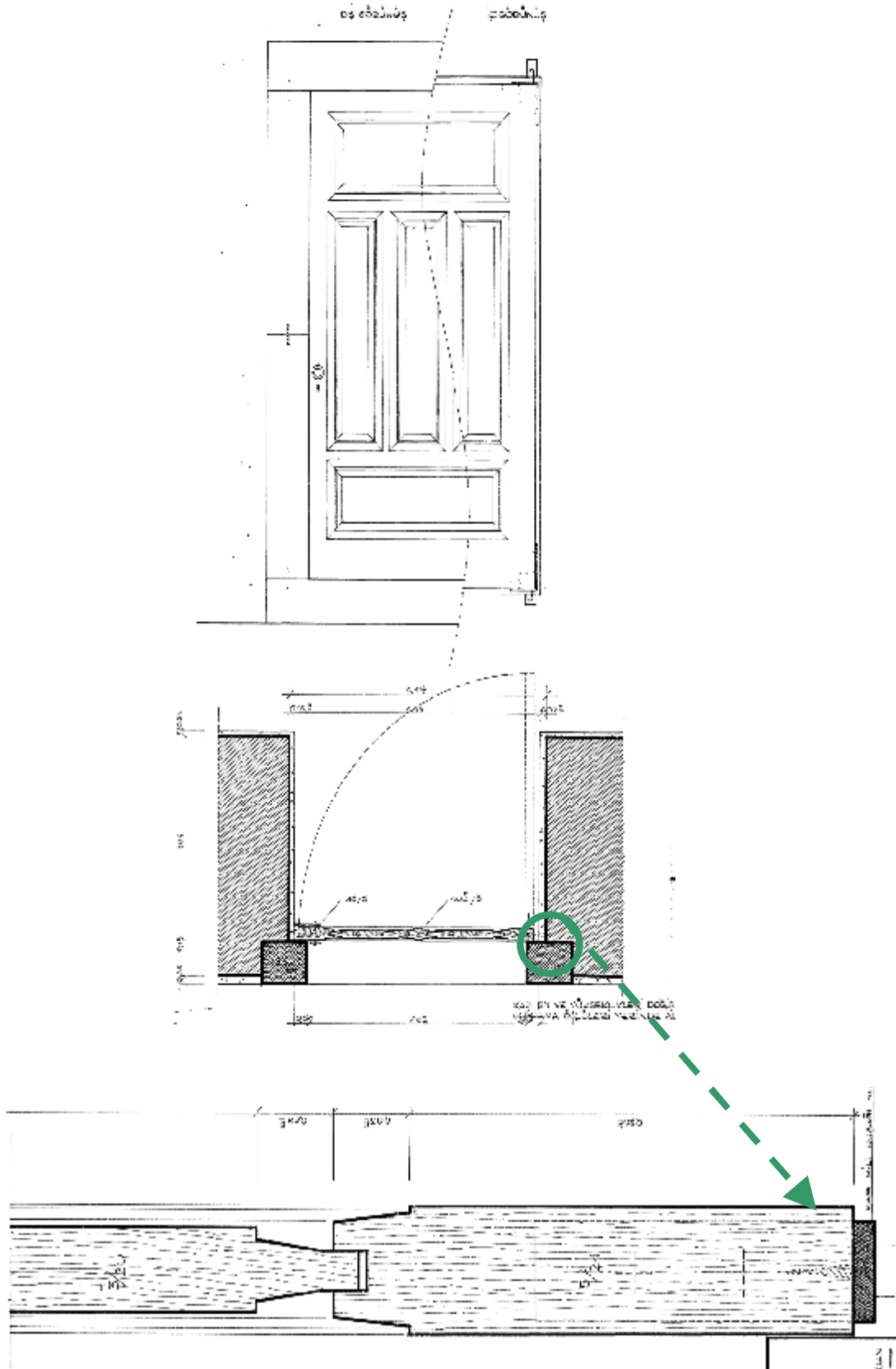

Şekil 5.27 Deliller hanı otel merdiven(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 5.28 Deliller hanı otel merdiven detayı(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Deliller hanı otel oda kapısı

Şekil 5.29 Deliller hanı otel oda kapısı(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

5.3. Kurşunlu Han (Kastamonu)

5.3.1 Hanın tarihçesi:

Resim 5.15 Kurşunlu han avlu kısmı (www.turizmforumu.net)

Kastamonu merkezindeki Aktarlar Çarşısı'nda bulunan Kurşunlu Han, Candaroğulları Beyliği'nin son hükümdarı ve Fatih Sultan Mehmet' in dayısı Kamalattın İsmail Bey tarafından 1443-1461 yılları arasında yaptırılmıştır.

Kurşunlu Han, yapıldığı tarihte Kastamonu'nun en büyük ticaret merkezi konumundadır. Asırlar boyunca da Kastamonu ticaretinin merkezi olma özelliğini kaybetmemiştir. Hemen batı cephesine yapılan Cem Sultan Bedesteni ve Penbe Han' ın işlevsellik kazanması ile şehirdeki ticari fonksiyonun merkezi haline gelen muhit, günümüzde de ticari hareketliliğin en yoğun olduğu bölge olarak dikkat çekmektedir.

Kurşunlu Han, 16. yüzyılda en çok kira geliri getiren ticaret merkezi olurken, 1689 yılında şehrin ikinci büyük ticaret merkezi konumuna düşmüş, 1691 yılında yıllık 35.000 akçe kira geliri getirmiştir. Ticari potansiyeli bu dönemde zamanla arttığı gözlenen Kurşunlu Han, 1704 yılında 65.000 akçe kira geliri getirir hale gelmiştir.

5.3.2 Kurşunlu Han Kervansaray Otel' e Dönüştürülmesi

Resim 5.16 Kurşunlu han görünüş

Zaman içerisinde tıpkı Kastamonu'daki diğer ecdad yadigarı eserler gibi sahipsiz kalan ve yılların acımasızlığına direnemeyen han, uzun zaman bakımsız bir vaziyette içteki dükkanları depo olarak kullanılan atıl bir eser halini almıştır. 1998 yılında Kastamonu Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün kurulması ile hayat bulan eserler arasında Kurşunlu Han da yerini almıştır. Hem de en şanslı ecdad yadigarı olmuştur.

Resim 5.17 Kurşunlu Han Genel (turkiyetanitim.net)

5.3.3. Mimari Özellikleri

Kurşunlu han oteli özellikleri

İç mekan odalar

Resim 5.18 Kurşunlu oda içi görünüş I (turkiyetanitim.net)

Kurşunlu han otelinin odaları hanın kendine özgü mimarisi korunacak şekilde tasarlanmıştır. Kervansarayın oda kapıları orijinal haliyle kalıp yükseklikleri sabit bırakılmış ve günümüz standartlarına göre alçak kalmıştır.

Resim 5.19 Kurşunlu oda içi görünüş II (turkiyetanitim.net)

Isınma sorunu günümüz şartlarına uyularak odaların içine kalorifer tesisatı yapılarak çözümlenmiştir. Odaların büyük kısmı 4 x 3.50m. Küçük kısımda ise 3 x

2.50m. ebadındadır. Köşe odalarda tamamen kubbe tavanlar vardır. Diğer odalarda ise, tonoz tavanlar mevcuttur.

Kurşunlu han otelde odaların bir suit oda diğer yirmi beş standart oda bulunmaktadır. Hanın mobilyaları özellikle bölgeye ait, künde kari motifli, çivisiz geçme sanatı ile tarihi yansıtılmaktadır.

Resim 5.20 Kurşunlu oda içi görünüş III (turkiyetanim.net)

Oda içlerine 1.20 genişliğinde banyo üniteleri yerleştirilmiştir. otelde çeşitli renkler kullanılmaktan kaçınılarak her taraf beyaz renkli badana ile boyanmıştır

Resim 5.21 Kurşunlu han oteli banyo (turkiyetanim.net)

Odaların içlerinde 120x80 boyutlarında duş tekneleri bulunmaktadır.

Resim 5.22 Kurşunlu restoran (Kurşunluhan.com)

Resim 5.23 Kurşunlu bekleme salonu (Kurşunluhan.com)

Resim 5.24 Kurşunlu iç mekan giriş (Kurşunluhan.com)

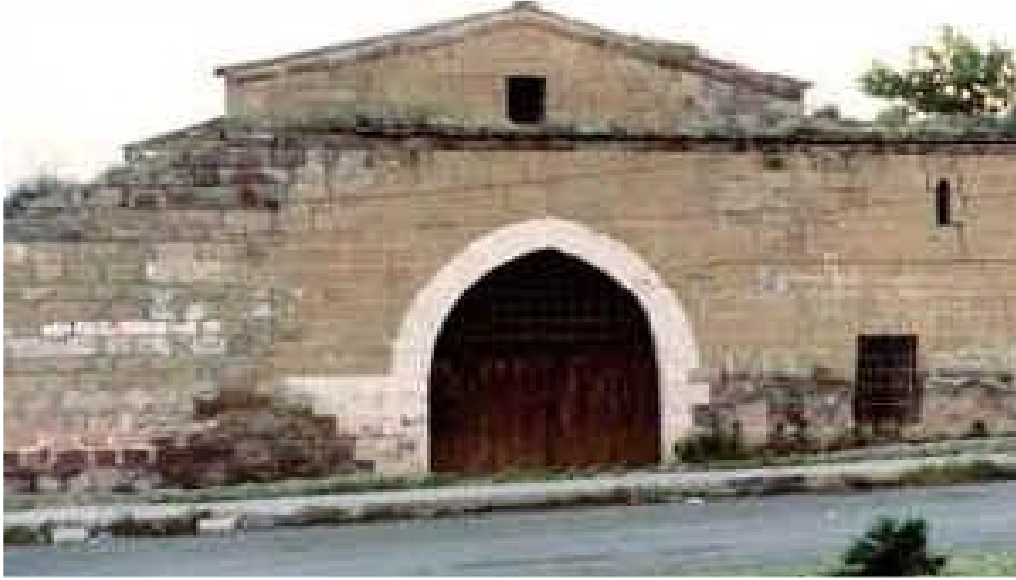

Resim 5.25 Kurşunlu han avlu kısmı (www.abvizyonu.com)

Karadeniz Otelcilik Seyahat Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.' ne restore et – işlet – devret modeli çerçevesinde ihale edilen Kurşunlu Han, uzun yıllar atıl ve bakımsız kalmanın acısını, Kastamonu'nun en gözde, en güzel turistik oteli olarak çıkarmaya başlamıştır. Karadeniz Otelcilik Seyahat Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti. tarafından restorasyonu yapılan Kurşunlu Han 23 Ağustos 2008 tarihinde açılışı yapılarak hizmete girmiştir. (www.kursunluhanotel.com)

5.4. Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı (Kuşadası)

5.4.1. Hanın Tarihçesi:

Resim 5.26 Tarihi Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Dış Görünüş

Kuşadası İskelesi yakınındaki kervansaray, 1618 yılında Sadrazam Öküz Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Güvercin Ada'ya giden yol üzerinde bulunan otelin kocaman bir avlusu var. Avlunun etrafını iki katlı, revaklı mekânlar çevrelemektedir.

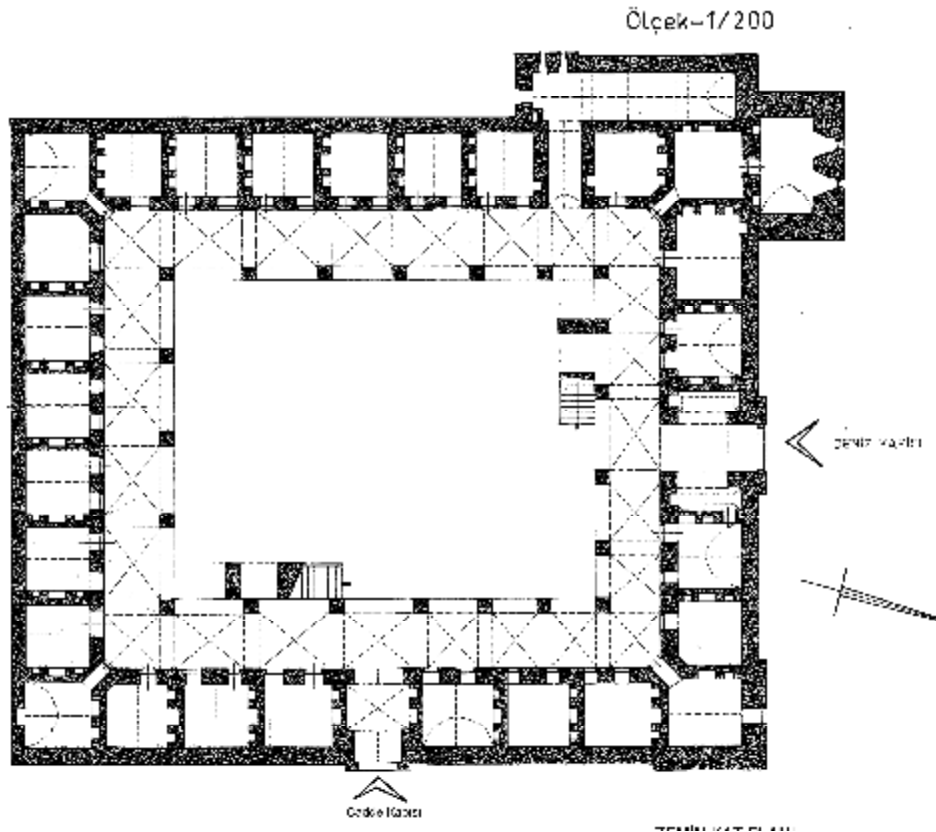
5.4.2. Mimari Özellikleri

Öküz Mehmet Paşa kervansarayı, denizden gelecek saldırıları önlemek amacıyla, kuzeybatı ve kuzeydoğu yönlerine ayrı bir önem verilmiştir. Kuzey tarafındaki girişi, mermer bir kapı boşluğu tamamlamakta ve kapının üstü basık bir kemerle örülmüş durumdadır.

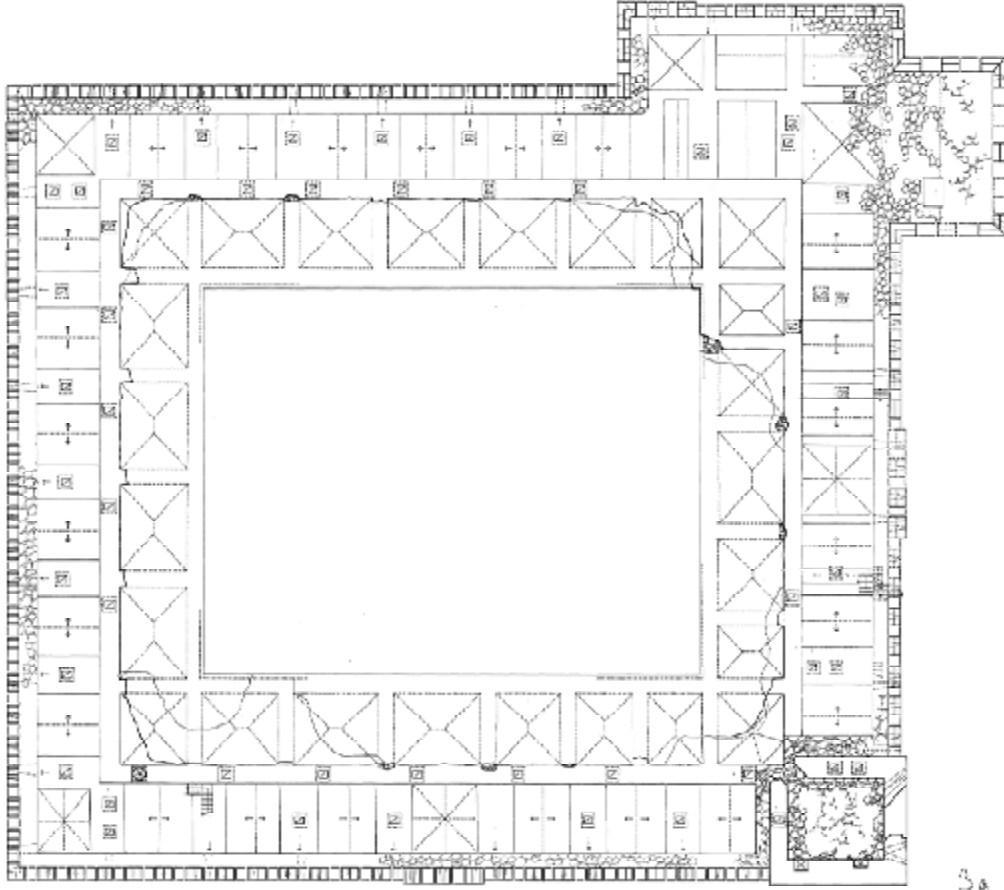
Bina yüzyıllar önce kervanların konaklama yeri olmasının yanı sıra gümrük binası olarak da kullanılmıştır. İki katlı olan kervansarayda diğer Selçuklu ve Osmanlı kervansaraylarından farklı olarak mescit ve hamama da yer verilmiştir. Üstelik şehirliler de kullansın diye hamam ve mescit kervansarayın dışına yapılmıştır.

Yapıldığı dönemde avlunun ortasına kurulan şadırvan, kazılarla ortaya çıkarılmış ve bugün bir havuza dönüştürülmüştür. Avlunun etrafındaki revakların arkasında yer alan odaların her birinde ocak ve değişik ölçülerde dolaplar bulunur. Üst kattaki 26 oda, tüccarların ve kervancıların konaklaması için yapılmış, alt kattakilerse kervanlar için ahır hizmeti verilen yerler, eşya depoları ve mutfak olarak tasarlanmıştır.

Kervansaray Öküz Mehmet Paşanın vakfidır adını da buradan alır.Klasik tipte bir Osmanlı hanıdır.17.yüzyıla ait bu binanın 28,50 X 21,47 m ölçüde iç avlulu,revaklar arkasında sıra odaları olan bir planı vardır.Köşe odalarına 45 derecelik geçitle girilir.Kuzey cephesi denize karşı olup mermer kaplamalı esas giriş kapısı da buradadır.Girişte odalar hizasında sağ ve soldaki nişler burayı ferah göstermektedir.Revaktaki değişik aksların en geniş de buraya rastlar.Revak kemerlerinde kemer özengi ve kilit taşı hizaları değişiminden basıklaşan kemerler yatay da uzayarak bu değişik ölçüleri kaybederler.

Şekil 5.30 Öküz Mehmetpaşa Otel Kervansaray'ı zemin kat planı (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 5.31 Öküz Mehmetpaşa Otel Kervansaray'ı birinci kat planı (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Zemin katta 28 oda vardır. Kapıları yanında revaklara bakan birer penceresi vardır. Birer basamak ile içeri girilir. Ocaklar ara duvarlarda olup sağ ve solunda birer ufak gömme dolapları vardır.

Kervansarayın diğer kapısı doğu cephesinde olup doğrudan doğruya kasabann çarşısına açılır, mermer kaplıdır, kitabesizdir. Esas kapısı ile aynı biçimde olup ölçüleri de birbirine yakındır.

Avluda bir tam ve bir yarım kemere dayanan iki ayrı merdiven ile açıktan üst kata çıkılır. Deniz kapısı girişinde sağda kalan merdiven 19 basamak iken çarşı kapısının girişindeki solundaki 21 basamaktır. Basamak yükseklikleri bu yüzden farklıdır.

Zemin ve üst katlarda hela hacimleri kitlenin kuzey-batı köşesindedir. Bu gün tesisatından yana en ufak bir ize rastlanmamaktadır.

Üst katta revaklardan birer basamak ile girilir. Dışarıya açılan birer pencereleri vardır. Kemer aynaları dolgu olup içeride ve dışarıda yüzey farkı yaparlar. Pencere ve kapılara lento vazifesi gören ahşap hatillar binayı baştan başa

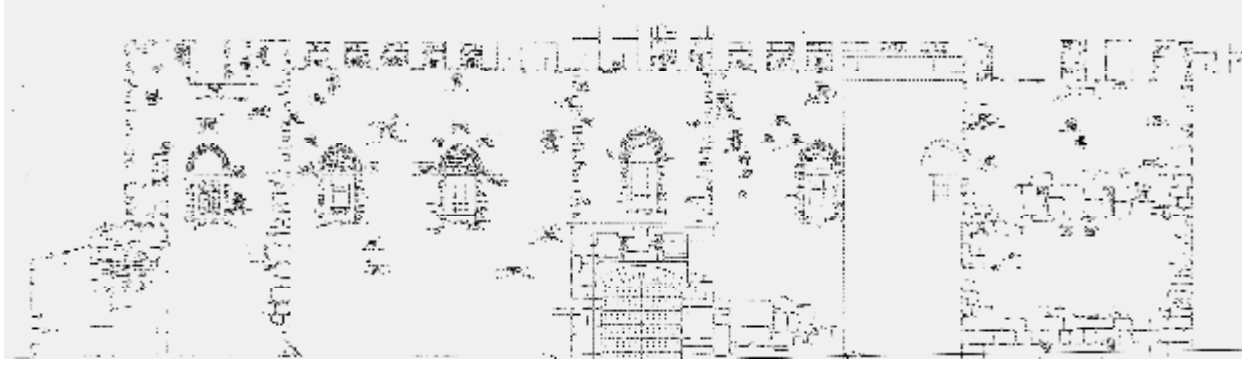
çevreler. Zemin kattan gelen bacalar yüzünden bu katta ocaklar ara duvarlar yerine revaklara bakan duvarlara yerleştirilmiş ve sol yanında gömme dolap yapılmıştır. Köşe odalar,girişler ve üstündeki odalar revaklar çapraz tonoz diğer odalar tonoz örtülüdür.Esas girişin sağ ve solundaki nişler üst katta da tekrar edilerek orta odaya dahil edilmiştir.

Sağdaki nişten duvar içinde yerleştirilmiş gizli ve dar bir merdiven ile terasa çıkılır.Bu odanın penceresi de diğer pencereden büyüktür.Gerisinde bir seki vardır.Denize karşı geniş ve ferah olan bu hacim diğer odalardan itibarlı olarak inşa edilmiştir.Odalardaki çapraz tonoz ve yan nişlerin aynalı tonozları,diğerlerinden yüksek olup cephede burçları bu yüzden diğerlerinden farklıdır.Kayıtlardan bu odanın gümrük emrine ayrıldığını öğrenmekteyiz.

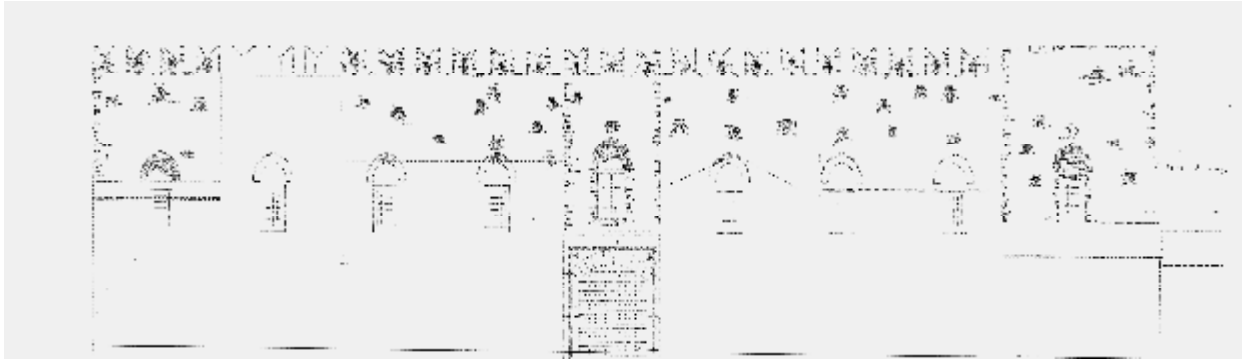
Terasta den-damlı cephe kalkan duvarları arkasında 0.90 m eninde gezinti yeri vardır. Buralarda kızgın yağ dökmeye elverişli delikler bırakılmıştır. Denizden gelecek saldırıyı önlemek düşüncesiyle Kervansarayın kuzey batı ve kuzey doğu köşelerine ayrı bir önem verilmiştir. Döşemesi kayrak taşlar ile kaplı olan kuzey batı köşesi orijinal halini halen korur. Revakların buraya rastlayan köşe tonozunda da terasa çıkmak için yer bırakılmıştır. Ayrıca aynı köşedeki odanın tonozunda da merdiven boşluğu izleri vardır. Kuzey doğu köşede ise burçlar yüksek olup bir gözetleme odası havası vardır. Burası değişik yönlere çevrili mahzen pencereleri olan savunmaya elverişli bir hacimdir.Döşemesi de gene orijinal kayrak taşlar ile kaplıdır.Üst örtüye ait bir ize rastlanmamıştır.

Avluda saçak kornişin yere olan yüksekliği 10.60 m. dir. Zamanında avluyu 4 cephede saran birer saçağın mevcut olduğu izlerden anlaşılmaktadır.

Dış cephelerde burç üslerinin yere yükseklikleri ortalama 12.63 m. dir.43.63 X 51.00 m.dış ölçülü kitle, üst kat pencereleri bunların kemer ve aynaları, den damları, çörtten ve savunma delikleri ile gayet ahenkli bir görünüşte olup hiçbir şekilde ağır,sıkıcı durmamaktadır.Zamanın savaşı ve savunma düzenine göre hazırlandığı çok açık olarak görünen Kervansaray bütünü ile bir burç havasındadır.

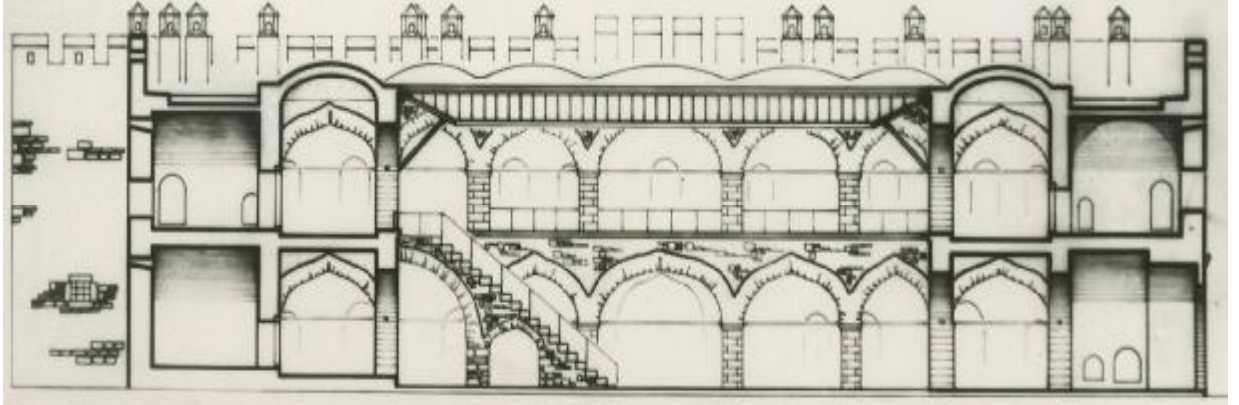
Şekil 5.32 Öküz Mehmetpaşa otel kervansarayını Doğu Cephesi(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 5.33 Öküz Mehmetpaşa otel kervansarayını Batı Cephesi(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde bu konuda faydalı olduğu bilgiler bulmaktayız. Deniz yolcuları için gümrük hanı olarak kullanılmakta olduğu, gümrük emirinin deniz kapısı üstündeki odada oturduğu, terasın kuzey batı ve kuzey doğu köşelerinin kayrak taşlar ile kaplı olduğundan, kitlenin bütünüyle kuvvetli bir kale görünümünde ve avlusunda da 2 katlı bir köşk mescidinden söz edilmektedir. Bugün avlu döşemesinde şadırvana ait değerlendiremeyecek kadar az iz vardır. Üst ürünün zamanında kurşun kaplı olması gerekmektedir.

Tonozlarda bir iki tane kurşun çivisine rastlanmıştır. Odalar 0.24 X 0.36 m. dikdörtgen tuğlalarla kaplı imiş, bazı odalarda numuneleri kalmıştır. Revaklar ve avlunun çokgen taşlarla plak olarak kaplandığı görülmektedir.

Şekil 3.34 Üsküdar Mehmetpaşa Oteli Kervansarayı kesiti (vakıflar genel müdürlüğü arşivi)

1964 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğüne Kervansaray onarımına başlandığı zaman revaklar her iki katta da tamamen yıkılmış, yalnız deniz kapısından girişte sağdaki merdivenin dayandığı 2 revak hacmi üst örtüsü ile yarı sağlam bir vaziyette durmakta idi. Duvarlarda dış etkiler ile ufak çatlaklıklar ve iki odanın üst örtüsünde göçmeler olmuş idi. Bunlara rağmen kitle taşıyıcı unsurları ile sağlam denilebilecek şekilde ayakta idi.

Odaların revaklara bakan yüzlerindeki dikine kemerlerin özengi taşları, gergi yuva ölçüleri, tonoz başlangıçları ile zamanımıza ulaşabilen zemin ve üst kattaki 2 revak hacmi, bunların tonozları ve daha birçok izler titiz bir inceleme ile tespit edilmek suretiyle onarıma esas olmuştur. Onarımını gerektiren bütün bilgi ve kotlar mevcut izler değerlendirilerek elde edilmiştir. (Artitekt Mimarlık No.338 İstanbul)

5.4.3. Öküz Mehmetpaşa Kervansarayının Otel'e Dönüştürülmesi

Resim 5.27 Tarihi Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Dış Görünüş II

Yüzyıllar boyu bugünkü anlamıyla bir otel olarak kervanlara hizmet veren Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı zamanın acımasızlığına dayanamayarak bir harabe haline gelmiş, ta ki 1963 yılındaki restorasyonuna kadar. Uzun yıllar Kuşadası'nın ortasında işsiz güçsüzlerin, yersiz insanların barınağı olan kervansaray, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından tam 10 yılda restore edilmiş. Restorasyon sonrası kuruluş işlevine uygun bir şekilde otel haline getirilen kervansaray, Fransızlar tarafından altı yıl boyunca işletilmiş. 1979 yılında şimdiki işletmecileri tarafından kiralanın kervansaray, 1993 yılında ikinci bir restorasyon geçirmiş ve bu süreç de iki yıl sürmüştür. Kervansarayın bir özelliği de diğer otelerde görülmeyen kendine özgü oda adları. Atlet odasından, Belki odasına, Cici odasından Çabuk odasına kadar

Resim 5.28 Tarihi Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Oda İçi

birbirinden ilginç isimlere sahip olan Kervansaray Otel'de diğer oda adları ise şunlar: "Divan, Enfes, Fıkra, Gaga, Hayat, İşsiz, İyi, Jilet, Kare, Naz, Omlet, Öküz, Pek, Raya, Saz, Şalvar, Tamam, Usta, Uryan, Var, Yolcu ve Zafer."

Resim 5.29 Tarihi Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı İç Görünüş

Resim 5.30 Tarihi Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı Dış Görünüş

Her türlü konforun ve modern imkanların tarihi dokusuyla kaynaştırılarak dekore edilmiş odalarıyla Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı 15 yıldır yeni yüzüyle Türk

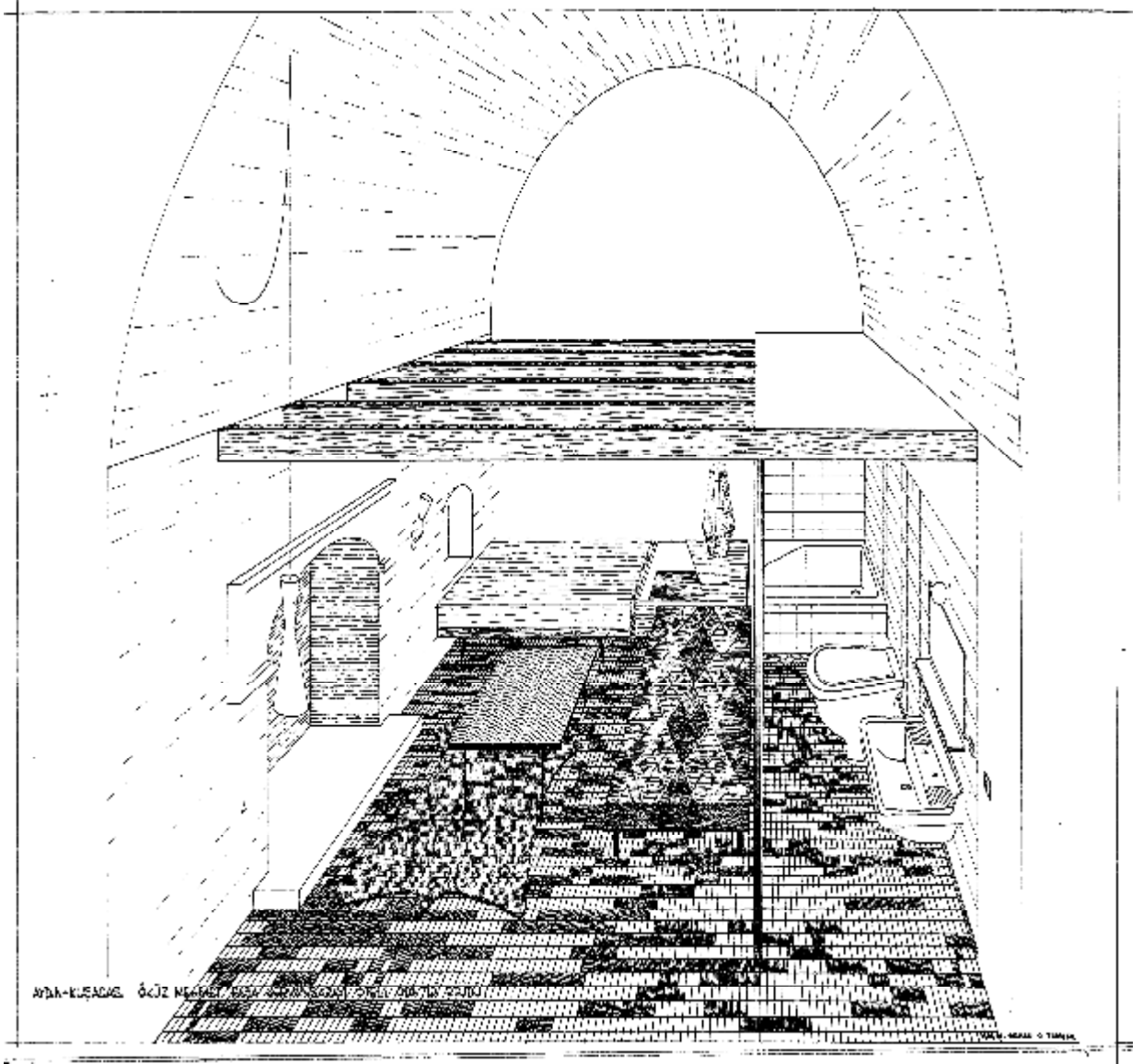
turizmine hizmet ediyor. Otelin alt katında turistik eşya ve halı satan bir satış bölümü de düşünülmüş.([www.arkitera.com/ okuz-mehmet-pasa-kusadasi](http://www.arkitera.com/okuz-mehmet-pasa-kusadasi))

Resim 5.31 Tarihi Öküz Mehmetpaşa Kervansarayı oteli (avlu)

5.4.4. Öküz Mehmetpaşa Kervansarayının Restorasyon Sonrası İç mekan Çözümleri

5.4.4.1. Odalara getirilen çözümler

Şekil 5.35 Öküz Mehmetpaşa Otel Kervansaray'ı odası perspektif

Öküz Mehmetpaşa Otel Kervansaray'ı odalarının iç mekanları restore edilirken tarihi doku bozulmadan günümüz koşullarına uygun şekilde tasarlanarak oluşturulmuştur.

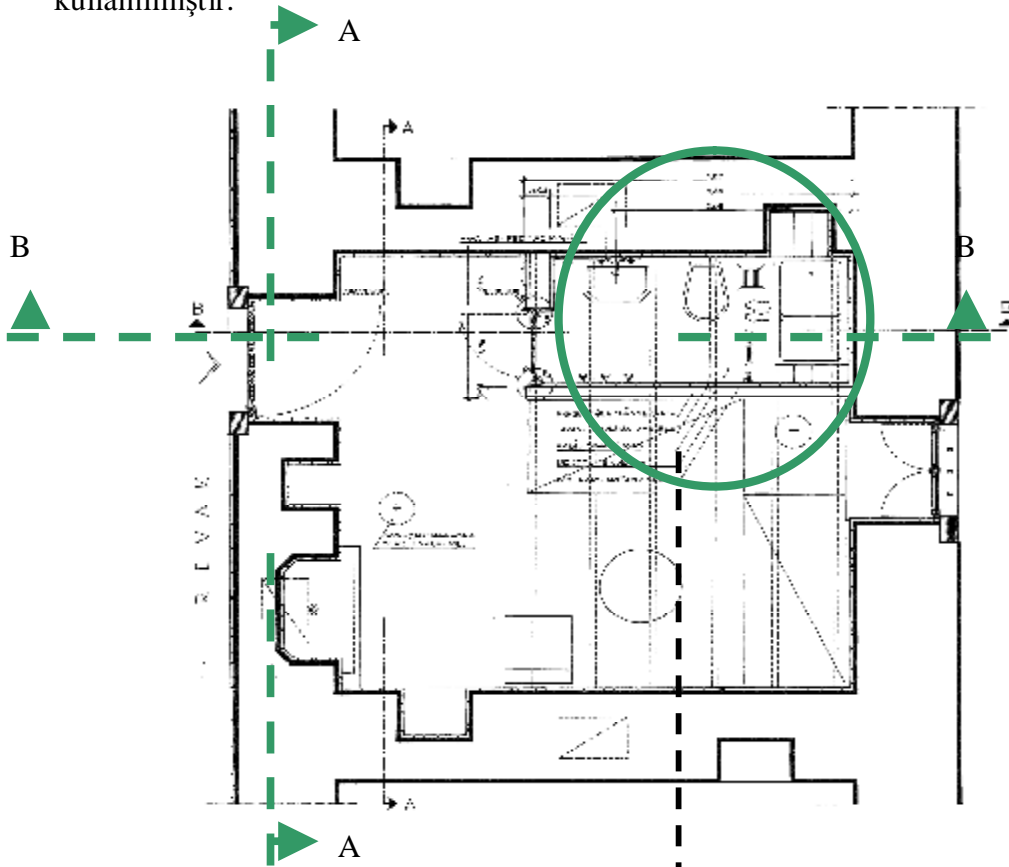
Tavan yüksekliği korunarak sonradan eklenen banyonun üstü kapatılmış ve oda için de otel şartlarına uygun banyo mekanı oluşturulmuştur. (bknz Şekil 5.18)

Odanın içindeki ocak ve geleneksel kervansaray mimarisi korunmuş ve günümüz fonksiyonlarına uygun hale getirilmiştir.

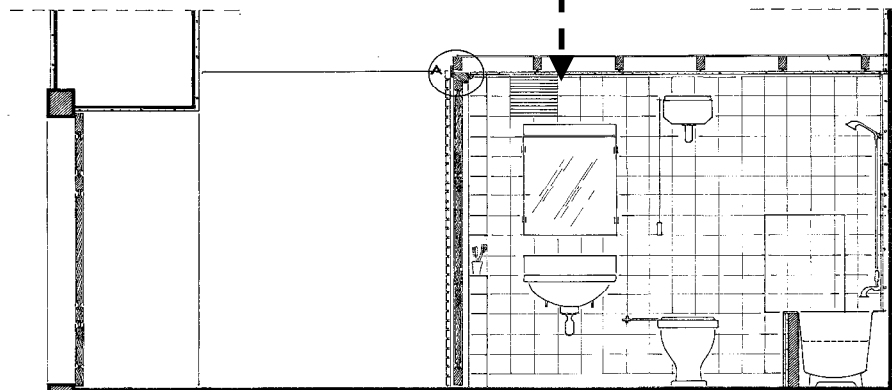
Aydınlatma elemanları gizlenmeden mekana yeterli gelecek şekilde konulmuş ve yardımcı aydınlatma elemanlarıyla desteklenmiştir. Ana aydınlatma olarak tavadan sarkan aydınlatma kullanılmıştır.

Odalardaki sonradan eklenmiş olan banyo bölümünü havalandırmak için menfez konulmuş ve hava çıkışı sağlanmıştır. Banyonun bölme duvarlarında prese tuğla kullanılmış ve gömme derz şeklinde yapılmıştır, duvara kaplama olarak 15x15 fayans kaplanmıştır.

Banyonun tavanı rabit sıvalı tavan, döşeme olarak da 24x37 karo mozaik kullanılmıştır.

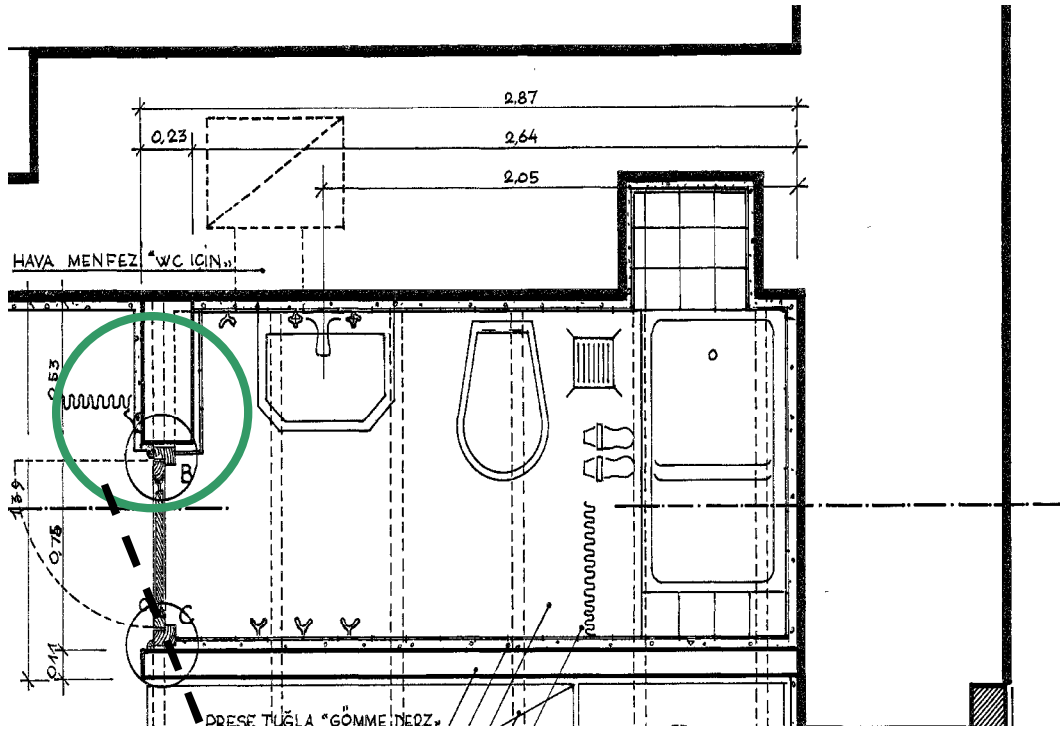

Şekil 5.36 Öküz Mehmetpaşa Otel Kervansaray'ı oda planı (vakıflar genel müdürlüğü arşivi)

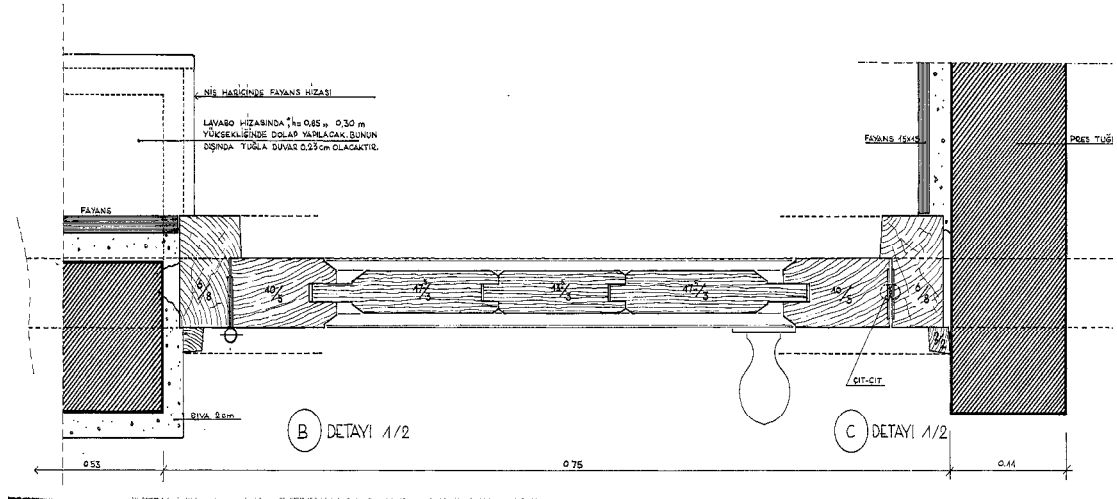

Şekil 5.37 Öküz Mehmetpaşa Otel Kervansaray'ı oda kesiti B-B (vakıflar genel müdürlüğü arşivi)

Kervansarayaya banyo ekleme projesi

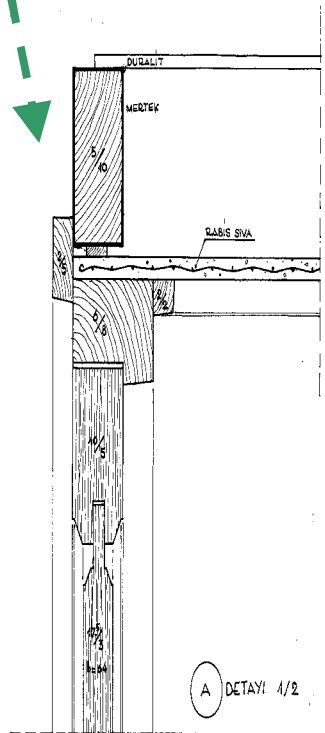
Şekil 5.38 Öküz Mehmetpaşa Otel Kervansarayı banyo planı (vakıflar genel müdürlüğü arşivi)

Şekil 5.39 Öküz Mehmetpaşa Otel Kervansarayı banyo kapısı detay-1 (vakıflar genel müdürlüğü arşivi)

Şekil 5.40 Öküz Mehmetpaşa Otel Kervansarayı oda kesiti A-A (vakıflar genel müdürlüğü arşivi)

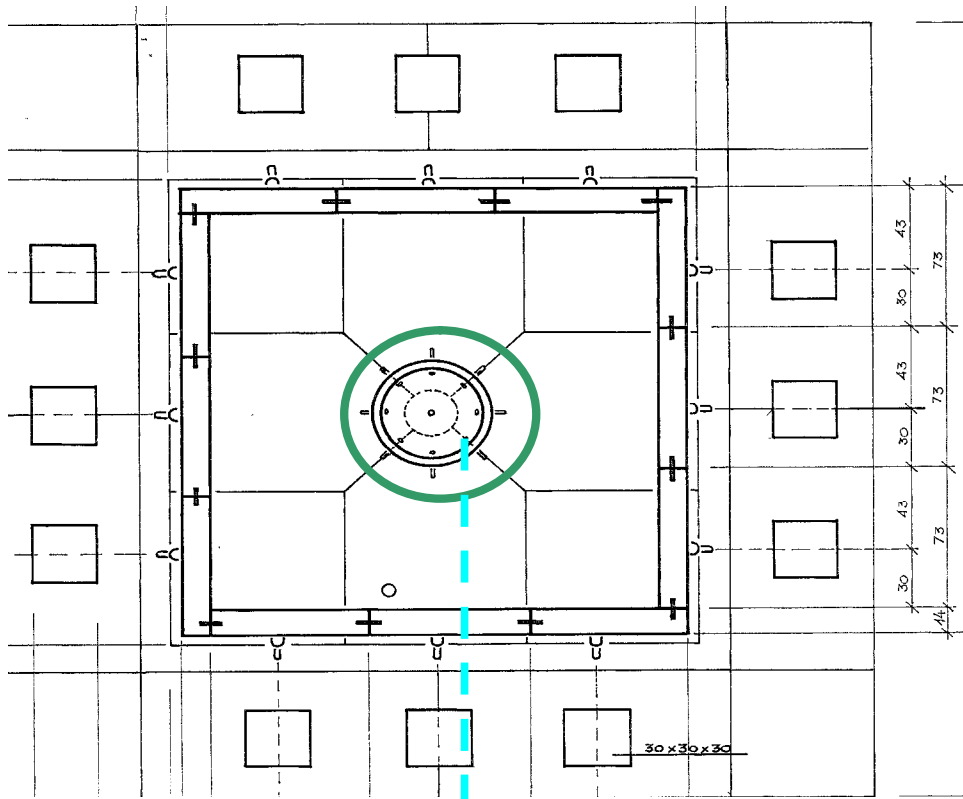

Şekil 5.41 Öküz Mehmetpaşa Otel Kervansarayı oda kapısı detayı (vakıflar genel müdürlüğü arşivi)

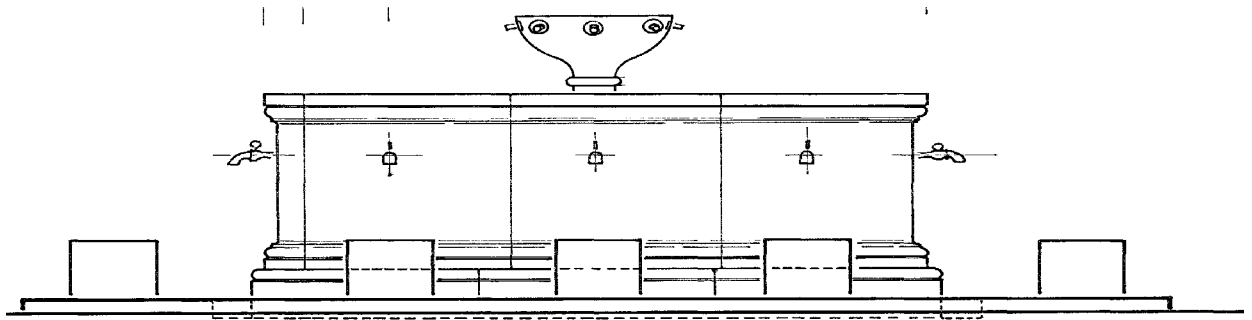
Not: Şadırvan

Ortasında yüksekçe bir yerden şarılı ile bol su akan havuz veya çevresi musluklu duvarla çevrilmiş su haznesi. Şadırvanların, abdest almak için camilerin iç avlularına yapılan, üstü açık veya kapalı şekilleri vardır

5.4.4.2. Öküz Mehmetpaşa Şadırvan Projesi

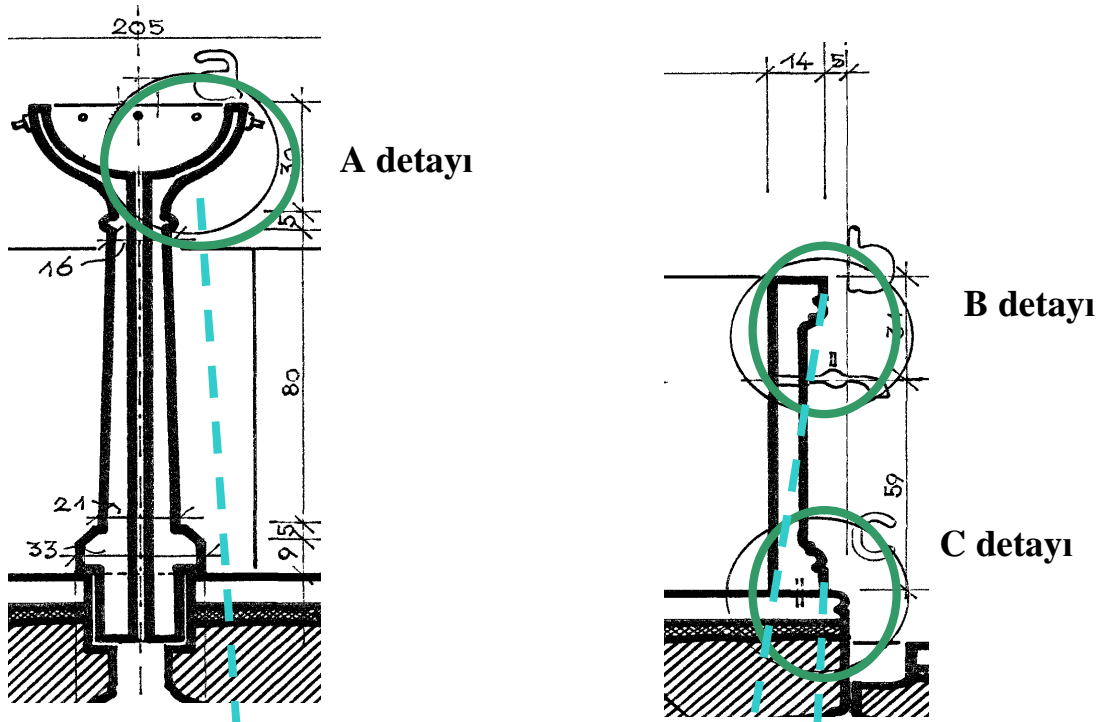
Şekil 5.42 Öküz Mehmetpaşa otel kervansarayı şadırvan planı (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

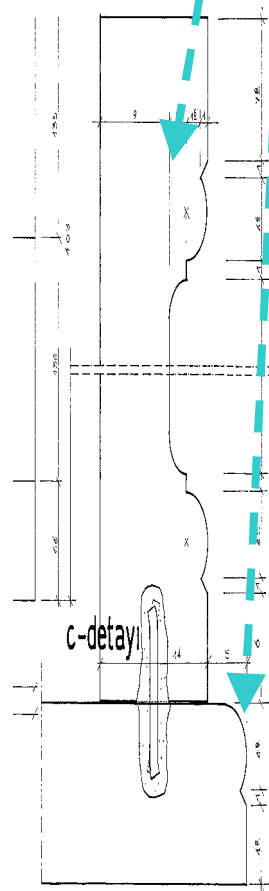
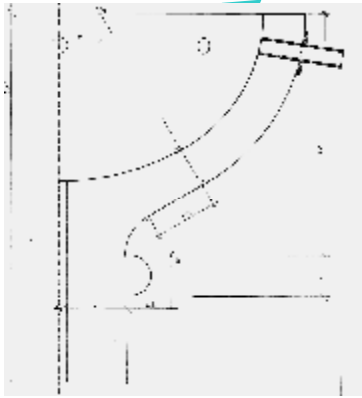
Şekil 5.43 Öküz Mehmetpaşa otel kervansarayı şadırvan Görünüşü (vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 5.45 Öküzmehtepaşa otel kervansarayı şadırvan detayı(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

5.5 Cinci Han (Safranbolu)

5.5.1 Hanın Tarihçesi:

Resim 5.32 Tarihi Cinci Han Restorasyon Öncesi

Cinci Han Çinci Hoca tarafından 1645 yılında Safranbolu da yaptırılmıştır. Handan bahsetmeden önce Cinci hoca hakkında kısaca bilgi vermek gerekir:

Tarihte Cinci Hoca olarak anılan Karabaşzade Hüseyin Efendi Safranbolu eşrafından Şeyh Mehmet Efendinin oğludur. Babası tarafından İstanbul'a okumak için gönderilen Hüseyin Efendi eğitiminden sonra Valide Sultan tarafından saraya alınır ve kısa sürede Sultan İbrahim'in yakın çevresine girer. Deli İbrahim olarak da bilinen Sultan İbrahim üzerinde bir takım telkin edici güçlerle söz sahibi olur, hatta zaman içinde sultanın fikir danıştığı kişi haline gelir. Önce zorla bitirdiği okula padişah emriyle müderris olur. Daha sonra döneminin sultandan sonra en önemli mevkii olan kazaskerlik görevine getirilir. Genç yaşına rağmen çok büyük bir servete sahip olur. Öncelikli olarak, 17 yüzyılda Osmanlı haritalarında bile görülmeyecek kadar küçük ve önemsiz bir kasaba olan Safranbolu'ya bir han inşa ettirir.

Arkasından hamam ve iki bina arasına gelen bölgeye 50 adet küçük dükkan yaptırır.

Şekil 5.46 Cinci Han Krokisi (Cincihan.com)

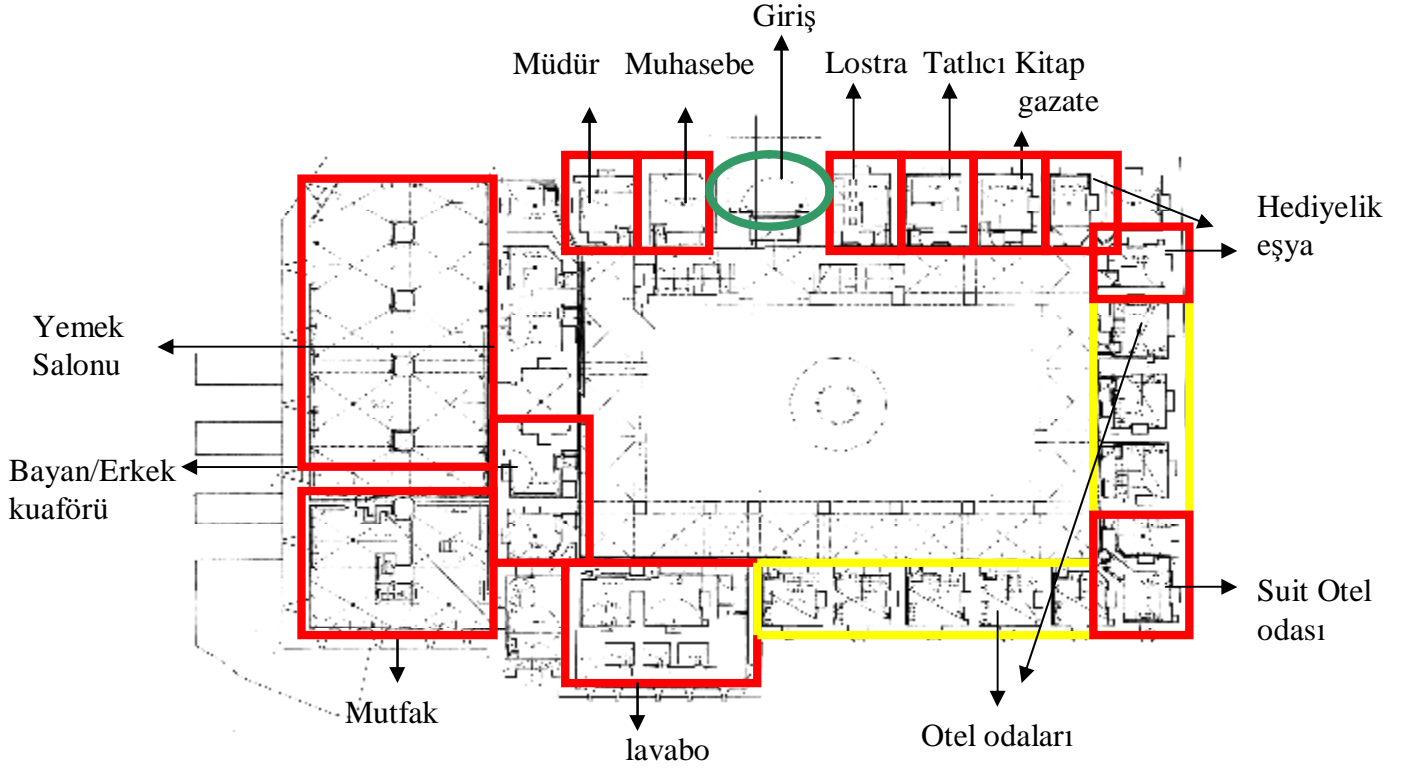
O dönemde han-hamam gibi gayrimenkuller yasalara göre ölen kişinin yakınlarına yada akrabalarına değil devlete aktarılmaktadır. Cinci hoca kendi yaptırdığı bu binaların ölümünden sonra devlete intikal etmesini engellemek için annesi Hamide Hatun adına bir vakıf kurar ve tüm bu eserlerini bu vakıfa, vakfın idaresini de ailesine bırakır. Böylece bu yapılar bozulmadan günümüze kadar gelmiştir.

Resim 5.33 Tarihi Cinci Han Restorasyon Öncesi(Cincihan.com)

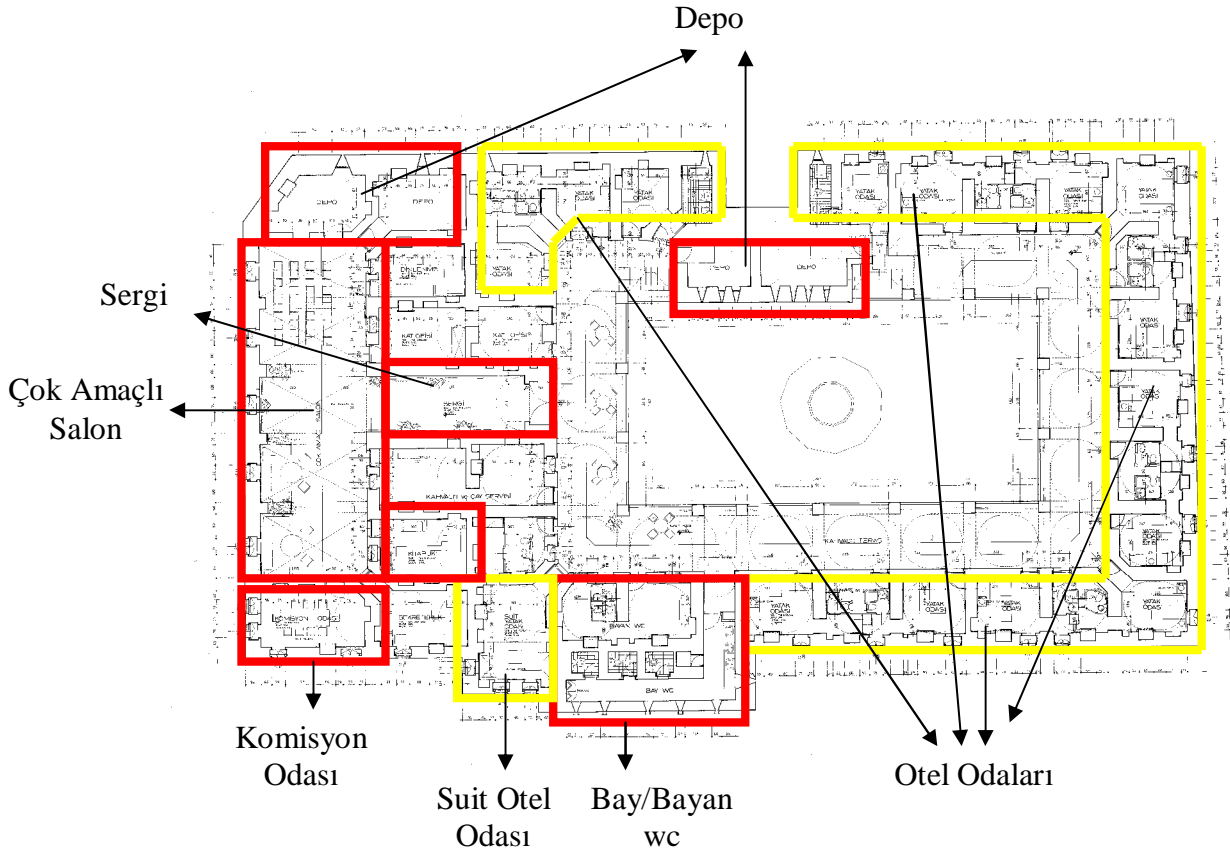
5.5.2 Mimari Özellikleri

Yapı malzemesi olarak moloz ve kesme tas, birleşimlerinde ise Horasan harcı kullanılmıştır. Tonoz ve kubbelerinde 28x28x3cm. ölçülerinde tuğla kullanılarak inşa edilmiş iki katlı bir yapıdır.

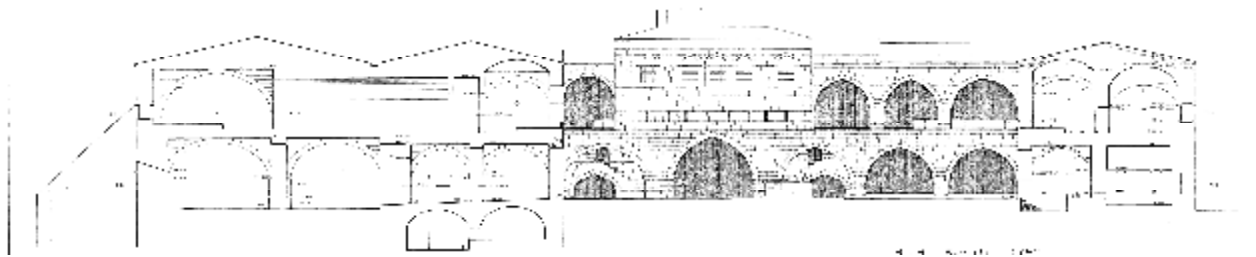
Şekil 5.47 Cinci Han Zemin Kat Planı(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Zemin katta 26 adet Yatak Odası, Deve Ahiri, Umumi Tuvalet, Şadırvan ve Avlu, Yatak odaları ile avlu arasında revak bölümü bulunmaktadır.

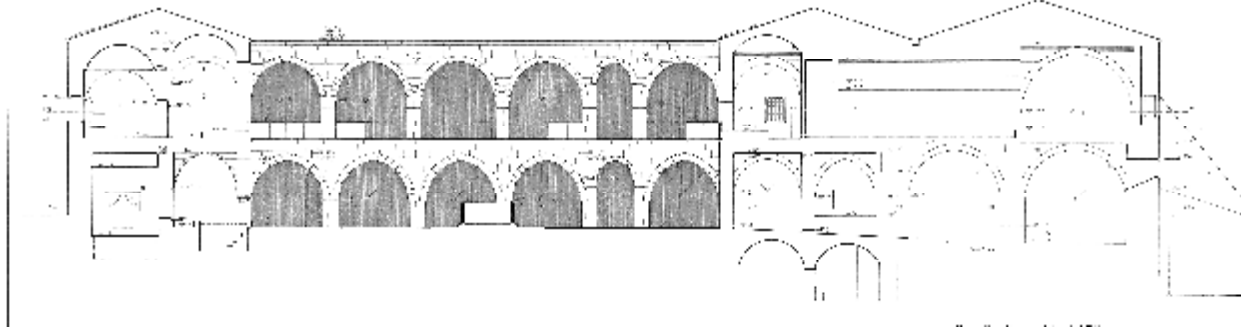

Şekil 5.48 Cinci Han Birinci Kat Planı(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

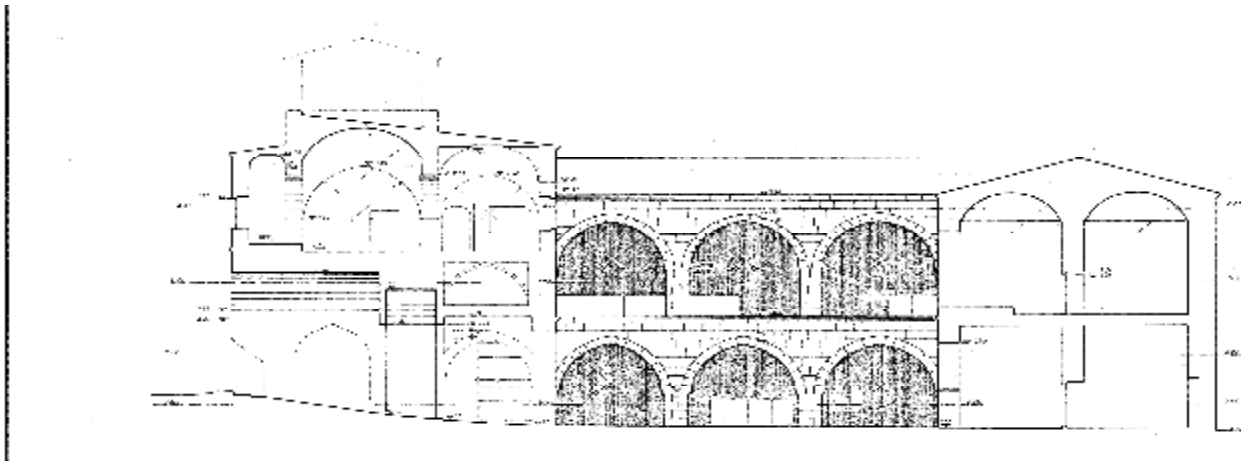
Birinci katta, 37 adet yatak odası, umumi tuvaletler, Yemek Salonu, odaların önünde yine revak bulunmakta, ikinci katta ise Han ağası odası ve üzerinde de Gözetleme Kulesi bulunmaktadır. Ayrıca zemin katin altında iki adet mahzen vardır.

Şekil 5.49 Cincihan Otel Rölevesi A-A Kesiti(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 5.50 Cincihan Otel Rölevesi B-B Kesiti(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 5.51 Cincihan Otel Rölevesi C-C Kesiti(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Güney batı cephesindeki Deve ahirinin altından, çarşı merkezinin ve hamamın atık suların geçtiği (3mt.) Genişliğinde dere bulunmaktadır. Bu dere tas kemer ile tahkim edilerek, hanın bu bölümü dere üzerine inşa edilmiştir. Hanın bulunduğu doğal arazinin eğimi %45 civarındadır. Ayrıca güney cephe duvarı bitişiğinden Akça su deresi geçmektedir. Hanın inşası, anlaşıldığı üzere çok olumsuz şartlara sahip bir arazide, yaklaşık 400 yıl öncenin teknolojisi ile herhangi bir proje, statik hesap vb. altyapı çalışması olmadan yapılmıştır. Tamamen insan gücüne dayalı olarak inşa edilen bu han, Osmanlı han mimarisinin en gelişmiş örneklerinden biridir. Han, hamam ve arasındaki 50(elli) dükkan, Saray ve müstemilatı, çok kısa sürede inşa edilmiştir.

5.5.3 Cinci Han Kervansarayının Otel'e Dönüştürülmesi

Yapı özellikleri ve Restorasyon:

Kireç taşı kullanılarak yapılan binanın kemerleri günümüze iyi korunarak gelmiştir. Yapıda avlu, giriş ve odalarda son derece sade bir tasarım anlayışı hâkimdir. Süsleme yok denecek kadar azdır. Yalnızca girişin üstünde ve bazı kemerlerin kilit taşının üst kısmında dairesel çiçek motiflerine rastlanmaktadır. Restorasyon sırasında bu bezemelere dokunulmamış, olduğu gibi korunmuştur.

Resim 5.34 Cinci han otel avlu kısmı (Vgm.com)

Cinci Han 2000 yılından önce restorasyon çalışmaları başlamadan önce depo olarak kullanılıyordu. Handaki her oda bir Safranbolu esnafı tarafından kiralanıyordu. Han otel olarak kullanılmaya başladıktan sonra odaların kapılarının üzerine önceden o odayı kullanan kişilerin ya da firmaların isimleri ya da varsa lakapları yazıldı. Cinci Han'ın otele dönüştürülmesinde yaşanan en büyük sıkıntı odalardaki ıslak hacimlerdir. Han Ağası'nın Odası dışındaki odalarda hususi tuvalet olmadığından ıslak hacimler için iki odanın arasındaki bir oda kullanılmıştır. Odanın yarısı sağ taraftaki odanın banyosu olarak, diğer yarısı da sol taraftaki odanın banyosu olarak kullanılmıştır.

Resim 5.35 Cinci han otel oda içi (**Booking.com**)

Giriş katındaki odaların ıslak hacimleri ise daha farklı bir metotla yapılmıştır. Bu kattaki odaların kendine has bir özelliği vardır. Burada her odanın içinde sandık odası olarak adlandırılan ve yatağın altından bir kapakla girilen yeraltı odacıkları mevcuttur. Bu küçük mekânlar yolcuların değerli mallarını gece rahatlıkla saklamaları için tasarlanmıştır. Odada kalan tüccar ya da kervan sahibi yükünü ve değerli eşyalarını gece bu odacıklara koyar, kapağın üzerine de yatağını sererdi. Sandık odasının tek girişi bu kapaklar olduğundan, çalınma korkusu yaşamadan rahat bir gece geçirirlerdi. Günümüzde bu odacıklar biraz genişletilerek banyo olarak kullanılıyor. Odaların girişlerinin hemen yanından aşağıya inilen merdivenlerle banyoya ulaşıyor.

Hanın en büyük ve önemli odası Han ağası odasıdır. Diğer odalardan daha yüksektedir. Ayrıca hanın giriş kapısının tam üzerindedir. Böylece gece gündüz hana giren çıkan kişiler rahatlıkla görülebilir. Ayrıca hanın girişinin üzerinde bulunan çıkmanın zemininde gizli bir kapak bulunur. Buradan eğer hana gece gelen ve girmek isteyen kişi beğenilmezse sıcak su ya da kızgın yağ döküldüğü söylenir. Günümüzde bu kapak üzerinde geniş bir sedir yer almaktadır

Resim 5.36 Cinci han Otel oda içi (Booking.com)

Cinci hanın en önemli özelliklerinden biri de çağının ötesinde bir mimari anlayışla derenin üzerine inşa edilen deve ahırıdır. Hanın girişinin sağ tarafını boydan boya kaplayan dikdörtgen şeklindeki ahır kısmı, kolonlarla derenin üzerinde yükseltilmiştir. Hatta derenin kavisli akış güzergâhı bile korunmuştur. Böylece ahırda barınan hayvanların pislikleri dereye rahatlıkla boşaltılabilmektedir. Ayrıca han odalarının altından birleşen kanallar sayesinde insanların kanalizasyon atıkları da bu dereye boşaltılmaktadır. Hanın 1645 yılında yapıldığı düşünüldüğünde, bu muhteşem detaylar hayranlık uyandırmaktadır. Ayrıca ahırın üzerinde, ikinci katta buluna fil ayakları, kolonların yere bastığı nokta ahırın kemerlerinin kilit taşları üzerine gelmektedir. Kemerlerin bu basınç karşısında dağılmasını önlemek için, hanın dışından payandalarla desteklemiştir. Bu şekilde han 363 yıldan beri sapa sağlam ayaktaadır. Bu sistemde de restorasyon kısmında herhangi bir müdahale yapılmamış ve olduğu gibi bırakılmıştır. Ahır şu anda büyük yemek salonu olarak hizmet vermektedir.

Resim 5.37 Cinci han Otel restoran bölümü (trekearth.com)

Ahırın dikey dikdörtgensel pencere açıklıkları aynen korunmuş, duvarla aslına uygun olarak beyaz sıva ile boyanmıştır. Pencere açıklıklarının kalın duvarlarda prizmatik olarak genişlemektedir. Işığın doğrusal olarak yayıldığı dikkate alınarak minimum açıklıkta maksimum aydınlık sağlamak için kalın duvarlar beyaza boyanmıştır. Böylece ışık emilmeden olduğu gibi içeriye yansır. Her iki açıklığın arasında kalan mesafe o kadar düzgün hesaplanmıştır ki güneş ışığı olduğu sürece içeride karanlıkta kalan herhangi bir nokta yoktur.

Resim 5.38 Cinci han Otel Suit odası (cincihan.com)

Deve ahırının üst katında bulunan dikdörtgen ince uzun hol şunda toplantı salonu olarak kullanılıyor. Bu mekân 17 yüzyıl hanlarında parası olmayan fakir yolcuların konaklaması için yapılmış ve 3 gün boyunca burada yeme içme dâhil tüm ihtiyaçları karşılanırmış. Mekânın içinde bulunan diğer odacıklar mutfak ve tuvalet olarak değerlendirilmiş. Cinci han'ın avlusu altında 200 tonluk bir su deposu vardır.

Resim 5.39 Cinci han Otel avlu bölümü (Vgm.com)

Bu su deposuna sular dağlardan geçmeli kanallarla taşınarak gelir. Suyun fazlası hanın hemen yanı başındaki dereye aktarılır. Bu depo sayesinde handa konaklayan yolcular ve hayvanlar asla su sıkıntısı çekmezlerdi. Avlu üzerinde bulunan havuz ve havuzun kenarlarında hayvanların su içmesi için yapılan kanallar günümüze pek zarara uğramadan gelmiştir. Şuandan havuz etrafında çiçek saksıları konulmuştur. En üst katta çatıda bekçi odası bulunmaktadır.

Resim 5.40 Cinci han Otel dış görünüş (Booking.com)

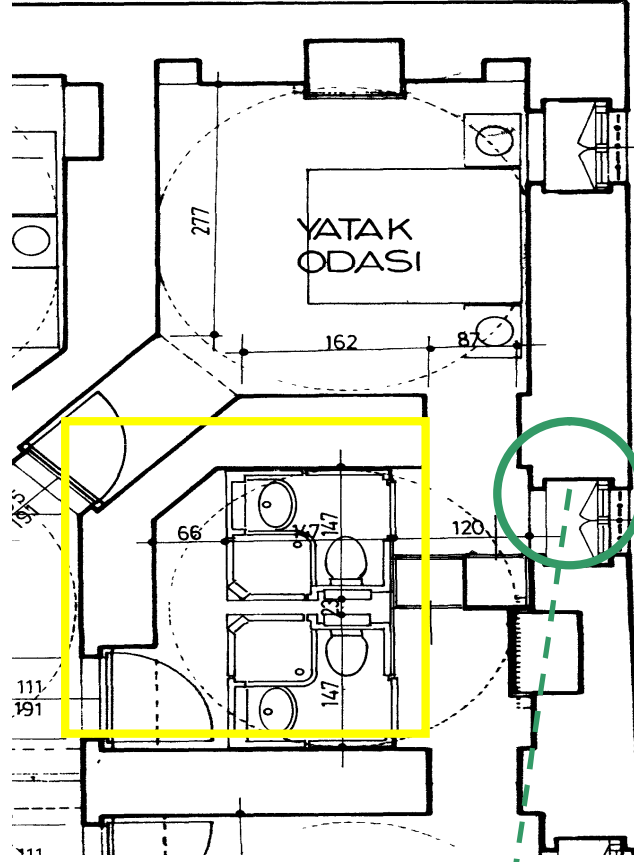

Resim 5.41 Cinci han Otel iç mekan giriş ve avlu bölümü (Vgm.com)

Hanın dört duvarı yüksek ve kapısı demirden olduğu için hırsızlar içeri girmek için çatıyı kullanırlardı. Bu sebeple bekçi kapıda değil çatıda nöbet beklerdi. Şuanda bu oda depo olarak kullanılmaktadır. (Deri.M Cinci Han Makalesi)

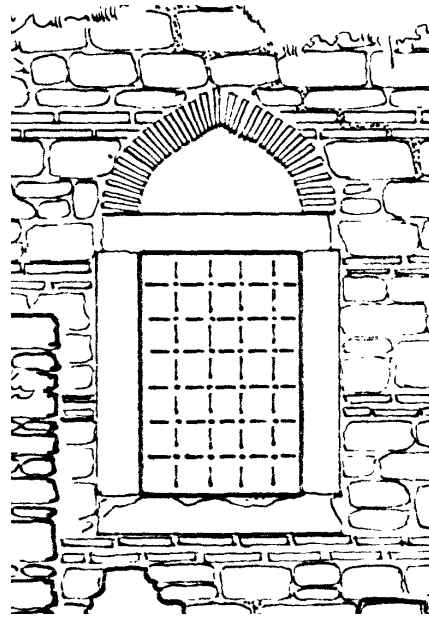
5.5.4. Cinci Han Restorasyon Sorunları İç Mekan Çözümleri

5.5.4.1. Cinci han otel odası projesi

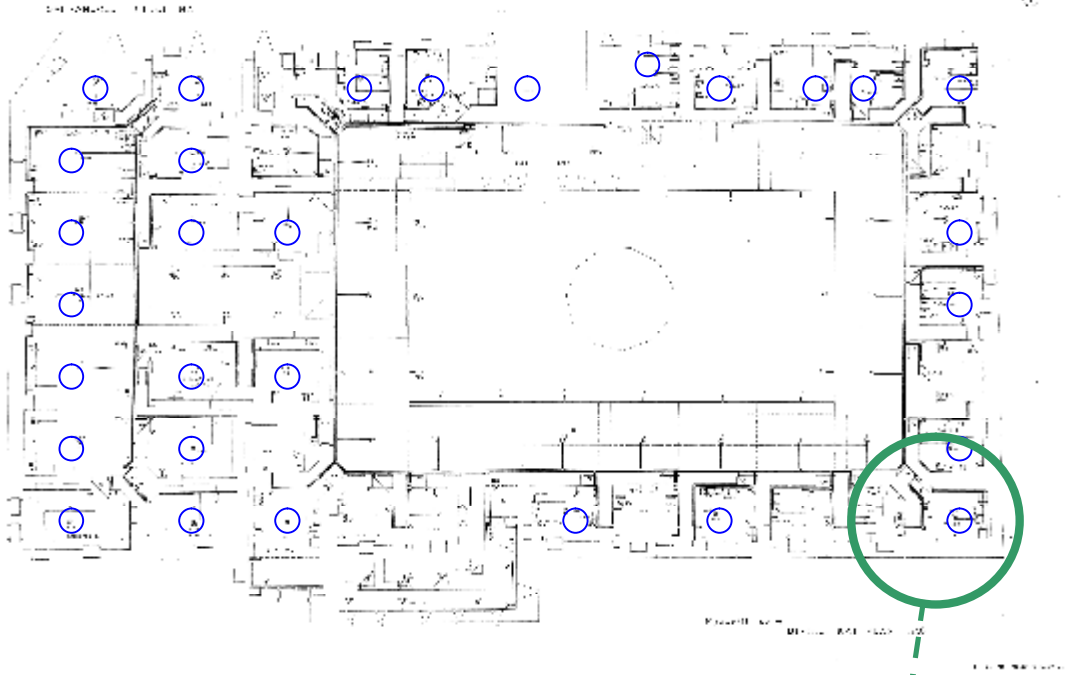
Sonradan eklenmiş wc(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 5.52 Cinci han otel odası plan

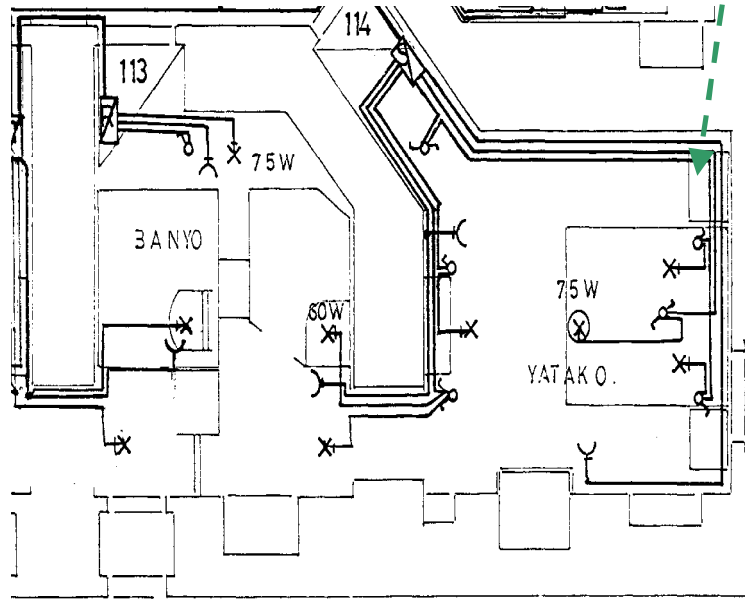

Şekil 5.53 Cinci han otel odası penceresi(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

5.5.4.3. Aydınlatma projesi

Şekil 5.54 Cinci han otel aydınlatma şeması plan(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

Şekil 5.55 Cinci han aydınlatma otel odası(vakıflar genel müdürlüğü arşiv)

5.6. Artuklu kervansarayı (Mardin)

5.6.1. Hanın tarihçesi

Resim 5.42 Artuklu kervansarayı dış görünüş (www.mardin.gov.tr)

Artuklu kervansarayı medeniyetlerin beşiği Mezopotamya'ya hakim Mardin'e uzun süre hükmetmiş Artuklulardan kalma bir konukseverlik anıtıdır. Kervansaraylar uzun ve yorucu yolculuklara çıkan kervanlara rahat ve güvenli geceleme imkanı sağlardı. Sekiz yüz yıllık bu kervansaray mimari yapısı restore edilerek ve günümüz otel şartlarına uygun biçimde günümüze taşınmaktadır.

Kervansarayın Artuklu dokusunu yansıtmakla beraber yan öğeleriyle de eski Mardin mimarisini günümüze taşımaktadır. İç ve dış mekandaki motifler özenli bir şekilde dokunmuştur. (www.artuklu.com)

5.6.2. Mimari özellikleri

İç mekan

Artuklu Kervansarayının iç mekanına taş işçilikler, taştan yapılmış kemerler, boyutları büyük kapılar hakimdir.

İç bölümleri de bildiğimiz otel mantığından tamamen farklı şekilde dizayn edilmiş. Loş ışıklar, dinlenme odalarında yer minderleri ve odalara uzanan koridorların taş duvarlardan oluşması insanı zamanda yolculuğa sürüklüyor.

Resim 5.43 Artuklu kervansarayı iç mekan resepsiyon(www.artuklu.com.tr)

Resim 5.44 Artuklu kervansarayı iç mekan(www.artuklu.com.tr)

Artuklu Kervansarayın da dört ayrı kategoride oda vardır: Kayıp, Kral, Standart ve Suit. Odalar.

Artuklu kervansararının odaları, günümüz şartlarına uygun, mimari yapısı bozulmadan yenilenmiştir. Banyo eklentisi her odada görülmektedir.

Resim 5.45 Artuklu kervansarayı oda içi eklenen banyo (www.artuklu.com.tr)

Kral Odaları

Artuklu kervansarayını en büyük odasıdır ; taş işçiliğinin yanı sıra yüksek tavanlı , tarihi dokusu ve mobilyaları olan iç mekanı geniş ve fazla sayıda mobilya kullanılmadan oluşturulmuştur.

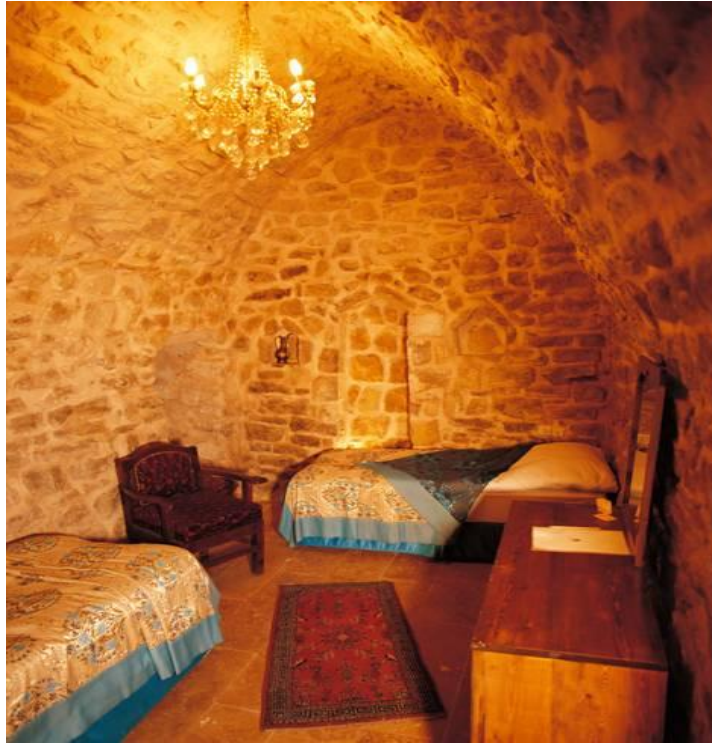

Resim 5.46 Artuklu kervansarayı kral oda (www.artuklu.com.tr)

Odanın iç mekanında yöreye özgü mobilyalar, halılar, perdeler kullanılmış olup Artuklu Kervansarayının başlıca özelliği olan taştan yapılmış kemerler oda içinde de kullanılmaktadır.

Kayıp Oda

Artuklu Kervansarayının Restorasyonu sırasında bulunan ve Kervansaray döneminden kalma odalarındandır. O dönemde savaş sırasında korunma ve gizlenmek için yapılan bu odalar günümüzde otel odası olarak tarihi dokusu bozulmadan sade biçimde mobilyalar kullanılarak iç mekanı oluşturulmuştur.

Resim 5.47 Artuklu Kervansaray'ı kayıp oda (www.artuklu.com.tr)

Mekanda herhangi bir pencere ve kapı dışında dış kabukta bir açıklık bulunmamaktadır. Mekanın tamamına taş işçiliği hakimdir.

Standart Odalar

Mimari dokusu değişmeden günümüz otel standartlarında iç mekanı dekore edilmiştir. Oda için kervansaraylarda bulunan taş ocakları örneği görölmektedir.

Resim 5.48 Artuklu kervansarayı standart oda (www.artuklu.com.tr)

Suit Odalar

Resim 5.49 Artuklu kervansarayı suit oda (www.artuklu.com.tr)

Artuklu kervansarayındaki suit odalarının iç mekanı dikdörtgen planlı olup yöreye özgü mobilyalar kullanılmıştır. Odanın içindeki kemer kervansaray dokusunu tamamen yansıtmaktadır. Diğer odalarda olduğu gibi banyo bölümü eklenmiştir. Odanın içindeki yapı bütünlüğü bozulmamış ve mobilyalarla desteklenmiştir.

Restaurant Bölümleri

Harzem Şah

Artuklu kervansarayını en geniş bölümüdür. Mekana girildiğinde silindirik biçiminde taş kolonlar dikkat çekmektedir.

Resim 5.50 Artuklu kervansarayını Harzem Şah restoran (www.artuklu.com.tr)

Teras

Artuklu kervansaray otelinde yaz aylarında kullanılan restoran bölümüdür.

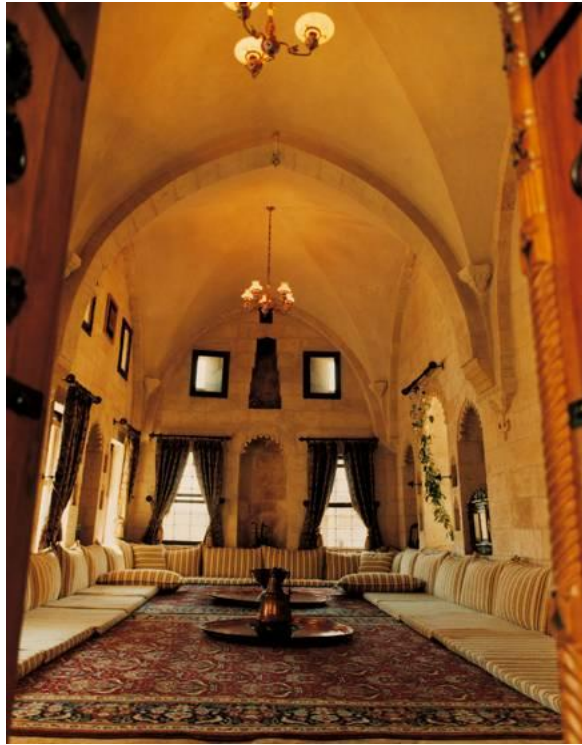
Resim 5.51 Artuklu kervansarayını teras restaurant(www.artuklu.com.tr)

Kafeteryalar

Nazlı Han

Eski mardin evlerinin vazgeçilmez odalarından biri olan manzara (misafir odası) acem halıları ve taş işlemleri ve geleneksel mardin dekoruyla süslenerek mardin konuk severliğini canlandırmaktadır.

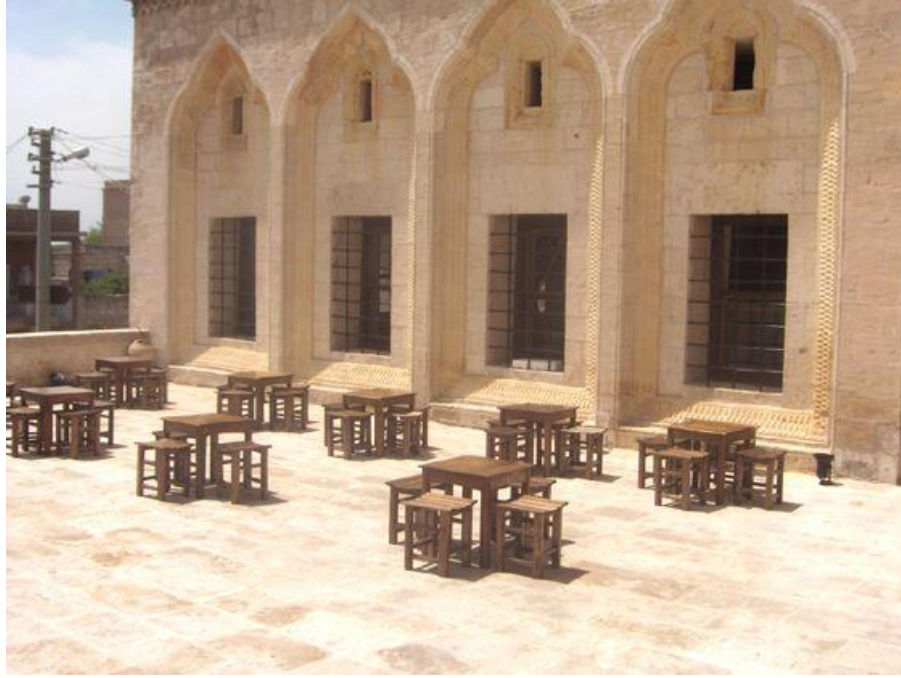
Mardin yöresinde sıkça görülen yere konulmuş bazası ve ayakları olmayan puflar halının üzerine konulmuş masa yerine de bakır tepsiler kullanılarak yörenin dokusu yansıtmış bir mekan oluşturulmuştur.

Resim 5.52 Artuklu kervansarayı Nazlı Han Kafeterya(www.artuklu.com.tr)

Ayvan

Artuklu kervansarayının açık bölümünde mekanı değerlendirmek için yaz aylarında kullanılmak için kafeterya bölümü oluşturulmuştur.kervansarayın mimarisine uygun olarak alçak masa ve tabureler kullanılmıştır. (www.artuklu.com.tr)

Resim 5.53 Artuklu kervansarayı Ayvan (www.artuklu.com.tr)

5.7. Çeşme Kanuni Kervansarayı (İzmir)

5.7.1. Hanın Tarihçesi

Resim 5.54 Çeşme Kanuni kervansarayı dış görünüş
(www.arkeolojimerkezi.com/makaleler/cesme/kervansaray)

İzmir ili Çeşme ilçe merkezinde, deniz kıyısında bulunan bu kervansaray kitabesinden öğrenildiğine göre h-935 (1528) yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın emri ile yapılmıştır.

Kitabenin mealen anlamı:

“Tanrı tarafından korunulan bu binanın yapılmasını kara ve denizin sultanı Sultan Selim oğlu Sultan Süleyman 935 (1528) yılı tarihinde emretti. Bunu Babuçcuoğlu Ali yaptı”.

Bu kitabeden öğrenildiğine göre kervansarayın mimarı Ali Babuçcuoğlu Ömer'dir. Ancak, Osmanlı kaynaklarında bu mimarın başka bir eserine rastlanmamıştır. Evliya Çelebi bu kervansarayla ilgili bazı bilgiler vermektedir:

Resim 5.55 Çeşme Kanuni kervansarayı doğu cephesi
(www.arkeolojimerkezi.com/makaleler/cesme/kervansaray)

“Kıblesi tarafındaki varoşu ile Çeşme Kalesi Sığla sancağı hükmünde Cezayir kaleminde yüz elli akçe kazadır ve nahiyesi kırk köydür. Yüz elli toprak örtülü bağlı bahçeli evlerdir. Sahilde bir cami, karşısında bir han-ı azimi var. Cümle yetmiş ocaktır. Çatısındaki kurşunu kâfirler almıştır ve imareti vardır. Bu imaretler Süleyman Hanın veziri iken maktul olan İbrahim Paşa'nın hayratıdır”.

Evliya Çelebi'ye dayanılarak kervansarayın Kanuni Sultan Süleyman'ın sadrazamı maktul İbrahim Paşa tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Kervansarayın dış cephe görünüşü farklılıklar göstermektedir. Batı cephesi karışık olarak yontma taş ve tuğla sıraları ile yapılmış olduğu halde yan cepheler moloz taş ve tuğla parçaları ile örülmüştür. Orta kısımda bulunan ve asıl yapıdan dışarıya bir çıkıntı meydana getiren giriş ve onun iki yanında da dükkânlar bulunuyordu.

5.7.2. Mimari özellikleri

İzmir ili Çeşme İlçesi merkezinde deniz kenarında bulunan dış görünüşü bir kaleyi andıran kervansarayın taç kapısı batı cephede, beşik tonozlu bir eyvan içinde, iki renkli taşla örülmüş sivri kemerli açıklık şeklindedir. Orta kısımda bulunan ve asıl yapıdan dışarıya bir çıkıntı meydana getiren giriş ve onun iki yanında da dükkânlar bulunmaktadır.

Yapı kareye yakın dikdörtgen planlı avlu etrafında sıralanmış kubbe ve beşik tonoz örtülü odalardan ve kubbelerle örtülü revaklardan oluşmaktadır. Doğusunda boydan boya uzanan dikdörtgen planlı beşik tonozlu hacim ise develik ve yağhane olarak düzenlenmiştir.

Kervansarayın giriş kapısı yanından çıkılan 28 odalı ikinci bir katı bulunmaktadır. Klasik Osmanlı kervansaray mimarisi örneklerinden olan bu yapıda her iki kat birbirinin eşi plan düzenindedir. Kuzey-güney yönüne de üzeri tonozlu üç oda yerleştirilmiştir. (www.cesmekervansaray.com/kervansaray.html)

Kesme taş, moloz taş ve tuğladan yapılmış olan kervansarayın iç avlusu 18.60x18.40 m- ölçüsünde dikdörtgen planlı olup, avlu etrafında yolculara ayrılan bölümler, depolar ve bir de mescidi bulunmaktadır. Avlunun güneydoğu köşesinde ve doğu-batı yönünde uzanan bir yağhane binası vardır. Ayrıca kuzey-güney yönüne de üzeri tonozlu üç oda yerleştirilmiştir.

Resim 5.56 Çeşme Kanuni kervansarayı avlu
(www.arkeolojimerkezi.com/makaleler/cesme/kervansaray)

Kervansarayın yuvarlak kemerli bir giriş kapısı olup, bu kapı iki renkli taşlarla örülmüş ve dikdörtgen kesme taştan bir çerçeve içerisine alınmıştır. Girişin üst kısmında dışa açılan mazgal pencereler bulunmaktadır. Cephe görünümü kirpi saçaklı bir kornişle sonuçlanmakta olup, yapının tümü ahşap bir çatı ile örtülmüştür.

Kervansarayın arkasında da Çeşme Kalesi bulunmaktadır. Kervansaray günümüzde otel olarak kullanılmaktadır. (www.Kenthaber.com)

5.7.3. Çeşme kervansarayı Otel'e Dönüştürülmesi

Kervansaray Kuşadası'ndaki Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı'na benzemekte olup, onun gibi dış görünüşü bir kaleyi andırmaktadır. Kervansarayın üst örtüsü ve merdivenleri kısmen yıkılmış ve Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1971 yılından sonra orijinal kalıntılara dayanılarak restore edilmiştir. (www.Kenthaber.com)

6. SONUÇ

Kervansaraylar, teknolojinin gelişmesi, dönemin şartları ve çevresel faktörlere göre yenileme işlemleri yapıp günümüzde de eski fonksiyonu olan konaklama merkezleri olarak kullanılmaktadır.

Bu yapılar dönemin şartlarına göre farklılık göstermekte, yapıldığı dönemde: savaş sırasında kale ve barınak olarak kullanılmış, sulh sırasında ticaret yapanların konaklamaları ve her türlü ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmıştır. Şehir içlerinde yapılan bu yapılar günümüze kadar gelmektedir, şehir dışında olan kervansaraylar ise yıkılmış ya da harap haldedir.

Vakıflar genel müdürlüğü tarafından yürütülen ve bir çok kervansarayın restore edilerek tekrar konaklama tesisi olarak kazandırılma çalışmaları ipek yolu projesi olarak devam etmektedir.

Tezimizde günümüze kadar gelen kervansarayların tarihi dokusu bozulmadan günümüz şartlarına uygun şekilde restorasyonları yapılmış örnekleri incelenerek karşılaşılan problemler; eklenmiş bölümler, tesisat sorunları, yenilenen bölümler ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında verilen örnekler üzerinde iç mekan organizasyonunun, günümüz konfor ve koşullarına adaptasyonunda karşılaşılan sorunların çözülmesi yöntemleri üzerinde durularak konunun incelenmesi yapılmıştır.

Geleneksel kervansaraylar restore edilirken bunu yapının esnekliğinden faydalanarak yapılması gereklidir. Kimi çözümler çok fazla yama, kimileri de fazlaca yapıya müdahale olarak tasarlanmamalıdır.

Karşılaşılan sorunları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz;

- Isıtma

- Havalandırma
- Yalıtım
- Her odada özel banyo –wc. Bulundurmak ve bunun çözümlenmiş biçimi
- Aydınlatma

- Isıtma

Isıtma sorunu eski kervansaraylarda ciddi bir sorundur. Bu yapılar klima tik konfor olarak tasarlandıkları döneme göre farklı çözümler getirilerek, yaşam biçimine uygun planlanmıştır.

Yazlık ve kışık olarak kullanılan otel odaları için basık tavanlı kolay ısınabilecek küçük mekanlar kış için tercih edilmiştir. Dönemlerinin gereği olarak ocaklar yanmakta, bu ocaklar ısınmadan sorumlu tek birim olarak kullanılmaktadır.

Bugün ise dönüşüme uğramış birçok kervansaray otelde ısıtma sorunu kalorifer petekleri ile çözümlenmiştir. En iyi çözümlenmiş olanları hezarenle kaplanıp önlerine mobilyalar konulmuştur başka bir çözümde teknolojik imkanlar geliştikçe klima sistemi kullanılmıştır.

- Havalandırma

Havalandırma olarak eskiden sadece pencereler kullanılırken bugün her otel odasında olması gereken ek wc. sebebiyle bu sorun ciddi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihi doku bozulmadan havalandırma geçişleri sağlanmaktadır. Sadece odalarda değil tüm kervansarayın kapalı bölümlerinde ele alınmaktadır. (restoran vb.). Fakat eski yapılarda çözümü aramakta ve çağımıza uygun teknikler uygulanmaktadır.

- Yalıtım

Yalıtım için dönemin zemin ve duvar kesitlerine göz atmak gerekmektedir. Kervansaraylarda kullanılan malzemelerin taş olduğu düşünüldüğün de yalıtım sistemi modern teknoloji ile yapı içinde ki ısı sirkülasyonu ile çözüme kavuşturulmuştur.

- Kervansaray otel odasında Banyo Wc eklenmesi

Geleneksel kervansaraylarda her oda içinde banyo ve wc. bulunmamaktadır. Otel odalarının dışında bulunan gusülhane abdest almak için küçük çaplı banyodan çok su dökünme hücresi olarak tasarlanmıştır. Fakat içinde yaşadığımız dönemin ihtiyaçlarına uygunluk göz önüne alınca bugünün koşullarında odanın içinde

çözülmesi gerekli bir birim olan wc ve banyodur. Bu birimler eklendiğinde daha büyük bir hacme ihtiyaç doğmaktadır. Bu hacim odanın ana kapısına girildikten sonra odanın içinden bir bölüm ayrılarak işlevlendirilmiştir. Günümüz konfor koşullarını sağlamak elbette bir ihtiyaçtır ve eskiyi birebir taklit etmektense yapıya sonradan eklenmiş bu öğelerin yapılış tarihlerini belli etmesi restorasyon açısından istenilen bir sonuçtur.

Tarihe yama gibi oturtulmuş biçimleri ile son derece uygunsuz ve düşünülmemiş çözümler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümlerde yapılabilecek çalışmalar esnasında en azından yapının dönemine direk olmasa da dolaylı bir atıfta bulunan bir dekorasyon düşünülmesi gerekli görülür..

- Aydınlatma

Aydınlatma elemanları şu anda genel itibariyle tavandan sarkan ampuller ya da biraz özenilmişleri avize şeklinde olarak düşünülmüştür. Güzel tavan bezemelerinin üzerinden geçirilmiş kablolar, bütün espriyi bir anda dağıtmakta ve zorlama bir çözüm gibi durmaktadır.

Rüstempaşa kervansarayın otelinde yapılmış çalışma doğru bir çözüm gibi görünmektedir.(**bknz sf:96**) Gaz lambası benzeri bir forma sahip duvara aplik aydınlatma elemanları buradaki şıklığı bozmadan devam ettirebilmiştir.

Duvarlarda ayrıca duvarın içine kablonun gömülemeyeceği durumlarda otel odasında bulunan komidinler bu sorun için çözüm teşkil edebilir.

Yukarıda bahsedildiği gibi otel olarak yeniden işlev kazandırılan kervansaray yapılarına en az müdahale ile günümüz otel şartları sağlanması yapılan yenileme çalışmasının başarılı olduğunu ve tarihi dokusu bozulmadan turistik otel halini getirildiğini göstermektedir.

7. KAYNAKLAR

Kitaplar

Acun, H. : Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları, Ankara,2007.

Aslanapa O. ,Ernst Diez : Türk Sanatı İstanbul üniversitesi edebiyat fakültesi yayınlarından no: 627, 1984

Aslanapa, O. : Türk Sanatı I, , Ankara 1992

Aslanapa, O. : Türk Sanatı II, , Ankara 1993

Demir, Ataman;"Anadolu Selçuklu Hanları.Alara Han", İlgı, 51, 1987, s.18-23.

Erdmann, Kurt, Das Anatolische Karavansaray des 13. Jahrhunderts, I, Berlin, 1961)

Güran, C. Türk hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanlarının Mimarisi, Ankara,1978

Halacoglu, L. : XIV-XVII. yy.larda Osmanlılarda Devlet Teskilatı ve Sosyal Yapı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII, S. 127, Ankara, 1991.

Hakkı, İ ; Alanya (Alâiyye), İstanbul, 1946.

Kuban ,D. : Anadolu Türk Mimarisinin Kaynak ve Sorunları, I, İstanbul, 1965

Kuban ,D. : 100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi, 4.Baskı, İstanbul 1981.

Ögel, S., "Anadolu'nun Selçuklu çehresi", Akbank Kültür Sanat Kitapları, İstanbul, 63-90 (1994).

Turan, O. : Selçuklu Kervansaryları ,C. 7, Ankara 2002

Turan, O, Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti, Ankara 1965, s.262-263.

Tuncer O.C., Kervan Yolları, Mimarlık ve Sanat, C.2, Ankara, 2006

Türk Ansiklopedisi.

Yavuz,A. T. : "Anadolu Selçuklu Dönemi Hanları ve Posta-Menzil-Derbent Teskilâtları İstanbul 1996.

Yavuz, A. T. "Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansaraylarının Tipolojisi", IV. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri, 25-26 Nisan 1994, Konya 1995.

Tezler ve yayınlanmış çalışmalar

Çevik, B. (Mimar) kervansaray restorasyon konulu yazısı

Deri, M. Cincihan Makalesi Araştırma yazısı

Korkmaz, A. Antalya Evdir Han Restorasyon Ve İşlevlendirme Önerisi Yüksek Lisans Tezi Mimarlık Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Eylül 2005 Ankara

Noyan, F. K. İzmir / Kemeraltı Mirkelamoğlu (Mirkelam) Hanı Restorasyon Önerisi Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi Mimarlık Temmuz 2007 Ankara

Özergin, M. K. Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları, İ.Ü. Tarih Bölümü Doktora tezi, İstanbul 1959, İ.Ü. Kütüphanesi Doktora Tez no.2797.

Usal, A. Edirne Hanları – Kervansarayları Edirne Vergi Dairesi Başkanlığı Aralık 25, 2006

Sürelî yayınlar

Artitekt Mimarlık Şehircilik Ve Turizm Dergisi No.338 İstanbul

Bayram, S. Kervansaraylarımız, Milli Kültür Dergisi (1977) I/8, s.40

C. Orhonlu, Osmanlı İmparatorluğunda Şehircilik ve Ulaşım Üzerine Araştırmalar

Özergin, M. K., "Anadolu Selçuklu kervansarayları", Tarih dergisi, 20: 141-162 (1965).

İnternet

www.sehridiyar.com

www.tr.wikipedia.org/vezirhan

www.arkitera.com/okuz-mehmet-pasa-kusadasi

www.kursunluhanotel.com

tr.wikipedia.org/wiki/Alayhan

www.burdurmuzesi.gov.tr

www.turkcebilgi.com

www.malatyakulturturizm.gov.tr

www.tr.wikipedia.org/wiki/Alarahan

www.avanosevi.com/tr/kervansaray.html

www.rubens.anu.edu.au

www.avanosevi.sarihan.tr

tr.wikipedia.org/wiki/Sultan_Han

www.kultur.gov.tr/kervansaraylar

www.sarihankervansaray.net

www.denizli.gov.tr

www.artuklu.com

www.Kenthaber.com

Resimler Kaynak

Www.Mimarsinaneserleri.Com/Mimari

Www.Farm4.Static.Flickr.Com

Www.Tarihikentlerbirliigi.Org

Www.Bibilgi.Com

Www.Akhan.Com

Www.Akhan.Guvercinevi.Com

Www.Phototurkey.Net

Www.Anadoluselcuklumimarisi.Com

Www.Kenthaber.Com

Www.Turkishhan.Org

Www.Edirnekervansarayhotel.Com/Tr

Www.Turizmforumu.Net

Www.Turkiyetanitim.Net

Www.Kurşunluhan.Com

Www.Abvizyonu.Com

Www.Cincihan.Com

Www.Vgm.Com

Www.Booking.Com

Www.Trekearth.Com

Www.Bedesten.Net

www.arkeolojimerkezi.com/makaleler/cesme/kervansaray)

www.mardin.gov.tr

www.artuklu.com.tr

Œekil ve izimler Kaynak

Acun, H. : Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları, Ankara,2007

Ali Saim lgen izim 1948

Vakıflar Genel Mdrlg Restorasyon Projeleri

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : GERÇEK, Murat

Uyruğu : T.C.

Doğum tarihi ve yeri : 15.03.1984

Medeni hali : BEKAR

Telefon : 0216 359 62 45

e-mail : mrtgercek@windowlive.com

Eğitim

Derece Eğitim	Birimi	Mezuniyet tarihi
Lisans.	Haliç üniversitesi/İç Mimarlık Bölümü	2006
Lise	Tahran Anadolu lisesi	2002

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2006-2007	İstanbul	saha şefi
2007-2009	İstanbul	saha şefi
2009 2010		proje bölümü
2010.	İstanbul	saha şefi

Yabancı Dil

İngilizce